

tv-15 naš TOVARIS

Št. 46
20. novembra 1986
Leto XXIV

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Umrl je Kosta Nadj

Na vojnomedicinski akademiji v Beogradu je 18. novembra v 76. letu starosti umrl narodni heroj, junak socialističnega dela, član sveta federacije in eden izmed najožjih sodelavcev maršala Josipa Broza Tita armadni general Kosta Nadj.

Rodil se je v Petrovaradinu v Vojvodini 13. maja 1911 v delavski družini. Učil se je za ključavničarja v tovarni Ikarus. Pozneje se je prijavil v podoficirsko šolo. Ko je v Bileći uril vojake, so našli pri njem prepovedano literaturo in ga obsodili na dve leti zapora. Po letih ilegale se je odpravil v Španijo, kjer se je pridružil mednarodnim brigadam v boju proti fašizmu. Napredoval je do bataljonskega poveljnika.

Takoj po vstaji leta 1941 se je vključil v narodnoosvobodilno gibanje. Vojno je končal kot poveljnik 3. armade JA. Po vojni je opravljal vrsto pomembnih funkcij. V JLA je napredoval do čina armadnega generala. Osem let je vodil zvezni odbor ZZB NOV Jugoslavije. Več sklicev je bil poslanec zvezne skupščine, od 6. kongresa ZKJ je bil štirikrat izvoljen v CK ZKJ. Ves čas je bil eden izmed najožjih Titovih sodelavcev pri krepitvi JLA.

Slava komandantu Nadju!

(Ker je vest o Nadjevi smrti prispela že med tiskanjem našega časopisa, bomo o njegovi življenjski poti obširneje pisali v prihodnji številki.)

Gospodarjenje, poskus novega zagona

Razlogov, da bi nas življenjske razmere, ki jih doživljamo že kar nekaj let, navduševale ali pomirjale, ni in ni na spregled. Marsikoga med nami je ob pogledu na vse to, kar poimenujemo s pojmom »sivi življenjski vsakdan«, že zdavnaj popadlo malodušje. Na srečo ne gre za večino. Mi, kar nas je v večini, k malodušju nismo pripravljeni pritegniti, čeprav seveda tudi mi nimamo nobenih razlogov za spokojnost, kaj šele za navdušenje. Vsi, brez izjeme, smo v skrbeh in nemalookrat nejevoljni, saj se že vse predolgo ne zgane nič zares pozitivnega. Ne zgodi se nič, kar bi oznanjalo začetek prve rešilne poti za naše gospodarjenje, za večji ostanek dohodka, za višjo kakovost vsega, kar oblikuje življenje v deželi in v njeni človeški skupnosti.

Zaposleni v veliki večini naših tovarn, kombinatov, podjetij in kar je še oblik združnega dela se zlepa ne počutijo tako, kot bi se radi in kot bi bilo v socialistično uravnani družbeni skupnosti prav. Mladi ljudje, ki se šele šolajo za svoje poklice, prav tako niso zadoščeni, kajti to njihovo šolanje je vse preveč ohlapno, da bi se bilo mogoče sprijazniti z njim, se nanj zanesti. Starejši, vsi tisti, ki so odslužili svoja delovna desetletja, so prizadeti ob skopo odmerjenih »priznavalninah«, ki jim jih daje sedanjost za njihovo pošteno opravljeno in vseskozi intenzivno minulo delo.

Vir vsega »zla« je v pičlem, prepričnem dohodku, ki nam ga daje naše gospodarstvo.

Te vrste stavek zahteva razmislek, nekaj pojasnil in morda tudi kak upravičen ugovor.

Gospodarstvo seveda ni nekaj, kar bi bilo onstran ali zunaj dosega naših rok, stvar nekoga drugega. Gospodarske dejavnosti so temeljni in neizogibni del naše narodne in družbene samobitnosti, namenjene temu, da si sami prisrebimo vse, kar potrebujemo in kar naj nam zagotovi kar najboljše življenjske možnosti.

Nobenega dvoma ni, da smo si kot narod, ki mu dolga stoletja ni bilo dano razvijati niti donosnega nacionalnega gospodarstva niti polne samobitnosti, šele po izbojevanju svobodi in osamosvojitvi ustvarili gospodarsko-proizvodno in družbeno-ustvarjalne potenciale, ki so postali trdna opora vsemu tistemu, kar oznanjamo kot smoter in smisel svojega bivanja na tem neponovljivo lepem in nam dragem »kotičku« zemeljske skorje.

Bili smo v polnem zagonu, polni volje, pripravljenosti in velikih pričakovanj.

Zato nas je tolikanj huje prizadelo nenadno neljubo dejstvo, da se nam je vzpon na vsem lepem zagotvil. Pošla nam je sapa, moči so opešale. V vseh naših dejavnostih, gospodarskih in družbenih, gre masikaj hudo hudo narobe. Krivično in neobjektivno bi bilo reči: vse. Marsikaj, oziroma več, kot bi bilo dopustno, pa je zagotovo pravi izraz...

Gospodarimo slabo ali vsaj slabše, kot smo pred leti. Proizvodne dejavnosti stagnirajo, stagnacija pa pomeni nazadovanje. Dohodka je premalo, da bi nam

omogočal nove vzpone in zagone; spodbud in tvor-nih zamisli je v nas veliko premalo; strojna in druga oprema, s katero delamo, se nezadržno stara; za novo žal nimamo dovolj denarja; vse to nas bremeni; to, da zaostajamo, ni zgolj malodušen občutek, je otipljivo, neizogibno dejstvo.

Vsega tega nam seveda ni treba razpredati in v nedogled ponavljati, kajti dejstva, ki označujejo naš sedanji »trenutek«, so bila v zadnjih letih že ničlikokrat dramatično razgrnjena.

Bistvenega pomena je, da se ne prepustimo kalni reki, po kateri se valijo mimo nas vsa ta neljuba dejstva o upadajoči proizvodnji, o nezaustavljivem usihanju vrednosti našega denarja, o vse bolj dvomljivi kakovosti tega, kar proizvajamo in ustvarjamo, o nemoči, da bi še vlekli poteze in naredili kaj zares dalekosežnega...

S temi in takimi dejstvi se nočemo in ne smemo sprijazniti do te mere, da bi jih začeli šteti za nekaj neizogibnega in nepopravljivega. Takšna vdanost v usodo bi bila dopustna edinole v primeru, če bi bili upadi v gospodarskih dejavnostih in hkrati upadi v družbeni nadstavbi neizogibna posledica nekkih nepremagljivih, od nas in naše volje neobvladljivih okoliščin, naravnih, političnih, mentalitetnih, ideoloških ali kakršnihkoli drugih danosti. Seveda, nekaj teh danosti, ki vplivajo na naša ravnanja, na naše delo in na učinke tega dela, sicer je vmes, zanesljivo pa niso odočilne.

Odočilna in bistvena je naša lastna naravnost k delu, k ekonomskemu umevanju tržne, proizvodne in dohodkovne logike, k razporejanju ustvarjenega dohodka, k zavračanju vseh tistih samozvanih »avtoritet«, ki se gredo oblast nad neposrednimi proizvajalci in ustvarjalci, a v imenu te »oblasti« odvzemajo, odtujujejo dohodek, jemu lejo proizvajalcem in ustvarjalcem voljo do ustvarjalnega dela, do novih prizadevanj, do dohitevanja zamujenega, do kakovostnih premikov in prodorov, do intenzivnosti, do rezultatov...

Ugibati pač res ni treba. Delo terja osvoboditev izpod oblastniško-pokroviteljskih diktatov, terja nove spodbude, terja čast in oblast zase. V tem je vsa formula razmislekov, ki jih – na vsej široki »fronti« našega življenja – sproža slovenska socialistična zveza s preprosto zvonečim, a zato nič manj zahtevnim geslom »Za boljše gospodarjenje«. Dalo bi se ga, to geslo, tudi smiselno preoblikovati. Glasilo bi se: »Za gospodarjenje, ki bo ustrezalo zahtevam časa« ali, preprosteje, »Za dobro gospodarjenje«, pa tudi, kar se da preprosto in samoumevno: »Za gospodarjenje!« (v prvem tržno-svobodnem, vseh spon in zavor prisile odrešenem pomenu besede).

Vsa vrata k tej možnosti sicer niso na široko odprta, toda nobena niso tako zelo zapahnjena, da bi jih ne bilo mogoče odpreti.

Upanje je, da se bomo tega končno vendarle scela zavedli.

Viktor Konjar

Borci nasprotujejo nestvarnemu optimizmu

V ostri razpravi, ki je zaznamovala zadnjo sejo predsedstva RK ZZB NOV Slovenije – bila je v sredo, 12. novembra – je prevladalo enotno stališče, da se mora slovensko gospodarstvo (in z njim vsa družba) zdaj in jutri izogniti samotolažilnemu, na neutemeljenih upanjih slonečemu optimizmu. Borci so za samo tisti optimizem, ki raste in najširše mobilizacije družbenih ustvarjalnih sil in iz doslednega izkoreninjanja dosedanjih napak.

Borčevska hitra in vsebinsko poglobljena odzivnost na osnutek republiške skupščinske resolucije o politiki uresničevanja družbenega plana SRS v drugem letu srednjeročnega načrta 1986/1990 (osnutek je izšel pred komaj štirinajstimi dnevi) zelo jasno kaže, da borce preveva zdrava nestrpnost, kako bi Slovenija – in hkrati vsa Jugoslavija – prevladali sedanjo krizo. Člani predsedstva so vsi po vrsti ugotavljali, da velja z vso dušo in delovno pripravljenostjo podpreti poglobitve cilje ekonomske politike, ki jih vsebuje osnutek resolucije. Torej: vsa družba se mora zavzeti za odpravljanje vzrokov in posledic inflacije, za večjo vlogo trga in uveljavljanje ekonomskih zakonitosti, za večji izvoz na konvertibilna področja, za politiko realnega tečaja dinarja, za večjo samostojnost organizacij združenega dela ter za večjo in skladnejšo razvojno odgovornost vseh delov države.

Seveda pa so borci poudarjeno opozorili, da si teh ciljev ne zastavljamo prvič. Leta in leta si resolucije že nalagajo (z enakimi ali podobnimi besedami) prav iste načrte in cilje, vendar se stvari ne premikajo. Soočeni smo s stopicanji na mestu ali celo z nazadovanji domala na vseh temeljnih bojiščih. Dokumenti se ne uresničujejo, bolj od vsega pa boli dejstvo, da si spričo tega nihče ne beli glave; vsa opozorila so bob ob steno; nobenih pravih analiz ni, zakaj ostajamo samo pri besedah, dejanja pa izostajajo. Če bi bila zdajšnja resolucija samo kamenček v nizu podobnih dokumentov, katerih visokoleteče in obetajoče intencije niso zaživele v praksi, potem ne bi zaslužila podpore.

Borci verujejo, da bo zdaj vendarle drugače. Saj so pred nami vendar sistemske spremembe v gospodarstvu, ki jih je treba izpeljati z vso odločnostjo in doslednostjo! Tako, da se bodo do skrajnosti zaostri (in izenačili) pogoji gospodarjenja tako za združeno delo kot za družbenopolitične skupnosti. Četudi bodo formulacije sprememb slej ko prej delo države in državne administracije, pa bo naloga, da se uresniči z mesom in krvjo, stvar vse družbe. Če bi ne bilo tako, bi spet ostalo vse pri starem; spet bi se izkazalo, da država brez delavske in vseljudske volje ne pomeni veliko; državni sistemski ukrepi, ki ne bi upoštevali dejanskih možnosti in hotenj socialističnega samoupravnega občestva, bi bili že v zametku obsojeni na neuspeh. Skoraj ne more biti dvoma, da so dosedanje nezadostno pretehtane, neredko samovoljne in pogosto napačne odločitve izučile vodstvene strukture, da morajo ukrepati v prid mobilizacije vseh zmogljivosti delavskega in družbenega samoupravljanja. Zares skrajni čas je že za to.

Samo če bodo črke resolucije v praksi prevedene v ta jezik, verujejo borci, je utemeljen optimizem, da bomo šli naprej. Potem povečani delovni napori ne bodo izostali. Izostali ne bodo celo ob povsem realističnih predvidevanjih, da se življenjski standard delovnih ljudi v prihodnjem letu ne bo kdo ve koliko ali celo nič izboljšal. Ljudje se zelo dobro zavedajo, da bo ob vseh naporih potrebno tudi varčevati (kar bo po vsem videzu prizadevalo tudi osebne dohodke ter mnoge institute skupne in splošne porabe).

Če pa smo v komentarju k seji predsedstva RO ZZB NOV dospeli že do te točke, do varčevanja, naj nam bo oproščeno, da poudarimo in s kar vpijočim primerom ilustriramo neko določbo resolucije, ki je člani predsedstva spričo zaverovanosti v globalne probleme to pot morda niso dovolj zgoče izpostavili (kar pa so storili že velikokrat): varčevanje z družbenimi sredstvi mora prežeti vse družbene sestave in posameznike, ne pa, da se nalaga ne pleča samo večini delovnih ljudi. Množice z borci na čelu so vse bolj ogorčene, ko vidijo, kako se zapravljajo velikan-ska družbena sredstva (predvsem v obliki težko priborjenih deviz) za bolj ali manj učinkovita gospodarska in druga predstavništva širom sveta, za protokolarna potovanja na višjih in nižjih ravneh, za vljudnostne obiske, množične izlete in ekskurzije v tujino in za kup drugih neproduktivnih dejavnosti, ki so neredko povezane še z raznimi oblikami kriminala. Naravnost pretresljiv je naslednji primer zapravljanja: bogata Švedska ima 106 službenih državnih avtomobilov, mi pa 145 tisoč, kar nas velja vsaj 75 tisoč starih, oziroma 750 novih milijard dinarjev letno!

Ali ne bi bil optimizem, da bomo prihodnje leto vendarle začeli s krepkimi zamahi plavati iz krize in se približevati stabilizaciji, hudo nestvaren, če bomo puščali v prostem teku te in druge anomalije?

Takemu optimizmu, kot že rečeno, borci odrekujejo podporo.

Pozivajo pa k optimizmu, ki temelji na pobudi in moči ljudskih množic, na dejanskem in ne samo na deklariranem razvoju socialističnega samoupravljanja, na korenitih zasukih v družbeni politiki, gospodarski in kulturni akciji ter v družbeni morali.

Zvone Kržišnik

Razprava v predsedstvu RO ZZB NOV Slovenije

Kaj storiti za ozdravitev gospodarstva?

Prvo leto uresničevanja republiškega družbenega plana za obdobje 1986 do 1990 ni bilo uspešno. Kaj storiti za premik na bolje?

Uvod v razpravo o našem gospodarskem položaju je imel podpredsednik IS skupščine SR Slovenije Janez Bohorič.

Na poglobitnem bojišču, ki ga predstavlja naše trgovanje s tujino, je povedal, smo letos doživljali količinske neuspehe. Izvoz na konvertibilna tržišča je dosegel komaj 96,8 odstotka lanskega obsega, čeprav smo predvidevali, da bomo na te trge izvozili 7 do 8 odstotkov več. Povečal se je samo izvoz na klirinška območja. Prav tako ne bo dosežen plan uvoza iz dežel s konvertibilnimi valutami, čeprav naj bi bil ta 6 do 8 odstotkov večji od lanskega. Po dveh letih, ko je slovensko gospodarstvo zabeležilo devizni presežek, je torej naša zunanjetrgovinska bilanca spet zabeležila primanjkljaj. To se je zgodilo navzlic nekaterim ugodnim pogojem: ne gre pozabiti, da so se izdatno znižale cene nafte, ki nas sicer najbolj obremenjujejo, več koristi pa bi si lahko pridobili tudi zaradi padca dolarja v razmerju do drugih svetovnih valut. Te možnosti smo očitno zamudili. Če se vprašamo zakaj, je treba reči, da splošni instrumenti ekonomske politike in še posebej deviznega sistema niso v zadostni meri stimulirali slovenskih izvoznikov. Banke so bile v težavah zaradi počasnih prilagajanj tečajem. Tehnika plačevanja tujini ni bila ustrezna: plačila, za katera je bil denar pripravljen v bankah, so se odlagala, s temi odlogi pa je padal naš ugled pri tujih partnerjih. Nadalje: struktura proizvodnje ni bila dovolj prilagojena izvozu.

Blago, kakršnega smo proizvajali, ni šlo v denar v zadostnih količinah.

Upad fizične proizvodnje, vendar večji dohodek

Ne le izvoz, tudi proizvodnja v celoti ne bo dosegla plana, ki je bil postavljen za 2,4 odstotka višje kot predhodno leto.

Vendar dohodkovni rezultati slovenske industrije niso slabi. Doseženi so bili namreč ugodni premiki tam, kjer smo si najbolj želeli: v kakovosti in izbiri proizvedenega blaga. To pomeni, da je bilo manj blaga vredno več denarja, celo več, kot je bilo načrtovano. Dosežke pa kazijo razne anomalije v prikazovanju, torej v obračunskem sistemu.

Dober obet za proizvodnjo v prihodnjih letih pomenijo povečana gospodarska vlaganja. Po dolgih letih, ko so proizvodna sredstva slovenske industrije bolj in bolj zastarevala, se zdaj kažejo začetki postopne modernizacije. Toda tako, kot na vseh drugih življenjskih področjih, nam je tudi v investicijski aktivnosti največji sovražnik divjajoča inflacija.

Inflacija kar dvakrat tolikšna, kot smo predvidevali

Te pošasti nismo obvladovali, ker smo se z njo spopadali na napačen način. Znano je, da smo inflacijo doslej »planirali«. Pomirjali smo se z njo kot z nečim samoumevnim. Vse poskuse, da bi pustili dosledno delovati tržne zakonitosti, smo razvrednotili z občasnimi zamrznitvami cen. Ko smo zamrznitve odpravili, so cene spet skokovito podivjale. Tako smo se neprestano morali ukvarjati s posledicami, neozdravljivi pa so ostajali vzroki inflacije.

Zdaj smo se naposled odločili – in v tej odločenosti moramo vztrajati – da bomo prihodnje leto izhajali iz »ničelne« stopnje inflacije. Da je torej ne bomo več načrtovali, temveč da se bomo spoprijemali z vsako konkretno težavo in napa-

ko v gibanjih. Vsako četrletje posebej bomo ugotavljali, koliko nam inflacija morda spet uhaja iz rok. Spopasti se moramo z napakami v obračunski politiki in z neznosno finančno disciplino. Z vsemi sredstvi nam je zaježiti tako imenovano sivo emisijo – izsiljeno tiskanje denarja brez blagovnega pokritja.

Narasle so izgube

Kljub mnogim naporom, da bi v mejah možnosti poslovali zdravo, so izgube slovenskega združenega dela letos narasle že na 70 novih, oziroma 7 tisoč starih milijard dinarjev. Torej so dva in polkrat večje od lanskih. Polovica izgub je nastala v elektrogospodarstvu in železniškem prometu, pri drugi polovici pa so sodelovali nekateri že znani kronični izgubarji in izvozniki. Pri tem pa je treba reči, da je velik del izgub nastal zaradi neracionalnih sistemskih pogojev. Tu bodo potrebni intervencijski zakoni. Temeljito bo treba pretehtati delovanje samoupravnih interesnih skupnosti.

V prvem letošnjem polletju smo bili soočeni z neusklajenostmi v porabi. Zdaj prihajamo v resolucijske okvire. Za nekatera »prebitja« v splošni porabi pa velja povedati, da so zavestna.

O nalogah v prihodnjem letu

Ko je govoril o ciljnih resolucijah, je Janez Bohorič poudaril, da bodo prizadevanja enako odločno usmerjena tako v okvirno izgradnjo gospodarskega sistema in ekonomske politike kakor v posebne procese v posameznih organizacijah združenega dela. To med drugim pomeni, da bomo dosledno podpirali dobre izvoznike, pogumno vodili politiko realnega tečaja ter vztrajali pri realnih obrestih. Samo tako se namreč utegne začeti vračati zaupanje v dinar. Brez takega ravnanja bi planirana rast proizvodnje za 3,5 od-

stotkov in porabe za 2,5 odstotka ne bila uresničljiva.

Od deklaracij moramo preiti k dejanjem v tem, da bomo bolj motivirali za delo tako dobrega delavca kot strokovnjaka. Pot naprej drži, nadalje, v učinkovitejšem razvijanju raziskovalne dejavnosti in v razbremenjevanju gospodarstva. Ko napovedujemo izboljšanje davčnega siste-

prihodnje leto zahtevo, naj bi se jim pomoč razvitejših republik povečala od tristo kar na sedemsto milijard dinarjev (novih seveda!). Znatno del dodatne pomoči bi padel tudi na pleča naše republike. Prav bi bilo, če bi se naredila konkretna inventura po gospodarskih organizacijah, kdo vse potrebuje večjo pomoč, ne pa, da bi se sred-

Janez Bohorič, podpredsednik republiškega izvršnega sveta

ma, imamo v mislih tudi u krep, naj bi davke odmerjali od vnaprej ocenjenega dohodka.

Veliko težav vidi Slovenija v okoliščini, da so SR Makedonija, SR Črna gora in AP Kosovo postavili za

stava zbirala kot doslej predvsem v neki skupni federalni vreči. Več pomoči, kakor v gotovem denarju bi morali nerazviti dobiti v obliki skupnih gospodarskih projektov z razvitejšimi enotami.

Borci so marsikaj vprašali, priporočili, zahtevali

Po izvajanju Janeza Bohoriča so v razpravi sodelovali številni člani predsedstva.

Razpravljalci so vsi po vrsti izražali odločnost, da se osnutek republiške planske resolucije za prihodnje leto dejavno podpre (čeprav po njihovem mnenju osnutek ne upošteva v zadostni meri priporočil, ki so jih borci oblikovali na svojih zasedanjih čez leto, še zlasti pa na zadnji seji predsedstva republiškega odbora 1. oktobra in v zadnjih pospešenih analizah osnutka).

Janko Heberle je posebej poudaril, da borci razumejo, da je težišče republiške resolucije v opredeljevanju stališč do predvidenih sprememb v gospodarskem sistemu, ki bodo zveznega značaja. Na vsebino resolucije seveda bistveno vpliva okoliščina, da trenutno še niso znani pogoji poslovanja v naslednjem letu.

Prav ta ugotovitev je sprožila vrsto zahtev, naj se nehata oklevanje in zavlačevanje, ki nam je v preteklosti prineslo že toliko težav.

Jolanda Kos je natresla kopico vprašanj: Zakaj že

enkrat ne presekamo vozla okrog izgubarjev? Kakšna je letos v Jugoslaviji res-

Poleg planskih dokumentov je predsedstvo RO ZZB NOV na minuli seji razpravljalo še o družbenem varstvu udeležencev NOB in drugih vojn. (Stališča ob tej točki objavljamo na 6. strani). Predsedstvo se je zadržalo tudi pri programski zasnovi za 11. srečanje borčevskih organizacij in organizacij žrtve vojne Furlanije-Juljske krajine, avstrijske Koroške in Štajerske ter SR Hrvaške in SR Slovenije.

Seja je bila sklenjena z obravnavo nekaterih kadrovskega zadev znotraj organizacije ZB.

nična stopnja inflacije? (Dobila je odgovor, da je v primerjavi s posameznimi lanskimi meseci že večkrat prekoračila 100 odstotkov, v globalu pa bo ob koncu leta preseгла vsaj 90 odstotkov. Največja bo v Sloveniji). Zakaj se ne uresničuje načrtovana politika cen? Kosova se je zavzela za hitre, konkretne, učinkovite ukrepe, tudi če bodo boleči. Zagotoviti je treba finančno disciplino ne le v gospodarskih organizacijah, temveč tudi v vseh družbenopolitičnih skupnostih od občin do federacije. Podpreti velja gospodarsko zbornico, ki je zav-

zela ustrezna stališča glede odgovornosti predlagateljev sistemskih sprememb. Razpravljalka se je posebej zavzela za izboljšanje gospodarjenja s počitniškimi domovi in za to, da bi turizem dobil več pravic in samostojnosti pri razpolaganju s pridobljenimi devizami.

Dr. Vinko Mozetič se je zadržal pri vprašanju, zakaj v federaciji ne morejo priti do nobenega stališča glede obračunskega sistema. Pozdravil je tudi napovedane spremembe v davčnem sistemu.

Lado Pohar je izrazil misel, da v sedanji situaciji ne kaže pospešeno odpirati raznih javnih del. Ne bi bilo dobro, če bi nam take akcije narekoval zgolj problem brezposelnosti.

Jože Božič je povprašal, kako je z ukrepi republiškega izvršnega sveta v socialni politiki. Upravičeno je namreč pričakovati, je dejal, da bi lahko prišlo do političnih problemov, če ne bi zaščitili ogroženih delov prebivalstva z dobro pripravljenimi socialnimi ukrepi.

Janez Vinkler je opozoril na povečane negativne procese v državi, ko skušajo nekateri rušiti sistem z ustavnimi spremembami mimo ustave. Kdo daje tem razdiralcem pravico tako ravnati? Med škodljivimi pojavi kaže uvrstiti tudi sedanje nove zahteve manj razvitih federalnih enot. Nihče se ne sprašuje, kakšne bodo posledice tega ravnanja, ki pomeni že vnaprejšnje razvrednotenje planske resolucije. Razbohotena siva emisija, poskus socializacije Fenija – to in še marsikaj predstavljajo rušenje našega sistema.

Te ostre ugotovitve je dopolnil Stane Markič, ko je predsedstvu postavil vprašanje, ali je naša republiška resolucija sploh uresničljiva ob takšni zvezni resoluciji, kakršna je ta v osnutku? Ali bo v republiki dovolj manevrskega prostora, da bi lahko izpolnili njena določila? Kako bo s temi odnosi, če še zdaj ne vemo, ali pa ne povemo jasno, kdo je dejanski nosilec in-

bodo prinesli novi. Eno pa je kot na dlani: v marsičem prihajajo ti ukrepi v nasprotju z minulimi partijskimi kongresi, saj je očitno, da se z ukrepi krepijo državni organi, ne pa socialistično samoupravljanje.

Za Lenarčičem se je oglasil delegat socialistične zveze Jože Šteh, rekoč, da se pričujoča razprava zelo organsko vključuje v vsesplošno razpravo slovenske SZDL o republiški in zvezni planski resoluciji. Po njegovem je bil posebno tehten tisti del razprave, ki je obravnaval inflacijo ne samo kot gospodarsko, temveč kot družbenomoralno vprašanje.

Sinteza Janeza Bohoriča

Podpredsednik slovenskega izvršnega sveta je skušal kolikor mogoče stvarno odgovoriti na vprašanja članov predsedstva. Inflacija, je med drugim dejal, nastaja in se ohranja zato, ker tisti, ki kaj ima, mora neprestano dajati sistemu, ki nima. Izgubarjev je še več, kot kažejo prikazi, kajti marsikdaj se srečujemo s »friziranimi« bilancami gospodarskih organizacij. Priča smo tudi dokaj splošnemu pojavu, da se prikazi dohodkov napihujejo (v Sloveniji za kakih 20, po nekod drugod več, sili tudi za 70 odstotkov). Povsod je tudi preveč sklicevanja in izgovarjanja na ukrepe ZIS, češ da niso ustrezni in da preprečujejo dobro gospodarjenje.

Vse vendar ni slabo. Kljub hudim stiskam zadržujemo ustvarjalno dinamiko. To je razvidno že iz podatka, da je trenutno v realizaciji kar 600 projektov za prestrukturiranje proizvodnje, ki so vsak posamično vredni nad 50 starih milijard.

Morda res drži, da je republiška resolucija naravnana nekoliko optimistično. Toda z njo smo hoteli dati družbi mobilizacijski dokument s temeljnim geslom: vse za učinkovitost gospodarjenja. Če se bomo vztrajno borili in resolucijo izpolnili, bomo tako v Sloveniji kot v vsej Jugoslaviji dosegli skladnejši razvoj in z njim kvalitetnejše življenje.

Sklepna misel predsednika RO ZZB NOV

Predsednik Bogo Gorjan je povzel razpravo z ugotovitvijo, da je bila ustvarjalno kritična, da pa je v bistvu pomenila zaupnico naši nadaljnji poti. Predsedstvo RO ZZB NOV bo na podlagi te in številnih predhodnih razprav izdalo enotna stališča slovenske borčevske organizacije glede planske resolucije in razvoja v drugem letu obdobja 1986/1990. Ravnanja in ukrepi tako slovenskega kot Zveznega izvršnega sveta (za zdaj borci menijo, da sta ravnala v skladu s svojimi pooblastili) tako ZIS pod vodstvom Milke Planinc kot sedanji pod vodstvom Branka Mikuličiča bodo uspešni, če bodo sledili idejnim in sistemskim usmeritvam, ki so jih dali minuli kongresi ZK, če bodo dosledno spoštovali ustavo in če bodo v dejansko podporo akcijskim prizadevanjem naše enotne fronte Socialistične zveze.

Z. K.

Pogovor s predsednico predsedstva pokrajinskega odbora ZZB NOV Kosova Desanko Džordžević

Breme težkih nalog tudi na borčevskih ramenih

Na letošnji majski skupščini PO ZZB NOV Kosova je postala nova predsednica kosovskih borcev in tako prva tovarišica, ki vodi ta organ borčevske organizacije na Kosovu. Po stažu in številnih političnih nalogah, ki jih je opravljala v preteklosti, segajo njene izkušnje vse tja do enainštiridesetega, ko se je na samem začetku vojne vključila v narodnoosvobodilni boj in kot skojevka v prizrenskem kraju budila ljudstvo k odporu proti okupatorjem. Za njo so številne delegatske naloge. Med drugim je bila tudi organizacijska sekretarka CK ZK Kosovega, nekaj časa je vodila partijsko komisijo za organizacijska vprašanja. V glavno mesto pokrajine je prišla leta 1961, čeprav je bila že prej članica pokrajinskega komiteja ZK. V delegatskih vrstah se je podrobneje ukvarjala z vprašanji izobraževanja in zdravstva, vse do leta 1970, ko so jo na lastno željo upokojili.

Tovarišica Desanka Džordžević, zakaj ste pravzaprav odšli v pokoj v času, ko bi po vseh predpisih še lahko delali v rednem delovnem razmerju?

Saj veste, da smo že dolgo v položaju, ko primanjkuje delovnih mest za mlade. Mladim je tudi treba odstopiti mesta pri odgovornejših nalogah v politiki. Imela sem partizanska leta in potrebne pogoje za upokojeve in sem šla. Seveda pa to ne pomeni, da sem prenehala delovati. Star komunist se ne upokoji kar tako. V bistvu njegove narave ostaja, da deluje naprej, povsod, kjer ga potrebujejo.

Na začetku najinega srečanja sva se dogovorili, da bova v pogovoru izhajali iz

osnovnega vprašanja, kako je zdaj na Kosovu?

V pogledu nazaj velja začeti takoj v povojnem času. Takrat je bilo Kosovo resnično popolnoma nerazvito. Ničesar ni bilo v vsej ljubi pokrajini. Če torej pogledam nazaj v tej luči, moram ugotovljati, da je bilo v vsem tem povojnem času le nekaj storjenega, od gospodarstva do soci-
al. K temu moram pa takoj dodati: v prejšnjem obdobju smo v razvoju naredili precej napak, razvojnih napak. Vlagali smo kapital v zmožljivosti, ki niso obetale hitre akumulacije, pa tudi zaposlovanja večjega števila prebivalstva ne. Nismo se še prav preusmerili, stare napake pa nas krepko tepejo... Vidite, danes smo vsi v en glas za

malo gospodarstvo na Kosovu, sprejeli smo takšno ureditev. Večina vsega pa je še v besedah. Zavedamo se, da je treba vse te mlade, izobražene, zaposliti. Priliv delovne sile z dežele v mesta je še vedno velik. Imamo tudi visoko rodnost. Ob teh najbolj težavnih vprašanjih v preteklosti ni bilo dejanske, v delu, na terenu vodene akcije. Zdravstvo in sociala sta že storila svoje, kolikor sta pač mogla, vendar to še daleč ni dovolj. Pri večini predvsem kmečkega prebivalstva pa še vedno prevladuje načelo »kolikor bog da«.

Zaostalost je še vedno glavni problem, tu so patriarhalni odnosi... ženska mladina zapušča šole in delovna mesta, in se še zelo mlada omoži. Z druge strani pa je tudi največ nezaposlene delovne sile – žensk. Denarja ni, občine so revne. Povem naj vam le podatek, da so še pred nedavnim občinske borčevske priznavašne dosegale višino največ sto starih tisočakov, danes pa sežejo te vsote nekako do štirih ali največ petih starih tisočakov.

Imamo slabe ceste, komunikacije na sploh. Načrti za vse to sicer obstajajo, denarja pa ni. En problem deloma

Desanka Džordžević, predsednica ZZB NOV Kosova, članica komunistične partije od leta 1942 in udeleženka NOB od leta 1941

rešimo, pa se pojavi drugi... Zdaj imamo težave z lani ustanovljeno novo občino Mališevo. Kaže, da se je izoblikovala prekmalu, ko še ni imela temeljnih pogojev za to, da bi postala lokalno središče. Zdaj životari tam sredi polja, brez najosnovnejših služb...

Ko vam vse to pripovedujem, sem globoko prepričana, da se bo morala naša širša jugoslovanska skupnost bolj potruditi, da se izkoplje iz vsega tega.

Kako to doseči, ko vemo, da se v državi širi izražanje nezaupanja v kosovsko politično vodstvo?

Tukaj moramo biti pravični in ne govoriti kar vseprek. Gotovo so posamezniki, ki so se v najtežjih trenutkih obnašali mlačno in obotavljivo. Na takšne smo pritislili, naj se pokaže njih pravi značaj. Nikakor pa ne morem sprejeti teh glasov posplošenega nezaupanja.

Trdim, da je nedopustno, da se po časopisu v tendencioznih člankih neodgovorno igravajo z »našo temo«. Pogosto docela neresnično. Trdno sem prepričana, da je edina prava pot za dobro delo in učinke v naši pokrajini – podpora temu našemu pomlajenemu vodstvu, preraščanje nezaupanja, ki se, bi dejala, ustvarja že kar organizirano.

Tovarišica Desanka, ste iz generacije, ki odhaja. Ali lahko rečete, da puščate za seboj generacijo, ki bo vaše delo nadaljevala?

Na to vprašanje vam moram odgovoriti z da in z ne. Precej dela je še tu, tudi za nas, nekdanje borce. Mobilizirati moramo to našo inteligenco in s trdim političnim delom več storiti med solniki. Saj veste, da je prav med slednjimi precej sovražno nastrojenih ljudi... Poleg tega pa moramo veliko več kot doslej storiti tudi v vaških okoljih. Še najbolj smo lahko zadovoljni z delavsko mladino in delavskim naraščanjem.

O izseljevanju ste slišali že veliko. K temu bi dodala le še to, da se številni mladi izseljujejo preprosto zato, ker gredo za delom. Tako se v teh izseljevanjih združi več elementov in ne gre le za enostransko stvar.

Kaj pa najhujša dejanja, kakšno je bilo storjeno (in tudi že kaznovano) pred nedavnim?

Mi smo zdaj zakonske sankcije spravili v doslednejši okvir. Vendar to ni do-

volj. Tukaj je potrebna politična akcija za moralno diskvalifikacijo ljudi in okolij, kjer takšna dejanja opravičujejo in podpirajo. Seveda pa je jasno, da se nam največ tega dogaja na Kosovu, torej tam, kjer je zaostalost življenjskih okoličin najbolj vkoreninjena. Dogajalo se je, da so se tja priseljevali iz drugih predelov pokrajine slabi, pokvarjeni ljudje, ki takšni, kakršni so, drugje niso mogli obstati.

Ob vsem tem naštetem je naša prva skupna naloga, da se z narodom stapljamo in v njem vodimo akcijo. Povsod namreč, kjer nas ni in smo prepozni, stori to namesto nas kdo drug...

Ali je sploh dovolj kadrov v pokrajini, da bi pokrili vse potrebe za najširšo politično akcijo?

Kadri so, čeprav jim je treba še pomagati in jih usmerjati, preganati še precej neukosti... čeprav je dobra volja... Mnogo dogmatskega moramo še premagati iz družbenopolitičnih vrst in doseči, da se bomo našli povsod, kjer so ljudje. Bolj je treba živeti z ljudstvom, tudi na porokah in pogrebih, če hočete. Skratka povsod, kjer se zbirajo in družijo ljudje.

Če se spomnim svojega povojnega dela: z ljudmi na terenu smo ostali tudi, ko je bilo konec delovnega dne. Družili smo se ob večerih... Povsod, kjer sem hodila, imam znanca in prijatelja. Kadar prihajam med te ljudi, čutim neko spoštovanje, ki mi ga izkazujejo...

B. Ž. J.

Z urjenja ene od enot TO občine Velenje Prvič skupaj na bojnem položaju

V teritorialni obrambi Slovenije namenjajo veliko pozornosti stalnemu usposabljanju in urjenju svojih enot. Pred dnevi je bila na urjenju ena izmed enot teritorialne obrambe občine Velenje. Na njem so njeni pripadniki obnovili znanje, ki so si ga pridobili med služenjem vojaškega roka in na prejšnjih urjenjih v teritorialni obrambi svoje občine.

Usposabljanje in zaključna vaja sta bila zasnovana kot štiridnevno premočno tabornjenje, na katerem je enota prehodila približno dvajset kilometrov. Prvi dan so se pripadniki enote zbrali na zbornem mestu na območju Sembrice, kjer so dobili orožje in se pripravili na ostro streljanje. Deli enote so imeli popoldan pripravljeno streljanje z osebnim orožjem, naslednji dan pa je to opravila vsa enota. Pri ostrem streljanju je enota dosegla nekoliko boljše rezultate kot druge enote v teritorialni obrambi občine Velenje. Če bi to povedali v številkah, so druge enote dosegle ocene od 3,50 do 4,00, ta pa je dobila oceno 4,10. Kot pravi rezervni kapetan Viktor Brglez, sicer delavec občinskega štaba TO, je enota dosegla takšne rezultate zaradi dobre priprave starešin in ker so oni dobro pripravili vojakove.

Tretji dan so imeli na sporedu nekoliko daljši pohod iz območja Sembrice, preko Cirkovec in Plešivca, znane partizanske vasi, do Raven. Tam so opravili še zadnje priprave za sklepni del tega urjenja, napad na letališče v Lajšah.

Sklepni del je bil zamišljen kot dvostranska vaja

V soboto zjutraj so v ve-

lenjski občini mobilizirali še eno enoto TO, ki je imela sicer redno urjenje, v nedeljski akciji pa je bila branilec letališča.

Napadalci so na podlagi podatkov svojih obveščevalcev in domačinov natančno izdelali načrt napada. Tako, kot so to delale med narodnoosvobodilno vojno partizanske enote, so tudi velenjski teritorialci napadli v zgodnjih jutranjih urah, ko po vseh naravnih zakonih popusti budnost nasprotnika. Najprej je enota za podporo začela obstreljevati z minometi in netrajnimi to-

povi ter težkimi mitraljezi sovražnikove položaje. Kmalu so začeli streljati tudi vojaki s svojim osebnim orožjem. Vsi so imeli polavtomatske ali pa avtomatske puške, mitraljezi pa so bili oboroženi z našim novim mitraljezom.

Kljub močnemu ognju sovražnik ni kazal, da se namerava umakniti ali pa predati. Zato je poveljnik enote TO ukazal, naj na sovražnika izstrelijo mine s solzilnim plinom. Že po nekaj minutah je začel sovražnikov odpor slabeti. Ko je poveljnik enote TO to opazil, je ukazal juriš in s položajev se je zaslil gromoglasni: »Hura, hura! Na juriš!« To je dokončno zlo-
milo sovražnikov odpor. Teritorialci so po zavzetju hitro uničili letališke naprave, dve sovražnikovi izvidniški letali ter štiri transportne helikopterje. Po uspešni akciji so se

hitro umaknili, saj je medtem sovražnik že hitel na pomoč napadeni posadki na letališču.

Solzilec je bil pravi

Med namišljenim napadom na letališče so velenjski teritorialci uporabljali slepe naboje. Toda solzilec je bil pravi. To so na lastni koži občutili vsi tisti teritorialci, ki niso prinesli s seboj zaščitnih mask. Plin pa je povzročil tudi veliko kašlja in solza med številnimi opazovalci vaje in napada, ki so se morali dvakrat hitro umakniti višje v gozd, da ne bi še bolj občutili delovanje plina.

Občinski štab TO je vse domačine v okolici letališča že prej opozoril na uporabo solzilca in jih prosil, da so se vsi tisti, ki imajo težave z dihalnimi organi, za nekaj ur umaknili na varno. Toda vremenske razmere so bile neugodne za takšno dejstvovanje. Ni bilo nobenega vetra, zato se oblak solzilca ni razkasil, ampak se je počasi pomikal proti Šoštanju in šele sonce, ki se je pokazalo okoli desete ure dopoldan, ga je razpršilo.

Po uspešnem napadu na letališče so teritorialci očistili orožje.

Odziv obveznikov je bil zelo dober

Ko smo starešino Viktorja Brgleza vprašali, kako so načrtovali urjenje, je med drugim povedal: »Pri načrtovanju usposabljanja smo se držali načela, da naj priprava starešin traja toliko časa kot samo urjenje. Tako je bilo prvi dan na pripravah poveljstvo enote, ki je opravilo tudi manjšo štabno vajo, v nadaljevanju so se jim pridružili tudi komandirji osnovnih enot. Zadnja dva dni pa so se jim pridružili tudi komandirji oddelkov. Tako je vsak starešina in vsak komandir oddelka vedel, kaj ga čaka in kaj čaka njegovo enoto med vajo. Tehnično obdelavo načrta urjenja smo naredili v občinskem štabu, odobril pa ga je tudi poveljnik zahodnoštajerske pokrajine«.

Zelo zadovoljni pa so bili z odzivom obveznikov na vajo. V enoti se je zgledalo osemindeset odstotkov obveznikov. Nekaj so jih morali zaradi zdravstvenih razlogov poslati domov. Navzočih je tako bili štirinosemdeset odstotkov vseh obveznikov. Zelo majhen pa je bil

odstotek neupravičeno odsotnih, saj jih je precej imelo odločno upravnega organa za ljudsko obrambo, da so zaradi bolezni opravičeni vaje. Nekaj pa so jih opravičili tudi zaradi neodložljivega dela v njihovih delovnih organizacijah. Nekaj obveznikov pa ni prišlo na vajo zaradi spremembe stanovanja in niso dobili poziva.

Pomemben je bil delež subjektivnih sil

Komisarja enote Draga Semea smo vprašali, kakšno je bilo razpoloženje vojakov med urjenjem. »Takoj po ustanovitvi osnovnih enot smo aktivirali subjektivne sile, od aktivov zveze komunistov, do aktivov mladine. Glede odsotnosti ljudi, ki bi morali opravljati odgovorne naloge, smo morali na njihova mesta postaviti ljudi, ki tega niso nikoli delali. S svetovanjem in pomočjo že izkušenih ljudi so svoje naloge opravili tako, kot je treba. Sicer pa je bilo stanje v enoti dobro; imeli smo sicer nekaj

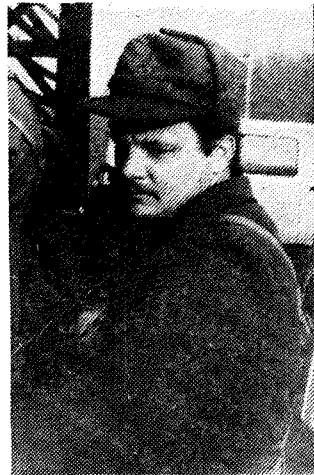
(nadaljevanje na zadnji strani)

Viktor Brglez

Drago Seme

Ivan Peter

V boju z revščino na jugu Azije

V indijskem mestu Bangalor se je končalo dvodnevno vrhunsko zasedanje voditeljev držav članic Južne Azije. Predstavniki sedmih držav: Indije, Pakistana, Bangladeša, Nepala, Sri Lanke, Butana in Maldivov so sprejeli deklaracijo o medsebojnih odnosih in političnih razmerah v svetu, ki naj prispeva k hitrejšemu gospodarskemu razvoju držav Južne Azije.

Lansko vrhunsko zasedanje v Daki so mnogi označili kot zgodovinsko, kot azijski preporod. Letošnje, v Bangalorju, se s takšnimi oznakami zaenkrat še ne more pohvaliti. To utegne pomeniti, da so se odnosi med članicami regionalnega združenja v slabem letu dni še poslabšali, kar zlasti velja za indijsko-pakistansko sodelovanje, pa čeprav tudi odnosi Indije z Bangladešem in Sri Lanko niso ravno zgledni. Bolj kot to pa je potrebno zapisati, da voditelji sedmih azijskih držav v skupnem intrusu vsaj uradno niso načelnjali dvostranskih vprašanj. Resnici na ljubo so v priložnem delu vrhunskega sestanka zunanji ministri razpravljali o terorizmu na

tleh Južne Azije. Morda je k tvorbi razpravi največ prispeval prav gostitelj, indijski premier Radživ Gandhi, ko je dejal, da so članice regionalnega združenja hkrati tudi neuvrščene članice in da naj potemtakem vrh zrcali duh miroljubnega sožitja kot ene temeljnih prvin neuvrščene politike.

Tudi danes, leto dni po ustanovnem sestanku v Daki, bi pretiravali, če bi hoteli Južnoazijsko regionalno skupnost primerjati z regionalnimi gospodarskimi in političnimi zvezami, kot so na primer ASEAN, EGS ali SEV. Skupnost pa najbrž lahko v marsičem prispeva k mobilizaciji znanstvenih in tehnoloških potencialov za odpravljanje revščine, pre-

naseljenosti in nerazvitosti. Sodeč po napovedih statistike v OZN, bo ob prelomu tisočletja tam živel kar dve milijardi ljudi. Ob sedanjih stopnji neenakomernega razvoja bo le-to probleme Južne Azije najbrž le še poglobilo prav z vzpostavitvijo medsebojnega gospodarskega sodelovanja, s skupnimi močmi in komplementarno industrijo bi sedem držav Južne Azije lahko uspešneje izkoriščalo tako surovinsko bazo kot razpoložljivo delovno silo, ki je ena najbolj poceni delovnih sil na svetu. Današnja medsebojna blagovna menjava med temi državami znaša žal le osem odstotkov njihovega skupnega zunanjetrgovinskega prometa.

Ob tem seveda ne gre pozabiti, da sta v ospredju članstva jedrske sili Indija in Pakistan. Obe bi utegnili južnoazijski voz revščine in nasprotij potegniti naprej, zaradi medsebojnih nasprotij in špekulacij tretjih strani pa

ga celo potegniti navzdol. Prav glede Indije in Pakistana se še danes niso pomirili duhovi in dileme, da bi ena ali druga država utegnila prevzeti vodstvo v združenju in poskusila v skladu z lastnimi interesi usmerjati organizacijo za regionalno sodelovanje. Znano je namreč, da ZDA izdatno podpirajo Pakistan (vprašanje je, kako dolgo še) in da ima Indija s Sovjetsko zvezo tradicionalno dobre odnose. To bi utegnili pomeniti nevarnost za strateške preokupacije ene ali druge strani. Nepomembno pa tudi ni dejstvo, da sta bila Pakistan in Indija, od leta 1947, že trikrat v vojni in da lahko zaradi sedanjih sporov okrog Kašmirja, zlasti pa Punjaba, vsak hip izbruhne požar.

Sodeč po stari modrosti, da je potrebno nadaljevanje ne glede na trenuten rezultat, se bo ta proces regionalnega sodelovanja moral nadaljevati na eni strani zaradi vse močnejše blokovske polarizacije na azijskih tleh, na drugi zaradi samih držav Južne Azije.

Miha Lamprecht

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna

Rim: Zvezni sekretar za zunanje zadeve Raif Dizdarevič se je med uradnim obiskom v Italiji ustavil tudi v Vatikanu, kjer ga je sprejel papež Janez Pavel II., sešel pa se je tudi z vatikanskim sekretarjem Casarolijem. Zatem se je sešel še s kolegom, italijanskim zunanjim ministrom Andreottijem, s katerim sta izmenjala poglede glede dvostranskega sodelovanja in vprašanj miru in varnosti v Evropi.

Washington: Ameriški predsednik Ronald Reagan je po malodane štirinajstdnevem zvijačnem molku le moral priznati ameriško vpletenost v dobave orožja in opreme Iranu, v zameno za iranske napore v prizadevanjih za izpustitev ameriških talcev na Bližnjem vzhodu. Čeprav se klobčič laži in dejstev še ni razpletel, bodo posledice za Reaganovo administracijo večplastne. Že zdaj pa gre za najhujši udarec Reaganovi zunanji politiki. Medtem je ameriški predsednik že sprejel vrsto ukrepov proti Siriji, s čimer je hotel pokazati, da ni opustil tako imenovane protiteroristične politike, s tem pa je potrdil tudi nedavne ukrepe britanske vlade proti Siriji.

Bonn: Odnosi med obema Nemčijama se utegnejo zaradi nepremišljenih izjav zahodnonemškega kanclerja Kohla še poslabšati. V predvolilnih nastopih je med drugim govoril o sovražnem sistemu do ljudi, ki da je na oblasti v NDR, zatem pa je izrazil prepričanje, da se dobro zaveda, da ima opravka s komunističnim sistemom, ki da množično tepta človekove pravice. Stalni predstavnik Nemške demokratične republike v Bonnu je zaradi tega že vložil uradni protest, vzhodnonemška sredstva obveščanja pa so Kohla ostro kritizirala.

Pjongjang: Severnokorejsko diplomatsko predstavništvo v Pekingu je zanikalo novice, da je v atentatu izgubil življenje voditelj Demokratične ljudske republike Koreje Kim Il Sung. Novice so v DLR Koreji označili kot navadne laži.

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna

Nacistična nostalgija v Berchtesgadnu

V vaseh nad Königseejem še vedno jodlajo kot v starih časih, tudi narava je še enako lepa, prebivalce pa vedno bolj motijo trume turistov, ki se zgrinjajo proti Obersalzbergu. Pravijo, da pride vsako leto na stotisoče turistov, ki se pripeljejo z avtobusi, vlakom in avtomobili in »naseljujejo« po krajino veliko bolj, kot je to vseh ekologom in drugim varuhom narave.

Letos jih je bilo že 300.000. Vendar pa niso prišli samo zato, da bi občudovali veličastne planine, pač pa, da bi si ogledovali kupe ruševin: ostanke nekdanjih nacističnih stavb na Obersalzbergu pri Berchtesgadnu.

Na kvadratni kilometer obsegajočim nekdanjem »firerjevem območju«, ki so ga imeli Američani vse do konca 2. sve-

Peter Kurz, do oktobrskih volitev je bil poslanec v Landtagu, opozarja, da je Berchtesgaden z okolico preveč lep, da bi ga sramotili s tem, da ga spreminjajo v Hitlerjev romarski kraj. Tudi scer ne bi smeli dopustiti, da bi ga neonacistična propaganda izkoriščala za podpihovanje »Hitlerjeve nostalgije«.

Žal je stvar že precej »napredovala«. Poslanec se je že pred časom odločil in o tej »premisleka vredni dejavnosti« seznanil v odprtem pismu tako predsednika bavarske vlade Franza Josefa Straussa, kakor tudi zahodnonemškega predsednika Richarda von Weizsäckerja. Predlagal je ustrezne ukrepe, ki naj onemogočijo nadaljnje propagiranje nacizma v teh krajih. Pričakovane od-

Turisti iz vseh krajev sveta množično prihajajo v nekdanjo Hitlerjevo počitniško točko Obersalzberg. Ustavili so se pred stavbo Kehlsteinhaus, kjer je bila nekdanja Hitlerjeva čajnica. Letos je to nekdanje Hitlerjevo letovišče obiskalo že več kakor 300.000 ljudi.

tovne vojne za Hitlerjevo »alpsko trdnjavo«, skoraj ni ničesar videti, tako so Američani ta kraj bombardirali, obstreljevali in razstreljevali. Samo še ostanki zidov pričajo o »firerjevem pompozem Berghofu« in o posestvu nacističnega veljaka Hermanna Göringa, pa tudi Martina Bormanna ali Alberta Speera. Nekaj kamna je tudi še ostalo od nekdanjih vojašnic SS in arhiva nacističnega zunanjega ministrstva.

Toda te neugledne ruševine privabijo vsako leto več »Hitlerjevih turistov« iz sveta. Kot ogleda še posebno vredni veljajo temelji bunkerjev in nekdanjega gestapovega sedeža, kjer stari in novi nacisti tako radi pišejo po stenah in na lističih svoja »gesla« kot na primer »Führer živi« ali »Ostajamo zvesti«.

Prebivalci iz tega alpskega kraja niso zadovoljni s tem, kar se dogaja. Socialni demokrat

meva še do zdaj ni bilo niti iz Münchna, niti iz Bonna.

Poslanec Kurz pri tem ne misli na prepoved vstopa za turiste, kot je deželna vlada storila, ko so letos poleti poskušali priti na Bavarsko avstrijski protijedrski demonstranti (aferra Wackersdorf). Njegov protest, ki je temeljil na »upravičenem ogorčenju številnih prebivalcev«, je bil usmerjen predvsem proti »rjavi propagandni povodnji, natisnjeni na papirju z visokim leskom«, ki vsako leto bolj plni kioske s spominki na Berchtesgadnu in vedno močnejše vpliva na razvoj »specialnega turizma« v Obersalzbergu.

Marsikatera trgovina, je dejal, se je specializirala samo na gradiva te vrste: knjige, brošure in razglednice, ki pomenijo vsaj spominjanje, če že ne neposredno poveljevanje. Hitlerjevega režima v Nemčiji.

Dejansko ne prodajajo samo

Slovenci v Italiji

Ali žal »mini« zakon namesto globalnega zaščitnega zakona?

Pri predlogu zakona o globalni zaščiti Slovencev v Italiji se pojavljajo novice, ki jih slovenska skupnost kajpak sprejema kritično. Novosti pa niti niso več v fazi priprav, pač pa so že uradno obelodanjene in so o njih pričeli že razpravljati na takorekoč uradnih ravneh.

Po dolgem premoru, bolje rečeno, potem ko se stranke vladne koalicije niso mogle ali pa niso hotele dogovoriti o tem, kako nadaljevati priprave za sprejem zakona (vlada je, med drugim, preklicala sporočilo, da bo tudi sama pripravila svoj osnutek), se je spet sestala skupina v komisiji za ustavno vprašanja italijanskega senata, ki se ukvarja s tem problemom. Na pobudo socialistov so vzeli tokrat v pretres predloge za ureditev šolskih problemov slovenske skupnosti.

Opredelitev »po problemih« kaže na nove, ožje poglede na to, kakšen naj bi bil globalni zakon. Socialisti namreč imajo še zmeraj svoj predlog za zakon, ki je v glavnem sprejemljiv. Toda zdaj so ga v bistvu preoblikovali, kot mestoma sami pravijo, v nekak »mini« zakon, ki predvideva postopno uresničevanje manjšinskih pravic. Postopnost pa naj bi pričeli uveljavljati najprej pri šolskih in kulturnih vprašanjih, pozneje pa, domnevno, še na drugih področjih.

Tak načrt je pred nedavnim na pogovoru s slovenskimi predstavniki v Italiji nazorno obrazložil podsekretar v predsedstvu vlade, socialist in tesen sodelavec predsednika vlade Craxija, d'Amato. Bilo je brž jasno, da socialisti zmanjšujejo svojo podporo »globalnemu« zakonu, pri čemer sicer trdijo, da je to edini način, da se problem premakne z mrtve točke. Postopnost, potemtakem, namesto globalne in dokončne rešitve. Možnosti premika so sicer vprašljive, saj na primer krščansko-demokratska stranka še zmeraj vztraja na tem, da bi morala predvsem vlada pripraviti svoj predlog zakona, liberalci in republikanci, ki so v vladni koaliciji, še vedno zavzemajo domala v celoti negativno stališče do tega vprašanja.

Enotna slovenska delegacija v Italiji je seveda mahoma odgovorila na te kaj malo obetavne novice. Pri tem je poudarila, da zahteva po globalnem zakonu navsezadnje izhaja iz ustavnih določil in s tega vidika pozdravlja nadaljevanje postopka v senatu ter da za Slovence ni sprejemljiva postopnost, ki pa naj bi jo uresničevali še s tem, da bi posamezne probleme skušali reševati znotraj posameznih zakonskih instrumentov. Skratka, probleme šolstva naj bi reševali v okviru šolske zakonodaje, probleme kulture v okviru kulturne in podobno. Predstavniki Slovencev očitno vidijo v tako zastavljenem načrtu nevarnost razvođenitve

vseh naporov za sprejem globalnega zakona.

Ob tem zakonu je bil kajpak pomemben tudi pogovor, ki so ga imeli v Čedadu predstavniki Slovencev iz Beneške Slovenije, Režije in Kanalske doline (gre za Slovence v videmski pokrajini) s predstavniki videmske pokrajinske uprave. To srečanje, utemeljeno podčrtujejo Slovenci v Italiji, je naravnost zgodovinski mejnik, saj po svoje pomeni priznanje obstoja, pa tudi prizadevanje slovenskega prebivalstva v tej pokrajini za svojo narodnostno istovetnost. Na sestanku pa so predlagali kar stvarne zamisli: da bi v videmski pokrajini natisnili prvo antologijo krajevni slovenskih avtorjev, da bi slovenski delegati neposredno sodelovali v raznih pokrajinskih oroganzimih ter da bi v kratkem organizirali manjšinsko konferenco.

Poudarek o globalnem zaščitnem zakonu pa je neizbežno prežemal ves pogovor. Samo tak zakon je namreč jamstvo, da bodo pravice slovenske skupnosti resnično upoštevane in izvajane v vseh treh pokrajinah, v katerih žive Slovenci in da bodo vsebinsko zaobjele vsa družbena področja. Viljem Černo, ki je na srečanju v Čedadu vodil slovenske delegate, je izkoristil tudi to priložnost, ki pa seveda še ne pomenijo slovenske skupnosti pelje v še večje nerazumevanje, Slovenci pa si želijo odprtosti in sodelovanja.

Globalni zaščitni zakon je potemtakem, poudarjajo Slovenci v Italiji, zlasti ob teh novih nespodbudnih premikih, gibalo njihove resnične enakopravnosti v italijanski stvarnosti. In s tega zornega kota sodijo, da prav odsotnost takega zakona omogoča stanje in ukrepe, ki slovenski skupnosti niso v prid. Novejši primer: še zmeraj ni urejeno vprašanje financiranja stalnega slovenskega gledališča v Trstu, te brez dvoma najpomembnejše slovenske kulturne ustanove v Italiji. Delegati te ustanove so bili te dni na pogovorih na ustreznem ministrstvu v Rimu, kjer so tudi dobili določena zagotovila, ki pa seveda še ne pomenijo rešitve. Zakonskega zagotovila pač ni.

Ali pa drug primer: ne glede na glasne proteste Slovencev in njihovih organizacij so pristojni organi, s tržaškim občinskim svetom na čelu, dokončno odločili, naj bo novi takomenovani »sinhrotron« (svetlobni pospeševalec) postavljen pri Bazovici nad Trstom: torej, v kraju, kjer strnjeno žive Slovenci, ki seveda niso proti tako pomembni napravi, pač pa proti nevarnosti, ki jo utegne v prihodnje ustvariti vrednotenje te naprave na škodo takorekoč slovenskega bivalnega prostora. Slovenci v Italiji pa nimajo trdne zakonske opore.

Miro Kocjan

razglednic in diapozitivov o nekdanji opremi Hitlerjevskih prostorov, temveč je videti tudi esess ovce z značilnimi trakovi na rokavu, tiskovine, opremljene z nacističnimi simboli, »vodiče« skozi zgodovino Berchtesgadna, prevedene v francoščino in angleščino.

Eden od bestsellerjev je 106 strani obosegajoča, bogato ilustrirana Biografija tretjega rajha, ki bralca seznaja z »obrisi zgodovine Obersalzberga«, vendar pa objavlja tudi »povsem nevtrarno dokumentacijo o meteorskem vzponu uradnikovega sina Hitlerja do firerja nemškega naroda«.

Slike kažejo »vzmemirljivi« lik nekega firerja, ko se srečuje s smučarji in kmeti, kako »go-

spodari« na Berghofu in se drži z Evo Braun, ki »se ji še sanjalo ni, v kako nevarne vode se podaja«. Na slikah Hitler boža majhne otroke, treplja volčjake, kajti njihovo razpoloženje se je menda tako dobro ujemalo s Hitlerjevo predstavo o nemštvu.

Zvečer lahko obiskovalci prebirajo tudi Berchtesgadener Anzeiger, da bi se seznanili tudi s »krajevnimi značilnostmi in dogodki«. Izdajatelj Erwin in Silvia Fabritius objavljata »zgodovinsko preverjena dejstva« kot je na primer »vključitev Českoslovaške, izgubljenega dela«, v Nemčijo (leta 1938). Vojna s Poljsko je opisana kot ponovna pridobitev »še zadnjega dela nekda-

nemškega ozemlja«. »Firer bi moral tedaj prekiniti vojno, jo končati«, menita njegova življenjepisca iz Brechtesgadna in modro ugotavljata, da bi bila potem »svetovna zgodovina čisto drugačna«.

Nadaljevanje vojne jima je prišlo kar prav za res »bolečo« ugotovitev: »Porazna vojna poročila so razbila še zadnjo Hitlerjevo upanje v končno zmago«. Firer je »nagradil« svojo »zvesto ljubezen« Evo Braun s poroko v bunkerju, preden se je s samomorom »umaknil pred sramoto poraza«.

Založba Fabritius ni vzbudila med prebivalci Berchtesgadna nobenega zanimanja. Direktor zdravilišča Dycker-

hoff pravi, da je takšno pisanje »proizvod komaj verjetne navčnosti«, ki naj bi obujala spomine na včerajšnji dan v Nemčiji. Obujanje spomina na nacistične čase malo moti tudi članice občinskega sveta. Ni dvoma, da je vztrajna propaganda že naredila svoje. Upravne oblasti se izgovarjajo, da nimajo nobene »pravne podlage« za preprečevanje nacistične propagande, pa čeprav objavlja vedno nove Hitlerjeve življenjepise. Tožilstvo v Traunsteinu je »biografijo« iz berchtesgadenskih kioskov začasno zaplenilo, nato pa je zahtevalo le majhen popravek: retuširati so morali kljukasti križ, ki se je šopiril na platnicah knjige o tretjem rajhu... —ff—

Posvetovanje Žumberak-Gorjanci med NOB

Bratstvo, skovano med narodnoosvobodilnim bojem

V decembru leta 1978 so na srečanju borcev in mladine Žumberka in Gorjancev ustanovili Skupnost spominskega območja Žumberak - Gorjanci, v katero se je združilo pet slovenskih (Brežice, Črnomelj, Krško, Metlika in Novo mesto) in tri hrvatske občine (Jastrebarsko, Ozalj in Samobor) s sedežem v Jastrebarskem. Ustanovljena je bila z namenom, da po vzoru sodelovanja obmejnega prebivalstva v preteklosti, posebno v obdobju NOB, nadaljuje z negovanjem in razvijanjem pridobitev NOB, hkrati pa da s skupnimi napori združenih občin in širše družbene skupnosti oživi in pospeši družbenoekonomski razvoj tega manj razvitega območja.

Za aktiviranje zgodovinskih, kulturnih, naravoslovnih, turistično - rekreativnih in drugih danosti območja je bila ustanovljena zbirka »Žumberak - Gorjanci«, ki ima informativno-propagandni in splošno poučni pomen in je namenjena najširši javnosti. Tovrstna založniška dejavnost v obliki vodnika, turistične karte, monografij, raznih knjižic in drugega ne bo samo zelo pomembna za spoznavanje spominskega območja, ampak bo na svoj način pomagala tudi pri njegovem razvoju. V času posvetovanja je že izšel prvi zvezek v tej zbirki Narodnoosvobodilni boj na Gorjancih in v Žumberku, ki poskuša prikazati spominsko območje v najhujših dneh jugoslovanske zgodovine, ko je to območje imelo zelo pomembno vlogo v NOB in socialistični revoluciji.

Skupščina spominskega območja Žumberak-Gorjanci je v sodelovanju z Dolenjskim muzejem, toda pod pokroviteljstvom Jugoslovanske akademije znanosti i umjetnosti in Slovenske akademije znanosti in umetnosti organizirala v Novem mestu dvodnevno posvetovanje na temo Žumberak in Gorjanci med narodnoosvobodilnim bojem. Posvetovanje je skušalo osvetliti zgodovinska dogajanja na mejnem območju dveh republik, ki pa so močno vplivala na razvoj revolucionarnega gibanja.

Predsednik skupščine spominskega območja Žumberak-Gorjanci tovariš Stane Ilc je odprl posvetovanje z željo, »da bi dvodnevno delo osvetlilo vse tisto, kar do zdaj ni bilo povedanega o junaških bojih in borbi narodov in vseh tistih, ki so v času

NOB bili na tem območju«. Nato pa je besedo prevzel predsednik skupščine občine Novo mesto, ki je v imenu gostitelja pozdravil udeležence posveta in jim zaželel prijetno bivanje v kraju pod Gorjanci. Na otvoritveni slovesnosti je govoril tudi predsednik JAZU prof. dr. Jakov Sirotković, ki je med drugim dejal: »Na območju Žumberka in Gorjancev že stoleja žive in delijo enako usodo prebivalci različnih

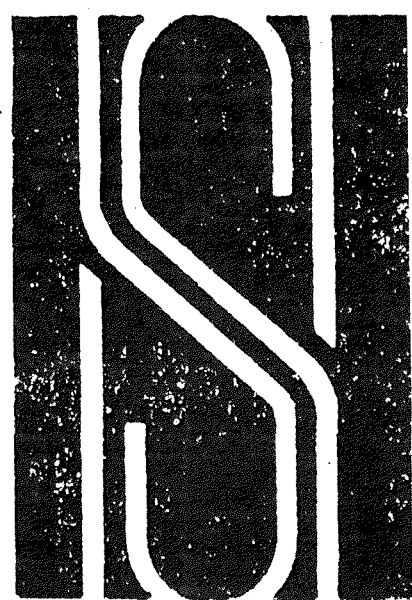
narodnih pripadnosti, predvsem Slovenci, Hrvati in Srbi. Težke življenjske razmere so te prebivalce družile in jih povezovali. Nikakršne zvijače okupatorja med drugo svetovno vojno niso mogle razrahljati medsebojnih odnosov. Še več, ravno zaradi teh poskusov se je krepila zavest, ki se je odražala v junaškem odporu proti okupatorju, v dobro organiziranemu boju za življenje in svobodo. Narodnoosvobo-

dilni boj na Žumberku in Gorjancih je eden od najsvetlejših primerov moralne moči bratstva in enotnosti naših narodov v revoluciji v najtežjih pogojih italijanske in nemške okupacije«. Udeležence posvetovanja je v imenu SAZU pozdravil njen predsednik prof. dr. Janez Milčinski, ki je kasneje tudi aktivno sodeloval v posvetovanju z referatom »Slovensko hrvaška vojna partizanska bolnišnica in Sanitetna šo-

la VII. korpusa v Žumberku pozimi 1944-1945«. Ob tej priložnosti je obujal spomine na skupni boj Slovencev in Hrvatov, ki se je še najbolj prepletal na tem mejnem območju. Posvetovanje pa so pozdravili še predstavniki republiškega odbora ZZB NOV SR Slovenije in RO SUBNOR SR Hrvatske ter predsedstva SR Slovenije in mu zaželeli uspešno in plodno delo.

Delo posveta, ki so se ga udeležili znani jugoslovanski revolucionarji in zgodovinarji, sta z dvema uvodnima referatoma odprla tovariš Rade Bulat, ki je predstavil sodelovanje in razvijanje bratstva in enotnosti med narodi in enotami NOV in POJ v času NOB na območju Žumberak-Gorjanci in tovariš Zdravko Klanjšček, ki je govoril o pomenu vojaškega sodelovanja slovenskih in hrvaških partizanskih enot v NOB na tem območju. Zatem pa je delo potekalo v dveh odsekih. V prvem, kjer je bilo prijavljenih 24 referatov, so govorili o narodnoosvobodilnem boju in sodelovanju partizanskih enot na območju Žumberka in Gorjancev, v drugem, kjer je organizator prejel prav tako 24 pisnih prispevkov, pa o organiziranju vstaje, organizaciji KPJ, oblasti in drugih družbenopolitičnih struktur.

(Nadaljevanje - s povzetki iz referatov in razprave - v naslednji številki)
Zdenko Picelj ml.

SPLOŠNO
GRADBENO
PODJETJE

STAVBENIK

KOPER, n. sol. o.

IMOS

SEDEŽ DELOVNE ORGANIZACIJE KOPER: Ulica 15. maja št. 2, p. p. 136. TELEGRAM: STAVBENIK KOPER, TEL. h. c. 32-031, TELEX YU STAVKP, ŽIRO RAČUN PRI SDK KOPER 51400-601-10259, ŽELEZNIŠKA POSTAJA

SEDEŽI TOZD: TOZD GRADBENA OPERATIVA OBALE, Koper, Ul. 15. maja št. 2, tel. 32-209, TOZD GRADBENA OPERATIVA LJUBLJANA, Ljubljana, Hotimirova 19, tel. 557-891, TOZD GRADBENA POLIZDELKI, Koper, Ul. 15. maja št. 2, tel. 32-031, TOZD OBRATNIŠKI OBRATI, Izola, Tomažičeva 18, tel. 62-321, TOZD AVTOSTROJNI PARK, Izola, Industrijska cona, tel. 63-213, TOZD DRUŽBENI STANDARD, Izola, Cankarjev drevored 17, tel. 61-515, TOZD PROJEKTIVNO KONSTRUKCIJSKI BIRO, Koper, Ul. 15. maja št. 2, tel. 22-771, TOZD BLAGOVNI PROMET, Koper, Ul. 15. maja št. 2, tel. 34-131, DSSS Koper, Ul. 15. maja št. 2, tel. 32-031

Kdor zdravo živi, pridobi!

Sporočilo dr. H. Mahlerja, generalnega direktorja Svetovne zdravstvene organizacije (SZO), ob svetovnem dnevu zdravja

Tema letošnjega svetovnega dneva zdravja Kdor zdravo živi, pridobi, je namenjena zdravemu načinu življenja in je posledica čedalje močnejšega prepričanja, da bi morali bolj poudarjati ukrepe, s katerimi bi posamezniki in družba lahko varovali in izboljšali zdravje. V deklaraciji iz Alme-Ate leta 1978 je zapisano, da »imajo ljudje pravico in dolžnost, da posamezno in v skupnosti sodelujejo pri načrtovanju in izvajanju zdravstvenega varstva«. Glede na to, da se z uresničevanjem akcije Zdravje za vse do leta 2000 že muči, je zdaj skrajni čas, da ta sklep tudi uresničujemo.

Svet okoli nas se naglo spreminja, vendar pa se te spremembe v standardni zdravstveni praksi in delovanju zdravstvenih služb največkrat ne upoštevajo. Glavni poudarek je še vedno na samem zdravljenju, zanemarijajo pa se možnosti v katerih bi vsak posameznik varoval zdravje. Po mnogih delih sveta se je - deloma tudi zaradi nekaterih spektakularnih dosežkov sodobne medicine - razširilo prepričanje, da je zdravje nekaj, kar ljudem omogočajo zdravniki, in ne nekaj, za kar lahko družba in posamezniki poskrbijo sami. Kljub temu pa se danes vseeno čedalje bolj uveljavlja misel, da bi se glavni poudarek na zdravljenju v bolnišnici prenesel na tiste vsakodnevne aktivnosti, ki izboljšujejo zdravje.

Trije dejavniki zdravega življenja:

- gibanje in šport,
- prehrana in
- osebna odgovornost.

Gibanje je treba razumeti v najširšem pomenu; vključuje tudi hojo ter druge aktivnosti v prostem času. Ima neposreden vpliv na zdravje in lahko spodbudi željo po telesni kondiciji,

kar izboljša splošno zdravje.

Aktivno telesno gibanje je za

vsakogar nujno potrebno v vseh življenjskih obdobjih. V mladih letih pripravljajo telo na naloge v zrelosti; v dobi zrelosti omogoča telesu, da da kar največ od sebe, in da obvlada stresse; v kasnejših letih pa ohranja živahnost duha in gibčnost telesa. Nenazadnje pa - in to je morda tudi najbolj pomembno - daje telesna aktivnost tudi več veselja do življenja ter tako pripomore k »dobremu počutju«, ki je podlaga za zdravje.

Vsakdo ve, da je hrana za življenje bistvena, vendar pa se, tako kot mnoge druge navade, tudi navade v prehrani zadnje čase spreminjajo. Nekateri novi in priljubljeni načini prehrane pomenijo veliko nevarnost. Energijsko gosta hrana, ki je bogata z maščobami ali prepojena s sladkorjem, ogroža srce in zobe. SZO nikakor ne priporoča enotno vrsto prehrane za vse človeštvo. Nasprotno, vsaka kultura daje s svojim načinom prehrane vse glavne sestavine, ki omogočajo rast in zdravje. Zato se moramo bolj zavedati pomena in vpliva zdravega prehranjevanja ter načrtno spodbujati tiste navade v prehrani, ki lahko pripomorejo k izjemnim dosežkom v športu in k splošnemu dobremu počutju.

Kajenje in alkohol

Osebna odgovornost ima širok pomen. Posameznike je treba spodbuditi, da sami poskušajo ohranjati svoje zdravje in se izogibati škodljivim navadam. To se še posebej nanaša na uporabo tobaka in vseh oblikah ter na zlorabo alkohola in drugih mamil.

Povsod, kjer je razširjeno kajenje, je to najpomembnejši vzrok za slabo zdravje in prezgodnjo smrt, a hkrati edini, ki ga je mogoče odpraviti. Poleg

tega epidemije kajenja ne more ozdraviti zdravnik, saj pomaga edino preprečevanje. Mladino je treba seznaniti s pozitivnimi vzorci zdravja, da ne bi začela s to, pogosto doživljenjsko in pogubno navado. Čeprav je odgovoren vsak posameznik sam, ima družba z mnogimi dejavniki velik vpliv na odločitve - kaditi ali ne kaditi.

Zmagovalci v zdravju

SZO in Mednarodni olimpijski komite (MOK) sta podpisala sporazum o programu Zmagovalci v zdravju, s katerim bi pritegnili k sodelovanju tiste člane družbe, ki sicer niso zdravstveni strokovnjaki, vendar bi lahko na druge vplivali s svojim pozitivnim zgledom in prakso. Olimpijski zmagovalci in priljubljeni športniki so vedenjski vzori za milijone mladih. Zato bi lahko pomagali prepričati mlade, da jim tisti, ki si prizadevajo za zdravje, nočejo odvzeti vseh prijetnih stvari, ampak jim želijo le omogočiti čimbolj polno življenje in preprečiti, da bi si uničili zdravje, npr. z napačno uporabo alkohola in mamil.

SZO bo prek državnih olimpijskih komitejev, ki jih je spodbudila k organiziranju tekmovanj, shodov in drugih prireditvev v korist zdravja, skupaj z MOK poskusila povziti in spodbuditi tiste državne in mednarodne dejavnosti, ki poudarjajo ohranjanje in varovanje zdravja kot osnovno pravico človeka kot posameznika in kot nujni sestavni del družbenega razvoja. Tako kot lahko država svojim državljanom zagotovi dobro prehrano in zdrav način življenja, lahko šport oblikuje posameznike in moštva, ki so sposobna tekmovali na vseh ravneh: od vaškega trga do olimpijskega stadiona, s telesnim in duševnim treningom pa jim povečuje veselje do življenja.

Mariborski komunisti o revolucionarnih izročilih

Na seji občinskega komiteja ZKS Maribor-Rotovž so pred nedavnim razpravljali o nalogah zveze komunistov pri razvijanju in ohranjanju revolucionarnih tradicij. Član predsedstva občinskega odbora ZKB NOV Maribor-Rotovž Jože Cerkovnik je poudaril, da so združenja borcev NOV v krajevnih skupnostih prevzela skrb za prenašanje tradicij NOB na cibane v vrtecih, na pionirje osnovnih šol in taborniške odrede ter da borci pomagajo pri oblikovanju otroškega odnosa do NOB. Občinski odbor ZKB NOV Maribor-Rotovž je prevzel tudi skrb za prenašanje tradicij NOB na mladino, ki je vključena v šole usmerjenega izobraževanja. Skupaj z Zavodom za šolstvo SRS (organizacijske enote Maribor) in ravnateljev srednjih šol usmerjenega izobraževanja so razlage borcev vgradili v redni učni program, v ure zgodovine, SLO in DS, v ure samouprave s temelji marksizma, v obrambne dneve in izlete.

Zaradi tega tudi rezultati niso izostali. Od leta 1983 do danes so povečali število razlagalcev od 24 do 38, število tem pa se je povečalo od 41 na 63. Od 9900 učencev srednjih šol usmerjenega izobraževanja v občini jih je poslušalo razlage o NOB v šolskem letu 1983/84 – 23 odstotkov učencev, v šolskem letu 1984/85 – 36 odstotkov, v šolskem letu 1985/86 – 46 odstotkov. V šolskem letu 1985/86 se je razlag udeležilo 279 učiteljev, medtem ko so

se mnogi vključili v razprave. Sodelovanje s šolami usmerjenega izobraževanja se z vsakim letom izboljšuje. Ugotavljajo pa, da tudi v šolskem letu 1985/86 ni bilo nobenega odziva s šole za glasbeno in baletno izobraževanje. V spremstvu razlagalcev tradicij NOB so bili učenci nekaterih šol na ekskurziji pri Duhu na Ostem vrhu, na Osankarici in so obiskali tudi pomnike revolucije v Mariboru.

Tudi samostojne dejavnosti učencev pri razvijanju revolucionarnih tradicij so vedno bolj pogoste in pomembne. Tako je kmetijska srednja šola svoj športni dan zaključila ob spomeniku Ledina v Radvanju, medtem ko so si ob kulturnem dnevu ogledali spomenike NOB v občini. Pri pouku zgodovine so v drugih razredih imeli učenci referate s tematiko NOB. Učenci ekonomske srednje šole so si ogledali razstave v Muzeju narodne osvoboditve, zgodovinski krožek pa je pripravil razstavo o partizanski saniteti na Slovenskem. Tekmovali so za Prusnikovo značko in na temo Tito-revolucija-mir. Organizirali so ekskurzijo v Ko-

čevski Rog in si ogledali kulturnozgodovinske znamenitosti in pomnike revolucije v Mariboru, Ljubljani in Zagrebu. Učenci srednje šole elektrotehniške in računalniške smeri so obiskali pomnike NOB v Mariboru in bližnji okolici.

Vsi učenci drugega letnika so obiskali Muzej narodne osvoboditve, učenci tretjih in četrtih letnikov pa so pod strokovnim vodstvom obiskali Osankarico. Na srednji družboslovni šoli so ob 44. letnici krvavih dogodkov v Kraljevu pripravili 15-minutno proslavo po šolskem radiu. V okviru gibanja mladi raziskovalci so raziskovali življenjsko pot in delo pesnika Kajuh. Sestavili so več kot sto strani obsegajoč katalog k spominski plošči na šoli. V domu srednjih šol Janez Hribar so pripravili srečanje z graničarji in obiskali karavlo v Sentilju. Ogledali so si razstavo Maribor med NOB in pripravili žalno svečanost ob spomeniku narodnemu heroju Janezu Hribarju. Na pobudo Zavoda za šolstvo SRS – organizacijske enote Maribor so razlagalci tradicij posredovali teme o NOB tudi vzgojiteljicam v šestih mariborskih občinah. Tudi Pedagoška fakulteta mariborske Univerze je sprejela pobudo skupine razlagalcev in je v učni program

za razredni pouk tega šolskega leta vključila štiri teme iz NOB.

Nagnjenja nekaterih krogov, da bi rehabilitirali narodne izdajalce in škofa Rožmana, so jeseni 1984 in spomladi 1985 zelo vznemirjala javnost. Ta vznemirjenost je segla tudi do učencev srednjih šol, ki so terjali pojasnila o poveljih dogodkih v Kočevskem Rogu, Informbiroju, dachauskih procesih, narodni spravi in podobnem.

Ob koncu svojega razpravljanja je Jože Cerkovnik poudaril, da ga motijo nekateri sestavki v časopisu Katedra – zlasti tisti, ki ponovno odpirajo razmišljanja o Kočbekovem pogledu na NOB. O tem smo že pred leti lahko brali v Kočbekovih delih: Tovarišji, Listini in drugih. Tovariš Cerkovnik pa se vprašuje, ali so res potrebne takšne manipulacije.

»Vprašujem se,« je nadaljeval, »ali ne bi bilo bolj pošteno pisati o bolj spodbudnih in dobronamernih razmišljanjih: o tem, kako premagati sedanje stiske mladih in cele družbe, da bi se čimprej osvobodili tehnološkega suženjstva, da bi se mlade, nove generacije potrjevale v delu, bojevale proti prevladni povprečnosti in za premaganje krize odgovornosti in socialistične morale. Kje so

mariborski izobraženci, zgodovinarji, sociologi in politologi, da ne reagirajo na takšne prispevke?«

Vkljub vsem prizadevanjem pa še vedno niso uspeli zagotoviti, da bi razvijanju in ohranjanju revolucionarnih tradicij posvetili dovolj pozornosti v vseh okoljih. O teh vprašanjih premalo kakovostno razpravljajo in delujejo še zlasti na visokih šolah, v mladinskem tisku v Mariboru in v posameznih ustanovah, ki se ukvarjajo tudi z vzgojo in usposabljanjem mladine. Prav tako so posamezne aktivnosti na tem področju še vedno delno obremenjene s parolarnostjo, premajhno strokovno usposobljenostjo razprav ter s stereotipnimi metodami idejnopolitičnega delovanja. Na seji so posebej zadolžili komuniste v ZSMS ter v družbenih organizacijah in društvi, da čim bolj organizirano delujejo na tem področju. Skozi svoje vsakodnevno delovanje med mladimi naj bi učinkovito uveljavljali vrednote NOB in revolucije. Tudi OO ZK v kulturnih ustanovah, sredstvih javnega obveščanja, šolah in drugih ustanovah naj preverijo, kako delujejo na tem področju. Dogovorijo se naj za aktivnosti v prihodnjem obdobju.

M. K.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Ajdovščina – Naš boj in naše delo nista bila zaman!

Borci NOV smo se organizirali v organizaciji ZB v DO Tekstina v Ajdovščini že leta 1964. Takoj smo bili kot enakovredna DPO vključeni v vse aktivnosti, kar je od vodstva in članov zahtevalo veliko osebnega vključevanja. Kot posamezniki v samoupravnih organih in drugih DPO (sindikatu, ZKS) pa smo svoje poslanstvo lahko uresničevali, saj nas je kolektiv kot celota podpiral. Nismo bili deležni le moralne, pač pa tudi finančne podpore, kar nam je omogočilo, da smo uresničili vse zastavljene cilje.

Tako smo že leta 1966 razvili lasten prapor in do leta 1985 obiskali celo vrsto spomenikov NOB širom po Jugoslaviji.

Dokaz pozornosti kolektiva do naše organizacije, (ne samo v tovarniških okvirih), je tudi dejstvo, da je kolektiv leta 1978 (od 150-letnici slovenske tekstilne industrije) prevzel pokroviteljstvo nad Primorskimi šiviljskimi in krojaškimi delavnicami in da je na spominskem obeležju v DO tudi plošča, posvečena spominu padlih tekstilcev. Na območju občine pa je vrsta obeležij dogodkov iz NOB, ki so bili postavljeni tudi s pomočjo Tekstine. Zadnja so doprsni kipi trem komandantom Primorskega odreda v Novi Gorici.

Leta 1985 smo kot organizacija v DO prenehali obstajati. Čas zahteva svoje in iz vrst mlajših sodelavcev smo se še zadnji uvrstili med upokojene. Na prisrčno slovesnost, ki so se je udeležili še ostali upokojeni – neborci in predstavniki vseh DPO in samoupravnih organov smo naš prapor zaupali tovarniški mladini, prepričani, da ga izročimo v prave roke. Nismo se zmotili. Kljub temu, da uradno ne obstajamo, nas v DO niso pozabili. Njihova zagotovila, da bomo v DO vedno dobrodošli, niso bila prazna obljuba in vljudnostna fraza. Mlajši, ki tako uspešno nadaljujejo naše delo, so nas že letos več kot prijetno presenetili. Z znatno finančno in organizacijsko pomočjo še vedno naše TEKSTINE je bil v petek, 10. 10. 86 poln avtobus potnikov na Brione.

Enkratno doživetje! Ne samo zato, ker je bila s tem uresničena tiha želja marsikoga izmed nas, ki bi si sicer izlet težko privoščili ali zato, ker smo lahko stopali po stopinjah dragega tovariša Tita, ki nas je v NOB tako uspešno vodil in ostal v naših srih zapisan kot enkratno vojskovodja in človek. Tudi zato, ker so nas spremljali mladi iz tovarne, predstavniki sindikata, mladine, ZK, vodstva. Lahko bi nam plačali izlet in se nas odkrižali. Toda ne, spremljali so nas in vso pot skrbeli za naše počutje. V prtljažnik avtobusa pa so v tovarni naložili malico in pijačo.

Težko je bilo ob tem, potem, ko smo se poslovili, najti

besede zahvale. Ostajali smo brez besed. Upamo, da so naši mladi, nekoč sodelavci, razumeli. Vajenim vsega, več slabega kot dobrega, nam je tokrat ob slovesu zmanjkalo besed.

In poslovili smo se le za teden, saj so nas že 17. oktobra 1986 v DO skupaj z ostalimi upokojeni prisrčno sprejeli in pogostili ter obdarovali. In več kot uro so gostitelji porabili, da so nam, ki smo že pred leti odšli v novo tovarno, potrpežljivo razkazali prostore. Polni so najmodernejših in visokoproduktivnih strojev, za katerimi uspešno delajo zelo mladi! Naše generacije med njimi ni več. Toda za še vedno našo tovarno nas ni strah. Vemo, da smo prapor zaupali v zanj vredne roke. Z zelo uspešnim delom in drobnimi pozornostmi to vsak dan posebej dokazujejo.

Naše zaupanje je več kot upravičeno in naš boj nekoč davno ni bil zaman.

Ostanite taki, delavci Tekstine!

Edino, s čimer lahko kot borci – upokojeni prispevamo kolektivu, je naša iskrena želja, da bi še naprej uspešno poslovali in da vaše delo ne bi bilo zaman. Ob tem bomo skupaj z vami ponosni in zadovoljni.

Borci – upokojeni
Tekstine iz
Ajdovščine

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Predsedstvo RO ZKB NOV potrdilo sklepe svojih komisij

Zdravstvo, sociala, invalidi

Že v prejšnji številki Teveja smo poročali o seji komisij predsedstva Republiškega odbora ZKB NOV Slovenije za socialno-zdravstvena vprašanja borcev NOV in vojaške invalide, ki sta 11. novembra 1986 na skupni seji obravnavali Informacijo Republiškega komiteja za borce in vojaške invalide o družbenem varstvu udeležencev NOV in drugih vojn. O teh vprašanjih so sprejeli tudi sklepe, ki jih je predsedstvo ZKB NOV po razpravi potrdilo.

Predsedstvo sprejema informacijo, ugotovitve in sklepe in ocenjuje, da je podan celovit prikaz uresničevanja sistema borčevsko-invalidskega varstva, ki je bil izoblikovan v zveznih, republiških predpisih in v samoupravnih ureditvah v naši socialistični republiki.

Predsedstvo ocenjuje, da tako dograjen sistem ureditve borčevsko-invalidskega varstva omogoča, da v pogojih visoke inflacije sledimo uresničevanju opredeljene politike socialne varnosti udeležencev NOV in njihovih družin.

Delegati Zveze združenj borcev naj se v samoupravnih interesnih skupnostih odločneje zavzemajo za uresničevanje in dograjevanje tako opredeljene ureditve, še posebej pa v uresničevanju celovite socialne politike. Aktivno naj delujejo v koordinacijskih odborih za vprašanja socialne varnosti borcev pri republiških in občinskih skupnostih socialnega varstva.

Predsedstvo se zavzema za izboljšanje gmotnega položaja

vseh upokojenecv, še zlasti tistih z nizkimi besebnimi dohodki. Zato podpirata uvedeno sprotno usklajevanje pokojnin z gibanjem nominalnih osebnih dohodkov ter se zavzemata za dosledno in čimprejše izvajanje veljavne sistemske zakonodaje, s tem v zvezi predvsem za začetek izvajanja 25. člena Zakona o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

Posebno skrb moramo posvetiti tudi vojaškim vojnim invalidom in družinskim upravičencem, ki so jim invalidski prejemki edini vir preživljanja.

Predsedstvo ocenjuje, da bo s sprejetimi spremembami Družbenega dogovora o priznavalnih udeležencev NOV dana možnost, da bomo vse kritične socialne primere borcev NOV ustrezno reševali. Da bo cilj novega družbenega dogovora dosežen, se moramo zavzeti za enotno realizacijo družbenega dogovora, zagotoviti moramo ustrezen obseg tonamenskih sredstev ter se zavzemati za sprotno valo-

rizacijo priznavalnin.

Predsedstvo je opozorilo na dileme, ki se pojavljajo ob sprejemanju Družbenega dogovora o priznavalnih udeležencev NOV, na katere so opozorili občinski odbori ZKB NOV. Ugotavljajo, da Zveza združenj borcev kot družbenopolitična organizacija, s tem, da je predsedstvo RO ZKB NOV Slovenije izdalo Navodilo za izdajanje potrdil o udeležbi v NOV, prevzema polno družbenopolitično odgovornost.

Ponovno je bilo poudarjeno, da je bil osnovni cilj sprememb Družbenega dogovora o priznavalnih udeležencev NOV, da se s tem zagotovi možnost reševanja socialno najbolj ogroženih borcev NOV. Zato napramo razumevanje, da se s spremembami družbenega dogovora ureja nova priznanja posebne dobe ter s tem v zvezi širjenje pravic, ni sprejemljivo.

Da bomo dosegli enotno izvedbo določb novega Družbenega dogovora o priznavalnih udeležencev NOV, morajo biti občinski odbori ZKB NOV o posameznih nejasnostih še obveščeni. Ustrezno tolmačenje naj bo dano tudi v glasilu »TV-15 Naš tovariš.« Zato predsedstvo predlaga odboru podpisnikov DD, Republiškem komiteju za borce in VI in pristojni komisiji predsedstva, da vsa odprta vprašanja in dileme, ki so v organizacijah ZKB ugotovljene, razčistijo pred podpisom Družbenega dogovora o priznavalnih udeležencev NOV.

Zdravstveno stanje borcev NOV in vojaških invalidov zahteva tudi v prihodnje posebno družbeno skrb.

Prizadevati si moramo, da ohranimo oblike zdravstvenega varstva na doseženi ravni, kar velja še zlasti za dispanzersko obliko zdravstvenega varstva, ter da pride do večjega uveljavljanja strokovnih dognanj. Ukinitve dispanzerjev za udeležence NOV ni sprejemljivo.

Predsedstvo ponovno priporoča, da ustrezni organi in samoupravne interesne skupnosti izdelajo podrobnejšo informacijo o stanju dispanzerske ambulantne službe za borce, pri čemer naj bo posebno izpostavljeno zobozdravstveno varstvo borcev. Poudarjena je bila tudi potreba po še bolj intenzivni skrbi za zdravstveno varstvo borcev NOV iz zamejstva.

Zdraviliško-klimatsko zdravljenje borcev NOV urejajo zvezni in republiški predpisi. Problemi, ki se vsako leto pojavijo na

tem področju, so v zvezi z izvajanjem določb zveznega pravilnika o zdraviliškem in klimatskem zdravljenju vojaških invalidov. Sredstva zveznega proračuna so omejena. Zato bi se morali v prihodnje odločneje zavzemati za spremembo sedanjih kriterijev za razdelitev teh sredstev po socialističnih republikah in pokrajinah ter tudi za nekatere spremembe v Pravilniku o zdraviliškem in klimatskem zdravljenju vojaških invalidov. V prihodnje se bomo morali boriti za večji obseg sredstev za zdraviliško klimatsko zdravljenje, tako na zveznem kot na republiškem in občinskem nivoju kot tudi v pristojnih samoupravnih skupnostih.

Predsedstvo ugotavlja, da stanje na področju ortopedije ni zadovoljivo. Zaostajamo za dognanji sodobne tehnologije, premalo razvijamo inovativno dejavnost, odprti so kadrovski problemi, zaradi česar je kvaliteta ortopedskih pripomočkov slaba. Na tem področju bo potrebno doseči spremembo nekaterih predpisov, ki bodo omogočili organizacijam združenega dela prost uvoz materiala za izdelavo ortopedskih pripomočkov, oz. za uvoz posameznih ortopedskih delov.

Ena izmed pomembnih nalog na področju borčevskega varstva je skrb za ostarele, bolne borce na domu ter tudi v domovih za starejše občane. Na tem področju moramo aktivirati pristojne službe na terenu, dejavnost mora biti usmerjena v zagotavljanje boljše nege in večje pomoči ostarelim borcem. Pomembno je tudi razvijati pristoje oblike pomoči na domu ter se zavzemati za tako organiziranost domov za starejše občane, ki bo utrjevala in navezovala stike z zunanjimi dejavniki.

Pri spodbujanju usklajevanja nosilcev socialne politike v krajevnih skupnostih naj se še odločneje zavzemajo tudi krajevne organizacije ZKB.

Stanovanjska vprašanja borcev NOV, vojaških invalidov in družin padlih borcev ne izpostavljamo kot kritična v širšem smislu. Gre za probleme, ki so vezani na izboljšanje stanovanjskega standarda (adaptacije, zamenjave stanovanj iz višjih v nižja nadstropja in podobno).

Ti problemi naj se rešujejo v okviru samoupravnih stanovanjskih skupnosti. Zato je dolžnost naših delegatov, da se v teh skupnostih v občini in v republiki zavzemajo za ustrezno reševanje teh problemov.

Podporočnik Ciril Belšak:

»Pravo delo se začne v enoti!«

»Tovariš podporočnik, med vašo odsotnostjo in v času mojega dežurstva se v enoti ni zgodilo nič posebnega...« se začena poročilo dežurnega, ki ga vsako jutro poda poveljniku svoje enote. Že več kot dva meseca se tako začne delovni dan Cirila Belšaka, enega od redkih slovenskih fantov, ki so se odločili za vojaški poklic.

Ko sva med odmorom sedela v tesni pisarni, je podporočnik Ciril pripovedoval o svoji otroški želji, da bi postal vojak. »Kakor daleč seže moj spomin, me je privlačilo orožje. Zakaj se je to porodilo v meni, ne vem. Zelo redko sem imel priložnost videti vojaka in vojaško oprejo. Takšno srečanje je bilo za mene vedno praznik, saj je najbližja vojašnica oddaljena kilometre in kilometre od mojega rojstnega Tomaža pri Ormožu«.

Osnovna šola je Cirilu minila kot bi mignil, skozi vsa leta je bil odličen učenec. Iz leta v leto je bila tudi trdnejša odločitev, da bo postal oficir. Ko so se v njegovem razredu odločali, kam bo kdo šel, se je on odločil za Vojaško gimnazijo Franc Rozman Stane v Ljubljani. Trdno je bil prepričan, da bo sprejet na to šolo, zato se ni prijavil na nobeno drugo

Podporočnik Ciril Belšak

srednjo šolo. V začetku junija 1978 leta je šel na stroge zdravniške preglede v vojaško bolnišnico v Ljubljani. Pregledali so ga (ne samo njega, tudi druge fante) od pet do glave. Po teh pregledih so zdravniki in drugi člani komisije dobili popolno

sliko o mladem fantu, ki bi rad postal oficir.

Septembra leta 1978 je že sedel v klopih Vojaške gimnazije v Ljubljani. »Bili smo zadnja generacija, ki je še delala in se šolala po starem programu. Predmetnik je bil isti kot v vseh drugih šolah, od predmetov, ki so imeli kakšno zvezo s kasnejšim poklicem pa smo imeli samo predmet Obramba in zaščita. Sistem dela na šoli je bil izreden. Inštruktorji in profesorji so nam pomagali ob vsakem času. Življenje samo pa je bilo zelo demokratično in vsak dan smo lahko šli v mesto, obvezno si moral biti samo na obveznih učnih urah. Delo in življenje sta bila organizirana tako, da ju je lahko prenesel vsak mlad človek«, se spominja Ciril Belšak.

Nekdanja Vojaška gimnazija in sedanja Splošna srednja vojaška šola Franc Rozman Stane izobražuje fante za nadaljnji študij na Akademiji kopenske vojske v Beogradu. Seveda se lahko fantje, ki končajo to šolo, vpišejo tudi na druge vojaške akademije. Šola v Ljubljani, po be-

sedah Cirila Belšaka daje izredno široko znanje, ki je pri študiju še kako potrebno.

Jeseni leta 1982 je začel Ciril študirati na Akademiji kopenske vojske v Beogradu. Štiri semestre študija, oziroma prva dva letnika sta skupna, nato pa se mora vsak gojenec odločiti za svojo specialnost. »Odločil sem se za zveze. Zanimata me tehnika in elektronika, ki dajeja neslutene možnosti napredovanja in uspešnega dela«, pravi Ciril Belšak. »Študij je zahteven in strnjen ravno zaradi tehnike, ki jo upravljáš. Terenskega dela ni bilo veliko, saj smo na njih samo preverili, kaj smo se naučili na predavanjih in vajah v kabinetih. Profesorji so od nas zahtevali predvsem to, da smo do potankosti spoznali načine delovanja posamezne naprave in ne njene sestavne dele«.

Delovni in življenjski pogoji so na akademijah zelo dobri. Gojenci so imeli in še imajo številne možnosti za športno, kulturno in zabavno udejstvovanje. Velike so možnosti za vključevanje v proste dejavnosti, kjer se lahko gojenec vključi v delo radioamaterskih društev, pevskih zborov in dramskih sekcij in drugih.

Tudi med šolanjem v Ljubljani in Beogradu je bil

Tovariški pogovor in prijateljski nasvet lahko veliko pripomoreta k uspešnemu delu vse enote.

Ciril Belšak med najboljšimi v svoji generaciji. Ob koncu šolanja na Akademiji kopenske vojske je moral izpolniti vprašalnik, kjer je med drugim moral zapisati tudi dve mesti, kjer bi želel službovati. Ciril je napisal Ljubljana in Zagreb. Ker je bil odličen študent, se mu je želja izpolnila. Prvo delovno mesto je dobil v Ljubljanskem armadnem območju.

»Med šolanjem v akademiji dobi človek izredno veliko teoretičnega znanja, toda praktično delo se dejansko začne šele v enoti. Tu pa je neprecenljiva pomoč starejših kolegov. Prepričan sem, da je temelj za dobro delo v enoti medsebojno razumeva-

nje in spoštovanje drug drugega. Že teh nekaj tednov, kar sem na delovnem mestu, je pokazalo, da sem se pravilno odločil in da sem si izbral pravi poklic«, poudarja podporočnik Ciril Belšak.

Seveda pa je Ciril, tako kot vsak mlad človek, ambiciozen in ni zadovoljen z znanjem, ki ga je dobil med šolanjem. Tako se je že vpisal na tečaje za tuje jezike, prav gotovo pa bo nadaljeval šolanje na kakšni vojaški ali pa civilni šoli. Njegova skrita želja je, da bi se vpisal in tudi končal študij telekomunikacij. Glede na uspehe na srednji šoli in akademiji mu bo to prav gotovo uspelo.

Bojan Kuntarič

V spomin na ustanovitev

V vojašnici Proletarskih brigad v Ilirski Bistrici so pripadniki enote JLA, ki nadaljuje tradicije 13. proletarske brigade Rade Končar, slovesno proslavili štiriinštrideseto obletnico ustanovitve te partizanske enote. Slovesnosti so se poleg pripadnikov JLA udeležili tudi predstavniki družbenopolitičnih in delovnih organizacij iz občin Ilirska Bistrica, Postojna, Sežana, Opatija, Reka in pobratene občine Gornji Sjeničak, kjer je bila ustanovljena brigada.

O dolgi bojni poti proletarske brigade Rade Končar in o povojnih rezultatih pripadnikov enote, ki nadaljuje njene tradicije, je govoril starešina Gojko Vujinović. Zbrane je v imenu Jugoslovanske ljudske armade pozdravil general Kemal Buzaljkó, v imenu delovnih ljudi in občanov občine Ilirska Bistrica pa je spregovoril predsednik občinske skupščine Janez Kirm.

Slovesnost ob štiriinštrideseti obletnici ustanovitve 13. proletarske brigade Rade Končar pa so sklenili s tovariškim srečanjem v domu JLA.

P. Nikolič

Slaba udeležba na pohodih

Na oktobrski seji predsedstva radovljiške občinske konference ZRVS so člani obravnavali potek in izvedbo septembrskih orientacijsko-taktičnih pohodov po krajevnih organizacijah ZRVS. Pohodi so bili sicer dobro pripravljeni in organizirani, so ocenili člani predsedstva, vendar pa je bila udeležba rezervnih vojaških starešin slaba, saj jih je prišla samo slaba polovica.

Predsedstvo je skušalo razčleniti vzroke za tako malomarnen odnos rezervnih vojaških starešin do usposabljanja, ki je

bila še pred leti vzorna. Menili so, da ni vso krivdo pripisati samo članom, pač pa tudi pomanjkljivostim pri delu vodstev krajevnih organizacij in ne nazadnje tudi slabi povezavi občinskega vodstva ZRVS s krajevnimi organizacijami. Deloma so za to krivi šablonski pristopi k usposabljanju; zato bi kazalo vse te oblike posodobiti in poiskati nove, zanimivejše oblike. Predsedstvo je o tem že naredilo nekaj načrtov, s katerimi bi pritegnili večjo pozornost in zanimanje rezervnih vojaških starešin.

Ker je usposabljanje po zakonu obvezno, so se na predsedstvu občinske konference ZRVS Radovljica dogovorili s sekretariatom za ljudsko obrambo pri občinski skupščini Radovljica, da bodo vzajemno poskrbeli za udeležbo. Orientacijsko-taktične pohode za vse rezervne starešine do petinšestdesetega leta starosti so vnovič pripravili minulo nedeljo, 16. novembra. Prihodno nedeljo, 23. novembra, pa se bodo zamudniki zbrali v Bohinjski Bistrici. Pozive so prejeli vsi, ki se niso udeležili septembrskih pohodov.

Jošt Role

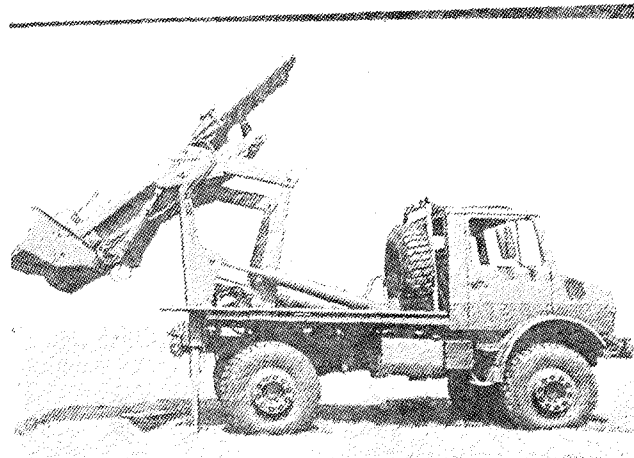
Pestro ob mesecu požarne varnosti

V oktobru – mesecu požarne varnosti je Občinska gasilska zveza Radovljica pripravila skupaj z gasilskimi društvi več prireditev, srečanj in vaj, s katerimi so želeli pokazati vso pestro dejavnost, usposobljenost in pripravljenost gasilcev.

V radovljiški občini deluje dvainštrideset prostovoljnih in pet industrijskih gasilskih društev ter posebne enote za požarno zaščito v okviru civilne zaščite po krajevnih skupnostih in delovnih organizacijah. Njihov delež je nenadomestljiv, ne le pri gašenju požarov, ampak tudi ob naravnih in drugih nesrečah.

komandir posadke, s posebnim hidravličnim sistemom dvigne okvir z minometnimi cevmi in ga spusti na zemljo. Medtem dva strežaka napolnita cevi in voznik, ki je pri sprožilcu, lahko izstrelji salvo. Podnožje minometnega

okvirja je narejeno tako, da ni potrebno vkopavanje, še več, z njim se lahko strelja tudi na kamniti podlagi. Po izstreljeni salvi se vozilo lahko v dvajsetih sekundah prestavi na drug ognjeni položaj.

S pomočjo hidravlike voznik postavi okvir z minometnimi cevmi na tla.

Letošnji mesec požarne varnosti je potekal v znamenju prikaza dejavnosti gasilcev v vseh treh območjih: v blejskem, radovljiškem in bohinjskem. Gasilci so na različnih vajah pokazali uporabo najsodobnejše gasilske opreme in naprav. Po vseh osnovnih šolah so pripravili kvize za pionirje, ki so odgovarjali na vprašanja o gasilski preventivi. Za to usposobljeni gasilci so po šolah predavali o požarnem varstvu ter o ukrepih pri začetnih požarih. V tem času so gasilske komisije opravile preventivne preglede gospodarskih poslopij, stanovanjskih objektov in obrtnih delavnic.

Osrednja občinska proslava je bila 25. oktobra v kulturnem domu v Bohinjski Beli. Na proslavi je predstavnik interesne skupnosti za varstvo pred požarom občine Radovljica izročil Gasilskemu društvu Bled novo avtomatsko gasilsko lestev, dolgo trideset metrov, ki je na vozilu Tam 190. Gasilci iz Gorjuš so pokazali uporabnost nove gasilske cisterne. Najzaslužnejšim gasilcem pa so podelili priznanja.

R. J.

Preverili znanje

V Slovenj Gradcu so prejšnjo nedeljo opravili letno preverjanje znanja rezervnih vojaških starešin, ki so si ga pridobili s prebiranjem revije Naša obramba in na drugih oblikah usposabljanja. Največ pozornosti so na preverjanju namenili znanju o oborožitvi, atomsko-biološko-kemični zaščiti in prve medicinske pomoči.

Organizatorji so pripravili preverjanje znanja v obliki orientacijsko-taktičnega pohoda. Pohod je bil dolg šest kilometrov, na njem pa so morali rezervne starešine pokazati veliko topografskega znanja. Na posameznih delovnih točkah so morali reševati teste, ležati metati bombo v cilj in streljati z vojaško pištolo.

Preverjanja znanja se je udeležilo približno dvesto rezervnih vojaških starešin.

Adolf Ankon

Iz oborožitve tujih armad

Štiricevni minomet SM-4

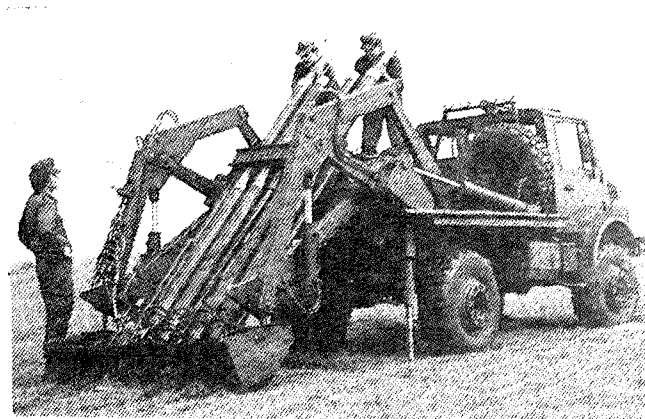
Vojaška industrija v Avstriji ima več kot stoletno tradicijo. Tudi po razpadu Avstroogrske monarhije so tovarne še naprej izdelovale orožje in opremo za vojsko. Toda ker je avstrijska vojska razmeroma majhna, mora vojaška industrija svoje izdelke tudi izvažati.

Naši severni sosedje se zavedajo, da morajo tujemu trgu ponuditi izdelke, ki bodo vsaj pol koraka pred konkurenco. Že pred mnogimi leti so spoznali, da nima nikakršnega pomena, da bi izdelovali letala, saj bi morali vložiti preveč denarja v njihov razvoj, vprašanje pa je, kako bi takšna letala prodajali. Zato

so se Avstrijci odločili predvsem za proizvodnjo orožja in opreme za kopensko vojsko.

Prav gotovo bo deležen velike pozornosti izdelek družbe Noricum iz Linza. Gre za štiricevni stodvajsetmilimetrski minomet, ki je na vozilu MB Unimog 1700 J. Velika prednost tega sistema je v njegovi veliki mobilnosti in številu vojakov, ki upravljajo z njim, saj posadka šteje samo tri člane.

Ko dobi posadka ukaz, naj začne streljati, potrebuje samo minuto in pol, da odpre ogenj. Voznik tovarnjaka, ki je hkrati tudi namerilec in

Potem ko je voznik in komandir vnesel vse potrebne podatke, strežaka napolnita cevi.

Kot smo že zapisali, je kaliber minometnih cevi 120 milimetrov, dolge pa so tri metre. Povprečna hitrost izstreljene mine je 518 metrov v sekundi, največji domet pa je 11.500 metrov. Elevacijski kot je od štirideset do osemdeset stopinj. Na tovarnjaku pa je tudi posebna shramba,

v kateri je lahko šestdeset min.

Prav gotovo bodo kupci, predvsem iz srednje velikih in majhnih držav, radi segali po tem izdelku, saj zahteva zelo malo časa za urjenje posadke, hkrati pa ima zelo veliko ognjeno moč.

B. K.

Dolenjske Toplice – pomnik naše revolucije

Naše znano termalno kopališče Dolenjske Toplice obišče vsako leto veliko domačih in tujih turistov, željnih zdravljenja revmatičnih bolezni. Sezona traja skozi vse leto in zelo topla voda, znano dolenjsko gostoljubje in lepa romantična okolica privabljajo ljudi. Skromne predvojne zmogljivosti so morali že dvakrat razširiti. In to je prav, saj si je naš delovni človek ugodnosti termalnega zdravljenja zaslužil, s tem da je, ne samo med narodnoosvobodilnim bojem, temveč vseskozi, ustvarjal družbo, v kateri se je lahko uresničevala velika Cankarjeva misel:

*Ti si delal, tvoje je delo!
In mi bi lahko še dodali:
»Ti si se boril in sadovi boja so tvoji!«*

Da, boj je bil hud in njegovi nosilci so bili naši delovni ljudje, ki so tudi veliko žrtvovali za to, da lahko danes preživeli in mlajši rod uživa sado. In prav tu, v Dolenjskih Toplicah, so domačini poskrbeli za to, da vsak, ki pride v ta kraj, spozna veliko zgodovinsko vlogo, ki jo je prav ta kraj imel v preteklosti. Ljudje tega okolja so bili namreč priče mnogim velikim, lahko bi rekli zgodovinskim dogodkom, zato lahko mirno rečemo, da so Dolenjske Toplice pomnik našega boja in revolucije.

Da bi gostom tega lepega kraja predstavili, kaj se je dogajalo tod in v okolici, so sredi kraja in na križiščih postavili razne panoje in smerokaze, prav tako pa so razna dogajanja obeležili s spominskimi obeležji.

Če se sprehajaš po ozkih ulicah nekdanjih toplic, prideš do hiše, na kateri je spominska plošča z napisom:

*»Septembra 1940
je bila v tej hiši
konferenca KPS
novomeškega okrožja.«*

Tu, v tem obljudenem kraju, kjer je bila tudi žandarmerijska postaja, je bila pomembna konferenca novomeških komunistov, ki so se že pripravljali na bližnje

usodne dni in načrtovali akcije in boj proti fašizmu.

Eden izmed organizatorjev partije in revolucije je stanoval v sosesčini. To je bil **Maks Henningman**, ki je zelo zgodaj padel za nove ideje. Na njegovi rojstni hiši bomo na spominski plošči naslednje posvetilo:

*»Maks Henningman, r. 1910
organizator KP in NOB v tem kraju.
Padel 1941.«*

V bogatem krajevnem muzeju NOB lahko vsak obiskovalec spozna velik predvojni

doma je spominska plošča, na kateri beremo:

*»11. septembra 1943
je bila na tem trgu
iz Jurčkove čete in
Levstikovega bataljona
ustanovljena
VII. slovenska narodno
osvobodilna brigada
Franca Levstika.«*

Tu se je torej rodila brigada, ki je nosila ime tega našega velikega pisatelja in vodje slovenskih taborov ter velike misli Zedinjene Slovence.

plice so jih tudi dale. Veliko jih je, kar 44 padlih in še 18 žrtev – talcev ali pa preminulih taboriščnikov.

Tem žrtvam so na pokopališču, ob zidu, za katerim so belogardisti streljali talce in ujete partizane ter aktiviste, postavili lep in dostojen spomenik v obliki obeliska, na katerega so zapisali:

*»Vas, ki z žrtvami
ste zajezili uničujoči plaz
dokler ljudstvo bo živelo,
nikdar v pozabo ne zagrne
čas!«*

in tudi skupaj padli. Na višjem granitnem stebru pa je še posebna plošča, ki so jo v spomin na žrtve vojne in revolucije odkrili člani sindikalne podružnice Toplic in na njo napisali te spominske besede:

*»V solzah navdušenja, tovariš skloni glavo,
pred silnimi junaki, se pokloni, ki
v smrt so za svobodo šli,
da uživamo zdaj mi!«*

To je veličasten spomenik junakom borbe, s katerim so se Topličani oddolžili svojim in tujim borcem, ki je smrt pretrgala niti življenja v boju za vse lepo in svetlo prihodnost.

Po vsem pokopališču, pa tudi na bližnjem pokopališču v Poljanah, najdeš grobove s skromnimi spomeniki s petokrako zvezdo, ki nam povedo, da v teh gomilah počivajo tisti, ki niso dočakali sonca svobode, a so prav oni žarek tega sonca, ki nam sije in budi spomin na težke čase suženjstva in na zmagovito borbo.

Tudi na gasilskem domu je vzdignjena skromna spominska plošča s številnimi imeni topličkih gasilcev, ki se niso vrnili iz velikega boja. Na drugi strani Toplic, na trati pod gozdom, pa so delovni ljudje občine Novo mesto s solidarnostno voljo postavili najlepší in najveličastnejši spomenik, pomnik revolucije; osnovno šolo »Baza 20«. To je krasna stavba, v katero sedaj potomci medvojne »Jurčkove pionirske čete« najslavnejšega pionirskega odreda najmlajših med NOB hodijo črpati znanje. Iz slavne preteklosti si kujejo orožje znanja in dela za prihodnost. To je najlepši spomenik boja in revolucije, ki so ga Topličani vsekakor zaslužili. Pri šoli je na vidnem mestu, ob cesti, vsem dostopen granitni kamen, na katerega je dleto kiparja vklesalo velike zgodovinske besede:

*»Ta šola z imenom
BAZA 20
zgrajena s solidarnostno
voljo
naših delovnih ljudi, je spomenik
revoluciji, borcem za svobodo in
za socializem.«*

MLADE generacije naj v njej poglabljajo in obujajo izročila narodnoosvobodilnega boja in socialistične revolucije.

Ta šola je vez preteklosti in s prihodnostjo, je spomin na narodnoosvobodilni boj, ki je rodil socializem in samoupravno delegatsko družbo, kot dva velika cilja resnično ustvarjalnega upravljanja delavcev z ustvarjenimi dobrinami lastnega dela.

Tako se bo vsak, ki prvič pride v ta kraj, lahko seznanil z njeno bogato in veliko revolucionarno preteklostjo, v kateri smo kovali našo zgodovino po Cankarjevem veličnem izročilu:

*»Narod si bo sodbo pisal sam,
ne frak in ne talar mu je ne bosta!«*

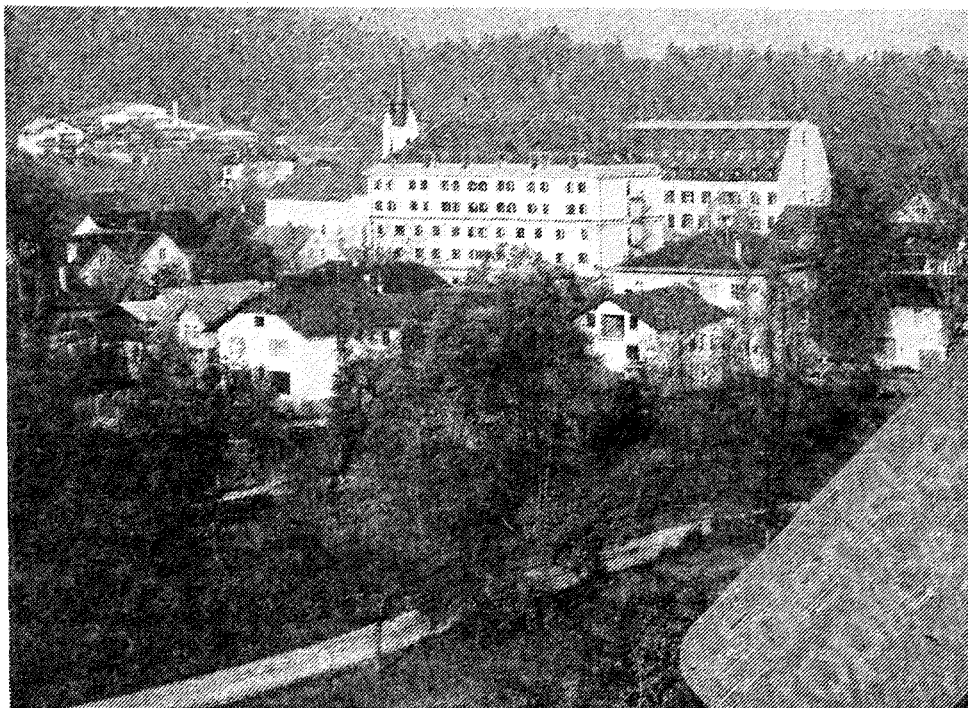
In kraj se je tega popolnoma zavedal, zato se je podal po poti revolucije in dal tudi svoje žrtve za veliko zmago in lepšo prihodnost. Tako je kraj postal resnični pomnik boja in revolucije našega naroda. Toda v okolici je še več pomembnih mest in krajev, ki bi jih še lahko obeležili, saj so bili tudi pomemben člen v tem boju.

Tako je bila v Podturnu, v mali kmečki hišici, partizanska šola, prav tako v Podhosti. V Obrhu pa je bil v Vidičevi hiši leta 1944 sedež združenega stiško-grosupeljskega in novomeškega okrožja s svojo tehniko, kjer so izdajali in ciklostirali »Glas Dolenjske«, predhodnico današnjega Dolenjskega lista.

V Obrhu je bila tudi sprejemna sanitetna postaja 15. divizije, bolnica za lažje ranjence in podobno.

Ker je ta kraj, kamor prihaja veliko domačih in tujih turistov, tako velik pomnik naše preteklosti, je prav, da Topličani načrtujejo zgraditi poseben dom za pionirje in mladino. Tu bi se zbirali pionirji in mladinci iz vse Jugoslavije, da bi se med seboj spoznali in kovali bratstvo in enotnost. Hkrati bi ob kopanju v topli zdravilni vodi ter igranju spoznali ta lep košček slovenske zemlje in njene velike pomnike naših slavnih dni boja in revolucije.

Vilko Kolar-Domen

Pogled na Dolenjske Toplice. V ozadju šola »BAZA 20«

in medvojni prispevek. Že pred vojno so tu imeli partijsko organizacijo, ki je zbirala in pripravljala ljudi na velike dogodke. Skrbno zbran in razstavljen material iz predvojne in medvojne časa, fotografije, dokumenti, ilegalna literatura in drugo pričajo o aktivnosti ljudi in o njihovi jekleni odločnosti v boju. Muzej je dragocena zakladnica velikega časa in revolucije tega kraja in ožje ter širše okolice. Prav zaradi te revolucionarne vloge tega kraja so se tu rodili dve pomembni vojaški enoti.

N prečelju Zdraviliškega

Ne daleč v stran, ob cesti proti Novemu mestu pa v parku stoji granitna gmota, posvečena rojstvu druge naše vojaške enote, ki je med vojno in po njej našo domovino varovala pred raznimi protiljudskimi elementi in ostanki narodnih izdajalcev. Na plošči, vzdignani v to gmoto beremo skromno, toda pomembno posvetilo:

*»V spomin na ustanovitev
brigade VDV
marca 1944.«*

To je pomemben pomnik naše revolucije. Toda vsak boj, vsaka revolucija zahteva tudi žrtve. In Dolenjske To-

in okoli tega obeliska je še 22 granitnih stebrov, ki predstavljajo grobove žrtev.

Tu sta še dve plošči z imeni padlih in žrtev nasilja. Imena so razporejena po letnicah od 1941 do 1945. Na prvem mestu je zapisano ime že 1941. leta padlega organizatorja KP in vstaje Maksa Heningmana. Sledijo imena še ostalih 43 žrtev in pripis:

*»ter še 14 neznanih borcev
ter 6 iz brigade Fontanot.«*

Torej je to spomenik slovenskim in italijanskim antifašistom, ki so se skupaj borili proti istemu sovražniku

Partizanska saniteta na Pohorju, Kozjaku...

O izidu in javni predstavitvi zbornika, ki popisuje delovanje zdravstvene službe v narodnoosvobodilni vojni na mariborskem območju, smo v prejšnji številki že pisali. Poročilo nam je poslal Marjan Kos. Medtem pa je prispel v uredništvo še en zapis, delo Draga Miklavca, ki je na podoben način popisal predstavitev te zanimive spominske publikacije, poleg tega pa navedbo o razvoju partizanske sanitete na Pohorju, na Kozjaku in na zahodnih obronkih Slovenskih gor.

Na Pohorju...

Prvi začetki partizanske sanitete na Pohorju segajo že v leto 1941. Takrat, ko so samostojne partizanske skupinice od Maribora do Slovenj Gradca napadale sovražnika, so morali skrbeti tudi za ranjene in bolne borce in seveda jih v oskrbo zaupati zanesljivim pohorskim bajtarjem in kmetom.

Organizirana partizanska saniteta se je začela, ko je dr. Dušan Mravljak – Mrož prišel med borce prvega Pohorskega bataljona in tudi z njimi junaško padel.

S prihodom 4. divizije na Pohorje se je partizansko zdravstvo zelo razširilo. Pri tem imata med drugimi veliko zaslug dr. Ivan Kopač – Pavček in komisar Vinko Hribar – Džek. Partizansko zdravstvo se je razvilo, zlasti še po marcu in aprila 1944. leta pri gradnji

nadzernih bolnišnic. V tem času pride na Pohorje dr. Zmago Slokan in pri tem mu pomaga Hotimir (Adolf – Aldo Špiler, absolvent medicine).

Takrat na Pohorju nastane sistem partizanskih bolnišnic z oznako »S«, ki se je delil na zahodni sektor (slovenjgraško Pohorje pod Kopo) in na vzhodni (območje od Mislinjske grape, Peska, Rogle do Lehna na Pohorju). Dr. Zmago Slokan je postal upravnik bolnišničnih postojank sektorja P2 na Pohorju. V njegovem času upravljanja je bilo zgrajenih več bolnišnic na Pohorju – tako na primer »Košuta«, kjer so se zdravili ranjeni borci Šercerjeve in Tomšičeve brigade. Glavna sestra je bila Marija Kambiš – Saša.

Pod Planiko je delovala bolnišnica »Zaklon«. Nato »Jesen«, vzhodno od kmetije Le-

pej – Mušič. Glavna sestra Angela Jarnovič, ekonom Miha Jarnovič. Pod vodstvom dr. Zmaga Slokana so nastale še bolnišnice »Tihi dol«, »Zima«, »Pomlad« ...

V drugi polovici 1944. leta je pohorskim bolnišnicam dajal strokovno pomoč dr. Julij Saje, referent za partizanske bolnišnice pri 4. operativni coni. Vzhodni del partizanskih bolnišnic na Pohorju pa je bil v stalnih stikih z dr. Petrom Deržajem, šefom sanitete 4. operativne cone. Kdaj pa kdaj je prišel pomagat še dr. Žiga Cervinka, šef kirurške ekipe pri 4. operativni coni in dr. Jože Beninger, sanitetni referent v 14. diviziji.

Vzhodni del partizanskih bolnišnic so oskrbovali iz Oplotnice, Slovenske Bistrice, Lokanje in Jurgovi. Pri slednjih je bila celo centralna lekarna z imenom »Granit«.

Na Kozjaku...

Potem ko je prišel prek Drape na Kozjak Pohorski odred, naj bi Milek dal pobudo za ustanovitev partizanskega sanitetnega zavetišča. Ranjene je

oskrboval Vinko Gregor – Suhi, medicinec ... Druga podobna postojanka je obstajala med Gradiščem in Spodnjo Kaplo na Kozjaku. Slednjo naj bi začeli graditi lackovci. Tretja je bila v Urvavberičnem gozdu, nato pa v Druženkovem gozdu. Obe naj bi zgradil pravkar omenjeni medicinec.

V decembru 1944 je tudi na Kozjaku obstajala organizirana sanitetna služba, ki sta jo opravljala Vinko Gregor – Suhi in dr. Vladimir Weingerl.

V Slovenskih gorah...

V zahodnem delu Slovenskih gor je bila takšna postojanka pri kmetu Smerdelu v Zgornji Voličini. Semkaj je prihajal dr. Janko Pihler starejši. Poleg tega je bila pri Ignacu Koroniku – Gozdniku na Dupleškem vrhu. Bolnišnične postojanke sta oskrbovala dr. Jože Kovačič in dr. Fric Vrečko. Posebno bolnišnično zavetišče je bilo celo v Moškanjcih pri Ptuj, takorekoč v železniški čuvajnici.

Drago Miklavc

Dr. Dušan Mravljak

Vinko Gregor-Suhi, medicinec

Dr. Zmago Slokan

Dr. Ivan Kopač-Pavček

Vse zaradi soda

November je res čuden mesec. Začne se z dnevom mrčv, konča z rojstvom nove Jugoslavije. Enajstega novembra ima Martin svoj god. Oj Martin, iz mošta si naredil vin? Ljubitelji zlate kapljice veselo pojo:

– Oj vinček, hoj hoj, bodi z menoj, nikar me ne vrzi pod mizo nocoj...

Pri roki imam čudovito knjigo. Na ovitku piše: STOKRAT NA ZDRAVJE – Slovenske ljudske napitnice in zdravice. Zbral in priredil Radovan Gobec.

Prav zares-enkratna knjiga. V njej pa tudi piše: Po pameti ga pijmo, da pamet ne zgubimo... Izšla je pri Mladinski knjigi leta 1979. Že ob samem prebiranju človeka prevzame nekakšno notranje zadovoljstvo. Kdor pa se na note spozna, lahko vsako koj zapoje. Tudi brez vinčka.

Čisto drugačna, močno zastrašujoča pa je drobna knjižica z naslovom PROČ STRUPOM. Iz keliha se zvija kača z odprtim gobcem, nad kačo pa je zabuhel obraz pijanca. Katera založba je 15. marca leta 1940. to knjigo izdala, ni zapisano. Piše le: Časopis za duhovno pobudo in prosveto. V uvodu piše: »...Bali smo se, da bo trta prebogato obrodila, prinesla nesrečo, kar se je res zgodilo.

Ponekod so namreč naprešali preveč vina, ki je že do zdaj povzročilo veliko krvavih spopadov in pijanskih grehov. Kronika pretepev in bojov znatno narašča. Kdo pa naj našteje vse družinske žaloigre in pretehta razdražnost po hišah, vse žalostne prizore po vaseh in vse hudo, ki prihaja iz nešteto preš? In to gorje, ki ga napravlja demon alkohol, zadeva še posebno naš slovenski narod.

Tudi pri nas je že skrajni čas, da se streznimo, da nastopimo dejavno zoper pijančevanje. V treznosti je naša narodna rešitev...«

Tako v knjižici, stari skoraj pol stoletja. Danes pa vsak dan beremo v časopisih, slišimo na televiziji: Letos izredno kakovostno vino, samo premalo ga je. Velika škoda, vinogradnikom se trud skorajda ni poplačal.

In ko sem prebiral vse to, sem se spomnil pogovora s skoraj devetdesetletno Tončko Brenko iz Malega Dola nad Vojnikom. Živela je življenje kajžarskega otroka in je že šestletna morala k tujim ljudem. V šoli je bila odličninja, učitelji so jo hvalili, staršem govorili, da mora naprej v šole. Rada bi postala učiteljica, toda Franc Jožef ni imel posluha za revne ljudi. Postati učiteljica je ostala le za vedno pokopana želja.

Leta 1912 se je prvič poročila. Mož je šel za kruhom v nemške rudnike in s prvim sinom je šla za njim. Komaj pa se je začela prva svetovna vojna, že je moral na fronto in po nekaj mesecih je tam pustil življenje. Ni ji preostalo drugega, kot da se vrne v domovino, v svoj rodni kraj. Šest let se je sama z otroki ubadala s kočarijo, potem pa se je drugič poročila. Rodila je troje otrok. Dva od teh še danes živa, sin Franci pa je bil med vojno ubit na Hrvaškem.

Potem je pripovedovala, kako se nikdar niso zanimali za politiko. In vendar so jo zgrabila zobata kolesa vojne in jo kar za štiri leta odtrgala od rodnih Malih Dol. Prisluhnimo, kako je do tega prišlo!

Tik pred vojno je hči Marica opravila šivilski tečaj. Neizmerno je želela, da bi imela svoj šivalni stroj. V hranilnici je res bilo nekaj prihrankov, vendar se jih oče ni hotel dotakniti. Vedno je govoril: To pa naj bo za hude čase.

Pa je prišel neki agent, nekakšen potnik, ki je ponujal šivalne stroje z odplačilom na obroke. In se je zgodilo,

da je šivalni stroj prišel v bajto in odplačevala sta ga z možem na obroke. »Prišla pa je vojna, prišli Nemci, dinar je propadel, zagospodarile so Hitlerjeve marke, pripoveduje Marica. Dolg na šivalnem stroju pa kljub temu ni prenehal, agent je zahteval marke.

»Tončka, kako misliš, da bova ta šmentani stroj plačala?« je godrnjal moj mož in se jezil na Nemce, ki so nama požrli težko zaslužene prihranke.

»Vino bova prodala,« sem ga spomnila, čeprav sem vedela, da bi tudi nama teknila žlahtna kapljica.

Takrat sva imela kar čedno posestvece. Nekat je dobil mož za doto, nekaj sva dokupila, popravila poslopje in iz nebogljene bajte smo se dokopali do majhne kmetije. Sadila sva sadno drevje, gojila vinsko trto. Včasih sva pridelala toliko vina, da sva imela vinotoč. Celo iz Vojnika so prihajali vino pit. Pili smo, peli, plesali in bili ob nedeljah zares dobre volje.

No, pa sva zvedela, da bi naše vino rada neka gostilničarka iz Škofje vasi. Soda ni imela, pa sva se z možem dogovorila, da bova midva sod za kak čas posodila. Midva tisto vino prodava in se dogovoriva: ko bo sod prazen, naj ga dene komu na voz in tako bo volk sit in koza bo ostala cela. Vraga je ostala! Nekega dne pripelje mimo

frankolovski župan. Poznal nas je in vrgel sod na voz. Župan je sod vzel, na naše dvorišče pa ni prišel. Mož se je razjezil in hajd nad župana.

Ostro sta se sporekla, mož je stopil predenj in mu zagrozil s pestmi: Ti preklemani nemčur pa nas ne boš vse v r... nosil!

In to nas je pokopalo. Ta prekleti sod in moževa ihta. Župan mu je kar naravnost povedal: Nemci smo tukaj gospodarji! je bevsknil in moža s pištolo pognal čez prag. Mi pa si zares nismo kaj hudega mislili. Pa je prišlo tisto usodno jutro, tisti 24. avgust. Otroci so ležali v hiši, midva z možem pa na parni. Rekla sva, da bova zgodaj začela mlatiti s cepci, otroci pa da le naj še malo poležijo. Ni še bil svit, ko na dvorišču zaslišiva stopinje. Preveč jih je bilo in tudi pretrde so bile. Po domače se je pri nas reklo pri Okrožniku. Nekdo trka po oknih na bajti, potem stopinje proti bajti. Pa se oglasi možev brat. Nemcem je moral kazati pot.

– Tončka, vstani, Nemci so prišli po vas! Zgrozila sem se. Tudi mož je onemel. Nemci da so prišli po nas? Čemu? Časa za razmišljanje ni bilo. Udarci s puškimi kopiti so nas spravili k zavesti. Stopila sva z možem na plano in zazrla sva se v tuje obraze. Tudi župan je bil z njimi.

– Kaj sva zagrešila? sem pogledala župana, ki je znal slovensko, toda govoril je samo nemško.

– Otroke imava, je rekel mož.

– Los, los! so kričali zeleni.

Župan je povedal, kaj lahko vzamemo s seboj. V pol ure smo morali biti narejeni, tačas pa so vdrli tudi v klet in se nacejali z vinom. Steklenice z žganjem pa so stlačili v torbe. Župan je vrata zaklenil, zapečatil, potem smo se s culami napotili proti dolini. Zbogom Mali Dol, sem zajokala. Da, 24. avgust leta 1941...

V Vojniku so nas mnogi gledali kot čudo. O, kar precej je bilo zagrizenih nemčurjev. Stopila sem pred župana in mu ostro pogledala v oči.

– Kaj smo ti storili, ti prekleti nemčur!

– Ha, partizanom ste v hosto kruh, meso in vino nosili! se je zarezal.

– Prekleti lažnivec! je zarjovel mož. Zaradi tistega usranega soda se maščuješ. Zapomni si, čez sedem let vse prav pride, dobro si zapomni.

Potem najprej Rajhenburg. O, grdo so ravnali z nami. Mnogo nesrečnih družin so stlačili v živinske vagone. V NDH pa iz taborišča v taborišče. V kraju Marča so nam potem dali v obdelovanje posestvo, iz katerega so ustaši izgnali srbsko družino.

Že prvo zimo pa so prišli partizani. Potem so prihajali vsa leta. In zgodilo se je, da jih je bila polna hiša. Mi pa smo jim dajali, kar smo mogli. Klicali so me: Ti naša partizanska majkica!

Spominjam se, kako so mi pripeljali ranjenega partizanskega oficirja, dumdumka mu je razparala stegno. Tri mesece je bil v moji oskrbi. Ko smo se skoraj po štirih letih vrnili na Mali Dol, ko sem odpirala vrata in prosila, naj mi vendar priznajo, da sem delala za partizane, sem

slučajno srečala tistega majorja, ki je povedal svoje in mnogim, ki so skoraj do osvoboditve hajkali, zavezal jezike. Ne, prič mi res ni manjkalo. Še danes dobivam pisma in skoraj v vsakem je napisano: Hvala, ti naša partizanska majkica. Nate, preberite to zadnje pismo, neka direktorica iz Zagreba piše.

Pismo je napisano v čisti slovenščini. Takoj začutim, da so pisava in izrazi meni neznane intelektualke. Mama Tončka pa se hudomušno nasmeje.

– Ja, to je moja zlata Ankičica. Tudi zanjo smo lepo skrbeli. Kako bi ne, saj je bila težko ranjena.

Vprašal sem, kako so se počutili, ko so skoraj po štirih letih stopili na domače dvorišče. Pa so kar križem govorili, končala pa je mati Tončka.

– Vse razmetano, vse razdejano. V hiši, v hlevu, v kleti. Bili pa smo spet na svojem. Zavihali smo rokave in delali, delali... Hvala bogu, čas je pač najboljši zdravnik. Skušamo pozabiti... No, čisto nam ne gre iz spomina. Pa kaj bi venomer mislili na to preklemano vojno, ki je povzročila toliko gorja! Izdajalskega župana črvi obdelujejo, mi pa obdelujemo tole Okrožnikovino. Čez cesto bomo novo hišo zgradili, v hlevu sta dve kravi in ena telička, v svinjaku trije pujsi, v kleti pa štirje sodi: v dveh je tolkec, v dveh pa vino. E, Martinovo je mimo, zdaj brez skrbi pijemo vino. Ha, ha, ha, na zdravje tovariši, na zdravje...

Hm, kako je smuknilo nizdol po požiralniku in v želodcu je bilo tako prijetno toplo. Ko bi oča in ta zlata partizanska majkica Tončka še živele, bi jo koj mahnili na Male Dole nad Vojnikom. Dvignili bi čaše rujnega vinca in skupaj bi složno zapeli:

– Ko b' sodov ne b'lo, tud' čepov b'ne b'lo in vince bi teklo v majolke samo.

Drago Kumer

Pokojna Brenkova oče in mati, hčeri, sin in trije vnučki

Janez Lušina Mali

Prvi bataljon

(nadaljevanje iz prejšnje številke)

»Ljubljancani« so ostali na Gorenjskem skozi vso zimo 1942/43. Veliko jih je pod Stolom preživelo vso vojno. Dezerterjev ni bilo. Pač pa so štirje dezertirali že sredi poletja 1942. To potrjuje pismo Jožeta Gregorčiča, komandanta 1. grupe odredov z dne 8. avgusta 1942: »Iz Gorenjskega odreda so dezertirali 4 tovariši, oboroženi z eno strojnico, 2 mauzericama in eno avstrijsko puško. To so: Anton Koder (pravo ime) in ilegalci Taras, Zmago in Ludvik. Umaknili so se najbrž proti Tolminu. 2. četa (Loška) iz Poljanskega bataljona, ki je bila avgusta v bližini Cerkna, je povedala, da so prišli tja štirje tovariši iz Gorenjskega odreda, iz nam neznane čete ali bataljona. Torej te dezerterje je bilo treba brez zasliševanja takoj justificirati...«

Od 1. decembra 1942 je tu še eno poročilo o stanju Cankarjevega bataljona. Tone Gornik je pisal komandantu odreda: »Tukaj pošiljam splošno poročilo bataljona. Prosim, če ga daš tudi tovarišu Štefanu (Štefan Dijak), ker mi je že prej enkrat pisal, naj mu pošljem poročilo o bataljonu. Bataljon ima danes 58 mož, 41 mauzeric, avstrijskih pušk 10, eno madžarsko puško, tri puškomitraljezce, za mauzerice 4.887 kosov streliva, za avstrijske puške 430, za madžarsko puško 33 kosov, skupaj 5.356 nabojev. Imamo še 94 ročnih bomb...« 3. četa (Tončkova) in 2. četa (Janušкова) nista zajeti v tem poročilu. Skupaj je bilo v obeh četah le kakšnih 45 borcev. Bataljon se je še imenoval »Cankarjev«, v njem pa je bilo vsega skupaj 105 borcev.

1. decembra 1942 je glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet imenovalo nov štab 1. grupe odredov. V njem so bili: komandant grupe odredov Stane Stare-Fazan, politični

komisar Vinko Hafner, namestnik komandanta Stane Kersnik (Stane Jelovčan) in namestnik političnega komisarja Kosta Dobravec (Stane Bizjak). Obveščevalec pa je bil Marko Borštnik (Franc Rauber-Vitez).

V dnevnem povelju je bil tudi poziv k večji bojni aktivnosti. Pisalo je, da so pred 1. grupo odredov te naloge: preiti takoj v ofenzivne naloge proti okupatorju in njihovim pomočnikom; osvajati, osvajati in spet osvajati orožje; ter: postaviti se po robu nemški mobilizaciji slovenskih fantov in mož in organizirati množično partizansko mobilizacijo.

V povelju, je bilo brati tudi, da so junaški boji 1. grupe odredov Nemcem doslej preprečevali preselitev gorenjskih Slovencev in onemogočili organizacijo »vaških straž«. Pa še: da se je treba maščevati za Jožeta Gregorčiča in Lojzeta Kebeta; svetel spomin na padla junaka naj ne zatone, zmagovito naj se nadaljuje njuno delo. Dnevno povelje sta podpisala komandant Jernej Posavec (Matija Maček) in politični komisar Peter Kalan (Boris Kidrič).

Štab 1. grupe odredov je pisal vsem odrednim in bataljonskim štabom: »Tovariši! Ko na ukaz glavnega poveljstva prevzamemo v tem najodločilnejšem obdobju naše osvobodilne borbe poveljstvo 1. grupe odredov, se zavedamo težke odgovornosti naših funkcij in se obračamo na vas, da nam kot disciplinirani borci priskočite z vsemi silami v pomoč. Naj spet zavladata borbeni polet, ki ga sedanja situacija nujno zahteva. Ker smo prepričani, da bo našel naš poziv pri vas popolno razumevanje, mirno gledamo v nadaljnji razvoj našega boja...« Pismo sta podpisala komandant Stane Stare-Fazan in Vinko Hafner. Štab 1. grupe odredov je bil v tem času v bližini vasi Jamnik, sicer pa so bili člani štaba veliko odsotni. V tistem času je v popolni sestavi deloval samo Gorenjski odred s 1. bataljonom na Jelovici in Selški dolini in z 2. bataljonom na Pokljuki. Kokrški odred je zaradi velikih izgub deloval samo s 1. bataljonom in ostankom 2. bataljona, samostojni Poljanski bataljon pa so priključili Dolomitskemu odredu.

(se bo nadaljevalo)

45 let partizanskega orkestra

V vstajniškem Kraljevu je 27. septembra 1941. gasilsko društvo organiziralo partizanski orkester. Bilo je v Goču pod vodstvom okrožnega komiteja komunistične partije in SKOJ Kraljeva in v sodelovanju s partizanskim odredom Jovan Kursula.

V okupiranem Kraljevu so ilegalne glasbenike oblekli v gasilske uniforme, ki so nato v postroju strumno korakali in zaigrali nemško koračnico. Nemški vojaki in stražarji so bili presenečeni. Ko so se »gasilci« s krepkimi koraki približali nemški straži na mostu čez reko Ibar, je nastopil kritičen trenutek – pričakovali so strogo vojaško kontrolo. Na njihovo presečenje pa je nemški oficir glasbenike »gasilce« pozdravil s Heil Hitler, rampa se je dvignila, odred »gasilcev« se je oddaljil in šel svojo pot...

Tako učinkovito je iznajdljivi »gasilski« orkester preslepil Nemce in vso njihovo stražo – pod gasilskimi uniformami so nosili skrite pištole, bombe in sanitetni material.

Na osvobojenem ozemlju so naši godbeniki postali tudi borci s puško v roki, sicer pa so s svojimi glasbili vznikli v pravi partizanski orke-

ster. Dirigent je bil Branko Nasakando, nastopali, muzicirali in peli partizanske pesmi pa so na partizanskih mitingih na osvobojenem ozemlju od Kraljeva do Čačka.

V tistih dneh je vrhovni poveljnik Tito v Užicah vodil priprave za proslavo oktobrske revolucije. Povabil je partizanski orkester, a se zaradi hudih bojov v obrambi Čačka partizanski orkester ni mogel prebiti do Užice.

Ko so Nemci 28. novembra 1941. zavzeli Čačak, je partizanski orkester pod silo razmer v vasi Loznica zakopal svoja glasbila. Tedaj se je iz partizanskega orkestra izoblikovala bojna deseterina Kraljevskega partizanskega odreda – ko so branili Užičko republiko, so boji trajali noč in dan.

Ob ustanovitvi 1. proletarske brigade 21. decembra 1941. v kraju Rudo so partizanski glasbeniki postali borci 4. kraljevskega bataljona. V težkih bojih v Bosni in Hercegovini so z bojno pesmijo dvigali moralo in vedrino borcev – proletarcev. Meseca avgusta 1942, ko je bilo osvobodeno mesto Livno, so borci Proletarske brigade uplenili sovražniku tu-

di različna glasbila in tako ustanovili orkester Proletarcev.

Ta orkester se je potem skupaj s 1. proletarsko brigado bojeval in prepeval, igral bojne in narodne pesmi ter oznanjal zmago borcev za svobodo. Nastopil je tudi na paradi 1. proletarske brigade pred vrhovnim komandantom Titom v Bosanskem Petrovcu. Nastopal je tudi v Drvarju, Jajcu, Tesliću in Bosanski Krajini.

Ko so pa bili februarja 1943 v 4. ofenzivi hudi boji na reki Neretvi in ko je bilo treba v boj za reševanje ranjenec, so na ukaz vrhovnega poveljnika Tita poleg druge težke opreme pometali v reko Vrbas tudi nova glasbila, da bi se tako znebili odvečnih bremen.

Proletarski orkester so vodili le trije dirigenti: Drago Ljub Marković, Božidar Vukadinović in Spiro Spadijek. V bojih je padlo 9 partizanskih glasbenikov, le 5 jih je dočakalo svobodo.

V počastitev zgodovinskega dne je 27. september proglašen za dan vojaške glasbe NOV in POJ, hkrati pa tudi gasilcev Jugoslavije.

Po pripovedi R. Jovanovića zapisala Angela Prijatelj

Žena italijanskega generala – partizanska obveščevalka

Ilka Devetak, iz partizanskih virov znana kot obveščevalka Katra, je izhajala iz ugledne in premožne tolminske družine. Njen oče Anton Devetak je že v Avstroogrski imel v zakupu prevoz potnikov in pošte na Tolminskem. S poštami kočijami je vzdrževal zveze: Tolmin–Idrija, Tolmin–Grahovo, Tolmin–Bovec in Tolmin–Kanal. Maja leta 1911 pa je na Dunaju kupil prvi poštni avtobus z žarometi na petrolej. Novembra istega leta je kupil drugi, bolj »moderen« avtobus, ki je imel luči na karbid. Avtobusa sta vozila na progi Tolmin–Bovec.

Premožnemu Devetaku pač ni bilo težko, da je svojo hčerko Ilko poslal v šolo na Dunaj. Ko se je vrnila domov, je poleg svojega materinega jezika obvladala tudi nemščino in italijanščino. Čeprav je bila premožna in izobražena, se ni takoj omožila. Šele kot sedemindvajsetletno dekle se je leta 1923 poročila z alpskim poročnikom, ki je tedaj služboval v Tolminu. Poročnik, ki mu je bilo ime Riccardo Bignami in ki je bil po rodu iz Piemonta, je hitro napredoval in leta 1940 postal general italijanske vojske.

Po izjavi Ilkine gospodinjske pomočnice Ivane Klinko, ki ji je bila stalna spremljevalka, se je Ilka kmalu po poroki preselila skupaj z možem v Milano. Riccardovi prijatelji v Milanu so ga pogosto ogovarjali, češ, poročil je dekle tujega rodu, ki pa niti lepa ni. Ko je Riccardo to zvedel, je dejal: »Zame je lepa, ker je lepa po duši.«

Ko je bil Bignami ob začetku vojne kot poveljnik italijanskih padalskih enot premeščen v Severno Afriko, se je Ilka, ki ni imela otrok, vrnila v svoj rodni Tolmin. Tu je živel pri neporočeni sestri Mariji.

Slučaj pa je nanese, da so prav v tem času, bilo je leta 1941, imeli Devetakove travni-

ke v najemu brata Anton in Jože Kragelj ter Adrej Kavčič. Kovač, ki so tedaj že sodelovali z Osvobodilno fronto.

Ko je septembra 1941 Kovač kosil na Devetakovem travniku poleg Ilkine hiše, se je – kakor Kovač sam izjavlja – zapletel z Ilko v pogovor. Ker ji je zaupal, ji je povedal, da je tudi na Tolminskem začela delovati Osvobodilna fronta, ki se bori proti fašizmu. Od tedaj naprej je Ilka njemu, pozneje pa Antonu Kraglju, dajala redno mesečne prispevke za OF. Najprej po 300 lir, pozneje pa tudi po več, vse do svoje aretacije.

V Tolminu je v tem času poveljeval general Massini, ki je bil Bignamijev prijatelj. Ilka je večkrat zahajala k njemu, moževemu prijatelju, na dom. Tam se je seznanila tudi s poveljujočim generalom, ki je imel svoj sedež v Idriji. V zaupnih pogovorih je Ilka marsikaj zvedela o nameranih akcijah italijanske vojske proti partizanom. V Kovača je imela posebno zaupanje. Nekajkrat mu je celo rekla: »Vedno me teži, ker sem se poročila z Italijanom, včasih imam občutek, da sem s tem izdala svoj narod«. Po takih pogovorih je tudi Kovač dobil zaupanje vanjo. Zatem mu je Ilka večkrat posredovala koristne podatke, predvsem o tem, kdaj in kje bo italijanska

vojska izvedla hajke proti partizanom.

Tako je Ilka v partizanskih poročilih dobila ilegalno ime – obveščevalka Katra.

Kovač se spominja, da mu je v začetku leta 1943 sporočila, da ga bo naslednjega dne zjutraj ob določeni uri čakala na poti Zatoľmin–Prelog. Čeprav je padal močan dež, se je Kovač ob dogovorjeni uri podal na pot, ker je bil prepričan, da gre za pomembno sporočilo. Srečal jo je kako uro hoda iz Zatoľmina proti Pologu. Bila je sama in oblečena v dežni plašč. Tedaj mu je sporočila, da vojska v Italiji pripravlja državni udar, ki naj bi pripeljal do premirja z zapadnimi zveznicami.

To njeno obvestilo je kmalu prišlo v Glavni štab slovenske partizanske vojske. O tem priča ohranjeno pismo obvestilo, ki ga je štab severnoprimskega odreda 1. marca 1943 poslal Glavnemu štabu in v katerem med drugim piše:

»...Po izjavi generalov v Idriji in Tolminu so dozorele priprave za državni udar v Italiji... Ves višji oficirski kader je napravil kompromis s krono, ob sodelovanju s papežem. Dan državnega udara je določen. To je dan, ko bo padel Tunis. Vodstvo države bo takoj po udaru prevzela vojska pod vodstvom maršala Bado-glia. Takoj po udaru bi sklenili z Anglijo premirje... Katra bo šla te dni, kamor ji je naročil vojaški referent Izvršnega odbora (Franc Leskošek-Luka), ki je bil tedaj tudi član Glavne-ga štaba – o. p.). Takoj, ko se vrne, bom stopil z njo zopet v zvezo in vam čim podrobneje poročal...«

To Ilkino obvestilo je bilo za Glavni štab in Izvršni odbor OF izredno pomembno. Saj je prav gotovo tudi na podlagi tega poročila Izvršni odbor OF pravočasno izvedel vse priprave za ukrepe v primeru italijanske kapitulacije. To potrjuje tudi dr. Joža Vilfan, ko v svojem članku »Ob kapitulaciji Italije v Bukovici« piše: »Izvršni odbor OF nas je dobro pripravil na kapitulacijo. Okrožnice, ki so prihajale konec julija in ves avgust (1943 – o. p.), so jasno govorile o možnostih velikih sprememb in o nalogah, ki se bodo postavile ob njih.«

Že prve dni septembra 1943 je Ilka od generala Massinija zvedela, da bo Italija v kratkem kapitulirala. O tem je Ilka takoj obvestila aktivista Kovača iz Zatoľmina. Sporočila mu je, tako pripoveduje Kovač sam, da naj jo 5. septembra popoldne počaka pri cerkvi sv. Petra nad Zatoľminom. Ob določeni uri sta se Ilka in Kovač sestala in Ilka mu je sporočila, da je sinoči bil general Massini pri njej in ji je povedal važno novico: Italija bo v nekaj dneh kapitulirala. Nato mu je naročila, naj se nemudoma javi pri Massiniju. Ko ji je Kovač začuden rekel: »Kaj naj mu pa povem?« je odgovorila: »Kar pojdi k njemu in predstavi se kot tukajšnji partizanski komandant.«

Ko se je naslednjega dne Kovač oglasil v italijanski vojaški komandi v Tolminu, ga je v generalovi predsobi zaustavil dežurni »sergente« – narednik. Stekel je dvogovor:

Narednik: »Kaj bi radi?«
Kovač: »Rad bi govoril z gospodom generalom.«
Narednik: »Zakaj?«
Kovač: »Sem komandant partizanskega bataljona.«
General je ta pogovor najbrž slišal, zakaj prav v tem trenutku je stopil iz svoje sobe in Kovača povabil, naj vstopi. Kovaču je bilo tesno pri sr-

cu, saj je prišel neoborožen naravnost v volčji brlog. Vendar je Ilki zaupal. Zbral je ves svoj pogum. In začel se je pogovor.

Kovač: »Slišati je, da bo Italija kapitulirala. Prišel sem vas vprašat, kaj namerava vaša vojska: ali greste z nami, ali z Nemci?«

General: »O kakšni kapitulaciji govorite?«

Kovač: »Če vemo mi, v gozdu, gotovo veste tudi vi.«

General: »Čudim se, od kod veste te podatke. Že prej sem se čudil vaši obveščenosti, sedaj pa se še bolj.«

Kovač: »Sedaj je pomembno le to: ali greste z nami ali z Nemci.«

General: »Čim bodo vojaki zvedeli za kapitulacijo, jo bodo popihali vsak proti svojemu domu. Bil sem vedno proti fašizmu. Naj bi šel z vami, pravite. Ne morem, ne znam jezika. Šel pa bom v svoj domači kraj in se tam priključil antifašistom.«

Kovač: »Kaj pa z orožjem?«

General: »S seboj ga bomo odpeljali.«

Kovač: »S tem se pa mi, partizani ne strinjamo. Orožje mora ostati tukaj.«

General: »Umaknili se bomo po levem bregu Soče – takoj po 9. septembru, za seboj bomo puščali orožje.«

Pogovor je bil končan in Kovač je hitel, da bo o tem obvestil svoje tovariše.

Po 9. septembru se je italijanska vojska začela umikati proti Kobaridu. Ilka je dala partizanom na razpolago avtobus. Z njim so vozili orožje in strelivo, ki so ga ob poti pobrali, proti Pologu. Le štiri topove so pustili, potem ko so jim bili odvzeli zaklepe. Vojni plen so partizani poskrili v kavarnah iz prve svetovne vojne za potrebe 9. korpusa.

Začela se je nemška okupacija. Ilka je še vedno sodelovala s partizani, postala je celo član NOO Tolmin. Ker je dobro znala nemško, se je kot »ugledna meščanka« večkrat

tudi pri nemških oblasteh zavzela za mnoge domačine. Pisala je tudi prošnje za zaprte Slovence, ne da bi za to zahtevala plačilo. To pa, kot pravijo, ni bilo pogodu dr. Vogriču, advokatu iz Idrije, ki je v tem času živel v Modreju pri Tolminu in sodeloval z Nemci. Izdal jo je Nemcem, češ da sodeluje s partizani.

Nekega jutra, bilo je marca 1944, so prišli gestapovci k Ilki na dom. Hišna pomočnica Ivana jim je rekla, da gospa še spi. Tedaj so gestapovci Ivani naročili, naj se Ilka pripravi, ob osmi uri da pridejo ponjo, ker jo morajo zaslišati kot prič. Ko jo je o tem Ivana obvestila, je Ilka samo zavzdihnila: »Sedaj je pa konec«. Ko jo je Ivana nagovarjala, naj zbeži, Ilka na to ni pristala. Rekla je: »Gestapovi bi se maščeval nad mojo sestro Marijo.«

Gestapovci so Ilko odpeljali v Gorico, kjer je bila nekaj časa v zaporu. Nato pa je bila odpeljana na Poljsko v taborišče Auschwitz (Oswiecim), kjer je umrla 16. decembra 1944.

O vzroku njene smrti so vedeli povedati domačini, ki so bili z njo v taborišču, med njimi sedaj pokojni Hendrih Hrast iz Bovca.

Ker je Ilka obiskovala tovarišice po drugih barakah, jo je nadzornica kaznovala: tri ure je morala klečati na snegu in v vsaki roki držala po eno opeko. Kmalu za tem je zbolela, dobi-la je angino. Umrla je, ker zaradi močne angine, ni mogla zaužiti nobene hrane.

Tako je končala pogumna partizanska obveščevalka Katra.

Njen mož general Bignami je še po vojni večkrat obiskal Tolmin in podaril Ilkino hišo v Gregorčičevi ulici tolminski občini, da bi v njej uredila otroški vrtec.

Tolminci so se pogumne Ilke spomnili tako, da so po njej poimenovali otroški vrtec v Tolminu.

Jožko Humar

Nenavadna pota, ki so Primorce vodila v NOV in POJ

Bil sem italijanski vojak

Na začetku prve svetovne vojne je Italija razglasila nevtralnost, toda 26. aprila 1915. leta je podpisala z Veliko Britanijo, Francijo in Rusijo tajno Londonsko pogodbo, ki ji je jamčila razširitev kolonialnih ozemelj v Afriki, onstran Soče, v Istri in na Jadranu. Le v vojno bo treba iti na strani teh velesil. In tako je 23. maja 1915 Italija objavila vojno Avstro-Ogrski, 28. avgusta 1916. leta pa še Nemčiji.

Natančno na dan vstopa Italije v vojno je v Poljubinu umrla Kozorogova mati. Njen sin Jože je bil tedaj star tri leta. Doma so imeli kmetijo, trgovino, gostilno in trafiko.

Tolminsko pokopališče je v ravninskem predelu. Njegov zahodni del je tik nad strminom, lahko bi rekel prepadom, pod katerim v ostrem zavoju teče Soča, ki je na tem odseku nevarna in globoka. V tem kotu pokopališča so izkopali grob za Kozorogovo mamo. Ita-

lijani so to početje opazovali s Kolovrata, gorskega grebena onstran Soče. Menda se je italijanskim oficirjem zdelo, da tam Avstrijci kopljejo okope, pogreb pa naj bi bil le krinka. Prva granata, ki je bila na tem delu soške fronte izstreljena iz italijanskega topa, je dan po pogrebu padla natančno na grob Kozorogove mame, razpršila gomilo in razcefrala vence.

Leta 1933 so izučenega peka Jožeta Kozoroga vpoklicali na odsluženje vojaškega roka. Kot prvi sin v družini je po takratnem italijanskem zakonu služil šest mesecev; drugi so po osemnajst.

Po razglasitvi Italije za fašistično državo januarja 1925. leta se je le-ta vsepovsod zapletala v obmejne spore. Leta 1935 je italijanska vojska vdrla v Etiopijo in jo do maja naslednjega leta zasedla. Komaj se je končala ta avantura, že so pomagali generalu Francu

v Španiji. 1939. leta so zasedli Albanijo, iz te države pa je Italija oktobra 1940. leta napadla Grčijo. Francijo je napadla šele tedaj, ko jo je nemška vojska dejansko že premagala. Sledil je napad na Jugoslavijo, nekaj divizij pa je Mussolini poslal Hitlerju v pomoč na rusko fronto. Tu sploh še nisem omenil bojov v severni Afriki, kamor je Hitler poslal v pomoč feldmaršala Erwina Rommla; le-ta je potem poveljeval vsem italijansko-nemškim enotam v Afriki.«

Na vsa ta bojišča so Italijani vlačili tudi Primorce. Jože Kozorog je imel še kar precej sreče, ker so ga vse do januarja 1942. leta pustili pri miru. Tistega meseca so vpoklicali veliko Primorcev in jih v Livornu razporedili po enotah. Kozoroga so poslali v Firence, kjer se je seznanil s podoficirjem, Italijanom, protifašistom. Ta mu je zaupal, da se bo tu oblikoval vojaški prevoz v Gosić. Povedal mu je celo vozni red.

»Iz Firenc sem poslal ženi Heleni in sestri Zori telegramske obvestilo, katerega dne in ob kateri uri bo naš transport pripeljal na železniško postajo Prestranek pri Postojni in da bomo tam imeli eno uro postanka,« mi je v Tolminu pripovedoval 74-letni Jože

Kozorog, upokojeni direktor tolminskega komunalnega podjetja.

»Preden sem šel k vojakom, sem ženi rekel: civilne obleke ti ne bom vrnil, zato ne bodi v skrbeh. Če me bodo hoteli poslati čez morje na bojišče v Afriko, se bom preoblekel in pobegnili nazaj v domači kraj; če me bodo poslali v Rusijo, bom spotoma pobegnili s transporta nekje blizu Primorske; če me pošljejo v Jugoslavijo, se bom že znašel.

Žena in sestra sta prišli v Prestranek in pričakali prevoz. Povedal sem jima, kam gremo, in jima dal civilno obleko.

Srečanje s strojevodjo

V Delnice v Gorskem kotaru smo prispeli zvečer. Prenočili smo v tovornih vagonih, v katerih smo se vozili. Bilo je sredi marca in v tem letnem času je bilo ponoči in zjutraj še zelo mrzlo. Šel sem do lokomotive in strojevodjo in kurjača prosil v slovenščini, če

Jože Kozorog-Tihomil iz Tolmina

mi lahko dasta malo vode za umivanje.

»Od kod si pa doma, fant,« me na moje presenečenje prav tako po slovensko vpraša strojevodja. Zaklepetala sva se vse do odhoda transporta, ko me je povabil na lokomotivo. Med vožnjo mi je pripovedoval o gošarjih, ki v teh krajih večkrat onesposobijo železniško progo, minirajo mostove in se nepričakovano pojavljajo vsepovsod. Rekel mi je, da se jih ne boji, ker oni v gošči že

vedo, kdo je in s kom drži.

O partizanih in Osvobodilni fronti sem slišal že leta 1941. V tolminski okolici, na Bovškem in v Baški grapi je bilo precej trgovcev, ki so imeli zveze z rojaki, ki so pred vojno emigrirali v Jugoslavijo, kakor smo govorili vsi Primorci. Še vrsto let po vojni so ljudje v naših krajih, ko so bili na Jesenicah, v Ljubljani, na Štajerskem, rekli: Bil sem na Kranjskem... Bil sem v Jugoslaviji.

J. Vidic

TOMOS

mopedi, motorna kolesa, krmni motorji, motorne črpalke, motorne žage, univerzalni stabilni motorji

cestno podjetje celje n.sol.o.

Jože Rap

Avgusta smo se na sevniskem pokopališču poslovili od aktivista in soborca Jožeta Rapa, rojenega 1905. leta v Prešnji loki pri Sevnici. Kmalu po operaciji se je pridružil zavednim Slovincem in se kasneje aktivno vključil v NOB. Na začetku je delal na terenu in zbiral hrano, orožje in nove borce za vstop v partizanske enote. Na svojem terenu je bil eden vodilnih aktivistov. Leta 1944 se je priključil Kozjanskemu odredu in bil določen za obveščevalca na območju Sevnica-Planina-Jurklošter.

Ana Ahačič

Pod Karavankami v Jelendolu nad Trzicem se je 1892. leta rodila Ana Ahačič. Kot napredna kmečka gospodinja se je leta 1941 z vso družino opredelila za OF in NOG. Tako je bila na Završnikovi domačiji v Podlublju partizanska javka, na kateri so se številni partizanski kurirji, terenci, ranjenci, borci Kokrškega odreda in drugih partizanskih enot, ki so se med NOB zadrževali na tem območju, oskrbovale s hrano, obleko, zdravili in drugim potrebnim materialom. Javka sovražniku ni ostala prikrita, zato se je jeseni 1944. leta maščeval in požgal domačijo. Kljub temu pa je javka uspešno delovala vse do osvoboditve. Prejela je več odlikovanj in priznanj. Od nje smo se poslovili septembra v Trziču.

Milan Pavlin

Junija smo se na novogoriškem pokopališču poslovili od Milana Pavlina, rojenega 1915. leta v Ozejanu. Mobiliziran je bil v italijansko vojsko, ki jo je služil na Sardiniji in Siciliji. Po kapitulaciji Italije mu je uspelo, da je prišel v Kalabrijo in od tam v Bari, kjer se je pridružil prekomorskim enotam NOVJ.

Antonija Šebenik

V krajevni organizaciji ZB NOV Črnuče-Gmajna je julija umrla zaslužna članica Antonija Šebenik, ki je od začetka vojne sodelovala s prvoborci, ki so odhajali v partizane. Aktivna je bila tudi po vojni vse do njene bolezni.

Janez Prosenik

Pred letom dni smo se na pokopališču v Trebjem poslovili od Janeza Prosenika. Rodil se je 1926. leta v Paradižu pri Trebnjem. Mobiliziran je bil v železniško brigado, ki pa je med nemško ofenzivo razpadla. Nato se je priključil 12. brigadi in postal kurir. Marca 1944. je bil ranjen. Zdravil se je v Kočevskem Rogu, nato pa v Gravini v Italiji, od koder so ga prepeljali na otok Hvar. Maja 1945. je bil poslan v avtoštab v Biograd na moru, kjer je bil dodeljen 1. tankovski armadi.

Franc Mikulič

Maja smo se v Kočevski Reki poslovili od 75-letnega Franca Mikuliča, rojenega v Dolgi vasi pri Kočevju. V začetku NOB je stopil na stran vseh tistih zavednih Slovencev, ki so se aktivno vključili v osvobodilni boj. Kot borca slovenskih brigad so ga 1943. leta Nemci zajeli in odpeljali v ujetništvo v Rusijo, od koder se je vrnil po osvoboditvi. Vsa povojna leta je služboval na območju KS Kočevska Reka. Prejel je več odlikovanj in priznanj.

Stane Klenovšek

Septembra smo se v Loki pri Zidanem mostu poslovili od Staneta Klenovška iz Obrežja pri Zidanem mostu. Rodil se je 1910. leta v Dolu pri Hrastrniku. Julija 1944. leta se je priključil borcev na Dolenskem, kjer je bil intendant. Bil je tudi v Barju, od koder se je vrnil domov in se zaposlil pri železnici.

Jožica Bitenc

Na ljubljanskih Zalah smo se junija poslovili od 78-letne Jožice Bitenc, skromne in pridne aktivistke NOB. Z možem sta imela čevljarstvo delavnico, v kateri so imeli ilegalne sestanke aktivisti. Kmalu sta bila izdana in odpeljana v zapor. Po vrnitvi iz zapora je nadaljevala s svojim delom pod ilegalnim imenom Breda. Tudi po vojni se je kot aktivistka udeležila vseh akcij za obnovo domovine.

Anton Bucik

V Kanalu smo se septembra poslovili od Antona Bucika, rojenega 1909. leta na Kanalskem vrhu. Med prvo svetovno vojno je bila vsa njegova družina poslana v begunstvo v Metliko, oče pa je moral v vojsko, kjer je padel. Med drugo svetovno vojno se je 1943. leta priključil Gradnikovi brigadi, ki je bil borec 3. čete 1. bataljona. Po vojni je obnovil kmetijo in pomagal pri gospodarski obnovi vasi. Prejel je dve medalji za hrabrost in medaljo za slug za narod.

Rudi Lesar

Na pokopališču v Hrovači pri Ribnici smo se poslovili od Rudija Lesarja, rojenega 1920. leta na Bregu. Naprednost in razgledanost je njega in vse njegove brate in sestre opredelila za OF, zato je bil že junija 1942. leta aretiran in poslan v internacijo v Treviso. Po italijanski okupaciji se je priključil enotam NOV in sicer Tomšičevi brigadi, kjer je bil do novembra 1943., ko so ga Nemci zajeli in poslali v ujetništvo v Nemčijo. Po razpadu nemške vojske se je priključil enotam NOV v štab 13. proletarske divizije Rade Končar, v kateri je bil do demobilizacije 1946. leta. Po vojni je opravljal številne odgovorne funkcije v raznih organizacijah, za kar je prejel številna priznanja.

Zora Pegam

Na pobreškem pokopališču v Mariboru smo se septembra poslovili od aktivistke Zore Pegam, rojene 1906. leta v Ljubljani. Zaradi sodelovanja z OF je bila 1941. leta izseljena v Bjelovar, kjer je kmalu postala terenska aktivistka. V Slovenijo se je vrnila po osvoboditvi in kot medicinska sestra nadaljevala s svojim delom.

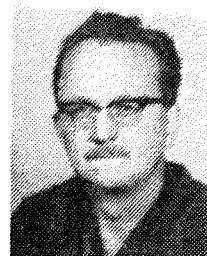
Anton Puc

Na pokopališču v Sevnici smo se aprila poslovili od upokojenega cestarja in borca Antona Puc, rojenega 1889. leta v Podvrhu pri Sevnici. Za NOG je začel delati septembra 1944. leta in sicer kot borec Kozjanskega odreda. Zaradi bolezni so ga poslali v zaledje v delavsko četo, kjer je bil do maja 1945. Nato je bil dodeljen Narodni zaščiti.

Aleksander Škerlj

Septembra smo se poslovili od Aleksandra Škerlja, rojenega 1909. leta v Gorici. Med prvo svetovno vojno je morala njegova družina v begunstvo v Neapelj. Med NOB se je priključil brigadi Simona Gregorčiča. Bil je kurir in obveščevalec vse do konca vojne. Po vojni se je zaposlil v tovarni Salonit v Anhovem. Odlikovan je bil z medaljo za hrabrost in medaljo zaslug za narod.

Slavko Vrabčič

Septembra smo se na tržiškem pokopališču poslovili od Slavka Vrabčiča iz Bistrice pri Trziču. Za NOG je začel delati 1942. leta, 1943. je organizirano sodeloval pri izdelavi ročnih bomb, julija 1944 pa se je pridružil borcev Kokrškega odreda.

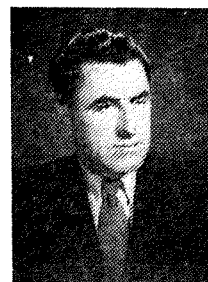
Katarina Krevzelj

Septembra smo se na Ravnah poslovili od Katarine Krevzelj, rojene 1908. leta na Zelenbregu, kjer je tudi umrla. Skupaj z možem je sodelovala s partizani, pomagala jim je s hrano in jim nudila zavetišče. Mož je odšel v Serčerjevo brigado in marca 1945. leta padel. Ostala je sama s štirimi otroki, ki jih je vzgojila v poštene državljanke.

Jožefa Kenda

Na pokopališču v Podmelcu smo se marca poslovili od Jožefe Kenda, rojene 1917. leta. Tako kot njena družina je tudi ona delala za NOV. V njeni hiši so bili vsi sestanki OF in AFŽ. Bila je kurirka, zbirala je hrano in zdravila za našo vojsko. Po vojni je bila poštna delavka in nato delavka v tovarni pohištva Krn v Klavžah, kjer se je invalidsko upokojila.

Jože Rome

Rodil se je 1920. leta v Brišah pri Zagorju. Že 1942. leta je okusil okupatorjev zapor. Ko so ga drugi izpustili iz zapora, je kmalu odšel v partizane v Šlandrovo brigado, kjer je bil vse do konca vojne. Od njega smo se poslovili avgusta na sevniskem pokopališču.

Franc Veber

Rodil se je 1916. leta v Podkorenu na Gorenjskem. Nasilno je bil mobiliziran v nemško vojsko. Na fronti mu je uspelo priti v ujetništvo, kjer je našel pravo pot. Vključil se je v NOB, v 5. prekomorsko brigado, s katero je prišel na domače ozemlje. Od njega smo se poslovili avgusta na sevniskem pokopališču.

Franc Plauštajner

Na sevniskem pokopališču smo se avgusta poslovili od borca in aktivista Franca Plauštajnerja, rojenega 1902. leta. Kot zaveden Slovec se je kmalu vključil v NOB. Zbiral je podatke o gibanju sovražnika, zbiral denar, hrano, obleko in drugi material. Ko se je partizanstvo že močno razširilo, so imeli v njegovi gorci borci stalno zatočišče in prostor za sestanke. Se pred osvoboditvijo je bil imenovan za komandirja narodne zaščite. Bil je tudi član okrajnega odbora OF in NOO za Sevnico.

Marija Nigerle

Septembra smo se na pokopališču v Hrovači pri Ribnici poslovili od Marije Nigerle, rojene 1902. leta. Mož Alojz je bil napreden domoljub, zato se je priključil enotam NOV v Tomšičevo brigado, kjer je bil do novembra 1943. Takrat so ga zajeli in poslali v koncentracijsko taborišče, kjer je umrl. Ostala pa je Marija sama s hčerko, zvesta načelom našega družbenega življenja.

Anton Vavpotič

ZB NOV Črnuče-Gmajna sporoča, da je septembra umrl Anton Vavpotič. Že 1941. leta je začel sodelovati s prvoborci. Opravljal je zelo odgovorne naloge. V ilegalno delo je bila vključena vsa njegova družina. Leta 1944. je bil aretiran in odpeljan v Kamnik, kjer so ga mučili in kasneje odpeljali v Begunje, kjer je bil obsojen na smrt. Po vojni je opravljal številne naloge, med drugim je bil tudi dolgoletni predsednik občine Črnuče.

Anton Podgoršek

Junija smo se na radeškem pokopališču poslovili od borca Kozjanskega odreda. Rodil se je 1914. leta v Brezi nad Laškim. Leta 1944 se je priključil borcev Kozjanskega odreda, kjer je bil do konca vojne.

Festival Revolucija in glasba

Koncert Partizanskega pevskega zbora iz Ljubljane

Osrednja prireditve v okviru festivala Revolucija in glasba bo letos v veliki dvorani Cankarjevega doma v Ljubljani, 27. novembra ob 20. uri. Na tej prireditvi bo nastopil Partizanski pevski zbor iz Ljubljane pod vodstvom dirigenta Cirila Cvetka, uvodoma z novo skladbo skladatelja Darijana Božiča ULICA TALCEV, napisana za lirični tenor, bariton, klavir z ozvočenjem in moški zbor. Poleg te pesmi v novem delu koncerta bodo na programu še M. Kozine OBROČ, S. Vremšaka KOZARA, J. Matečiča PJESMA SLOBODI, V. Berdoviča TEČE TARA, M. Apiha BILEČANKA, M. Tajčevića KOMITSKE PESME in U. Vrabca SLOVENSKA PESEM. V nadaljevanju pa bomo slišali? S. Vremšaka VOZNICA, F. Marolta TRAVNICI SO ŽIE ZALENI in SVADBENA, J. Ježa IDILE J. VODOVNIKA ter E. Adamiča MARA V JERZERU.

Izvajalci tega zelo zahtevnega programa so poleg Partizanskega pevskega zbora Rut Lesjak – klavir in vokalni solisti Janez Lotrič – tenor, Milena Morača – sopran, Emil Baronik – bariton, Samo Vremšak – bariton, Jože Kores in Tone Lovčec – tenor.

Festival Revolucija in glasba se letos že štirinajstič pojavlja z vrsto prireditev v vokalni in instrumentalni izvedbi ter novimi skladbami. Redni gost festivala je od vsega začetka tudi PPZ iz

Ljubljane. Letos bo nastopil z novo skladbo Darijana Božiča, razen nje pa še z drugimi zahtevnimi skladbami, tako npr. Jakoba Ježa Idile Jurija Vodovnika. Da bi se natančneje spoznali z novimi izvedbami, ki jih bo PPZ izvajal na tej osrednji prireditvi, smo za mnenje o njih vprašali dirigenta Cirila Cvetka.

Tovariš Cvetko! Lansko leto ste z orkestrom, s solisti in PPZ uspešno izvedli noviteto skladatelja P. Šivica TEŽKO JE NAJTI PRAVO BESEDO. Ob zaključku ste dejali: Ne dvomim, da bomo odslej pogumneje segali po sodobnem programu. Kako se vaša misel in želja uresničujeta?

Res sem tako rekel in napoved se odteje uresničuje. Eden od dosežkov v tej smeri bo krstna izvedba nove Božičeve skladbe ULICA TALCEV, ki jo je skladatelj napisal za Partizanski pevski zbor v letošnjem poletju po odlomkih besedil Otona Zupančiča, Karla Destovnika Kajuha, Frana Albrehta in Mateja Bora.

Skladatelj je najprej sam opravil montažo omenjenih besedil, nato pa pristopil k skladanju, kakor pač on v zadnjem času dela. To delo pa je izrazilo sodobno: nobenih romantičnih sprehodov po melodijah gor in dol ni v njem, glasbeni izraz je natančno odmerjen, takšen, kakršnega zahteva besedilo. Novo Božičevo delo upajamo, in sklepajo besede napovedalca in splošen vtis nje-

gove pretresljivosti še večajo.

Darijan Božič se tokrat ni prvič soočil s partizansko tematiko in besedo. Že pred leti je napisal izredno doživetni deli TRIJE DNEVI ANE FRANK IN REKVIJEM ZA UMLRIM OČETOM. Na našem koncertu 27. novembra bo še nekaj del, ki bodo tedaj doživele, če že ne prve, pa vsaj drugo ali tretjo izvedbo. Tako npr. Ježeve IDILE JURJA VODOVNIKA za soliste in moški zbor, ki so prijeten predvsem pa dobrodošel »novum« v naši zborovski produkciji, pa socialno globoko občutena Vremšakova skladba VOZNICA in podobne.

Kot dolgoletnemu članu programskega odbora festivala Revolucija in glasba so vam dobro znani njegovi temeljni cilji. Povejte nam, v čem se kaže njegova moč in želja po novih skladbah?

Zdaj ste pa zadeli zelo občutljivo točko, na katero odgovor ne bo preprost. Res že nekaj let sodelujem v programskem odboru festivala Revolucija in glasba. In v teh letih so se znotraj tega odbora glede programske usmeritve in naraščanja novih del pojavljale najrazličnejše težnje. Nekateri so menili, da je Festival ustanovljen za to, da pokriva bele lise na kulturnem zemljevidu Slovenije, da na široko odpre vrata novim skladbam. In kaj se je izkazalo? Da smo na razpise za nova dela, ki jih je velikodušno objavljali programski odbor, dobivali tudi skladbe,

ki s tematsko opredelitvijo festivala niso bile v skladu. Nekateri avtorji so menili, da lahko odrinejo festivalu tudi tisto, kar nikjer drugje ni bilo sprejeto ali programirano, ker je pač novo. Drugi so menili, da je z »napredno« naslonitvijo skladbe vse opravljeno. Pa seveda ni. Saj se je moral avtor, ki je v preteklosti oddal festivalu skladbo z »revolucionarnim« naslovom, sam pri sebi nasmešiti, ko je spoznal kratkovidnost in preskromen občutek za mero, kakovost. Tako trdi tisti, ki so »revolucionarno«, »angažirano« skladbo sprejemali.

Po tej fazi širokogrudnosti je prišel čas stremženja. Bolj so bili zaznavni tisti glasovi, ki so zahtevali resnično angažiranost, pravo občutje, humanost, kakovost. Najčisteje se je ta težnja izrazila pred dvema letoma, ko je bila v odboru odlikovana posebna komisija. Le-ta se je zavzela za to, naj festivalski odbor objavlja razpise zgolj za vokalna in vokalno-instrumentalna dela, s čimer bi se vsaj v glavnem izognili morebitni spekulaciji. Če strnem: nove skladbe – da, vendar ne brez prave kvalitete. To je tudi osnovna misel, ki prevladuje med sedanjimi člani festivalskega programskega izvršilnega odbora.

Naročanje novih skladb pa seveda ni edino vprašanje, s katerim naj bi se ubadal nov odbor. Spregovoriti bo moral še o marsičem drugem. Naša skupna želja je, da festival ostane, se še razvija, da humano, osvobodilno, napredno misel poda v kar najkvalitetnejši obliki in v nedvoumnem umetniškem sporočilu slehernemu Slovincu.

Jože Jenić

Trdne vezi med Peco in Dravo

V Mariboru so se v prejšnjem tednu končali koroški kulturni dnevi, ki že zdavnaj niso več le pregled bogatega in tradicionalnega delovanja naših rojakov v zamejski Koroški. Postali so ena izmed zelo opaznih oblik uveljavljanja slovenske manjšine na Koroškem.

Prvi stiki Mariborčanov z njimi segajo v 1931. leto. Takrat so zamejski Slovenci v Mariboru izvedli prvi pevski koncert. Semkaj jih je tedaj pripeljal skladatelj, prirejevalec in zborovodja Pavel Kernjak. Že takrat so na obojstranski način, pa vendar v narodnoobrambni obliki skozi pesem opozorili, da v zamejski Koroški obstaja slovenska narodna manjšina in da se mora še kako borovati za svoj obstoj. Pevske koncerte so prirejali vse tja do 1938. leta. Potem pa, ko je bila »izpeljana« tista sramotna in seveda ponižujoča priključitev Avstrije h takratni Nemčiji, so bili stiki z zamejskimi Slovenci pretrgani, vsaj kar zadeva tovrstne prireditve. S sodelovanjem so nadaljevali po osvoboditvi.

V tem času so bili stiki pravzaprav družinski in prijateljski. Tako so n. pr. posamezni člani družine iz zamejske Koroške obiskali svoje v Mariboru in obratno. Vezi so se ne le poglobljale, ampak tudi širile. Pri tem ima pomembno vlogo mariborski klub koroških Slovencev. Ustanovili so ga v Celju že 1929. leta. Med njenimi po- budniki so bili v pretežni večini Maistrovi borci in drugi Slovenci, ki so se ob koroškem plebiscitu izrekli, da pripadajo Jugoslaviji.

Klub naj bi negoval ljubezen do slovenske Koroške in vzdrževal stalne stike z zamejskimi rojaki in njihovimi organizacijami. Klub so v pretežni večini sestavljali intelektualci. Mnogi med njimi so zaradi njihove pripadnosti Koroški in javnega nastopanja bili pri takratnem jugoslovanskem režimu tako izpostavljeni, da so se morali umakniti, iti v ilegalo ali pa se kako drugače skriti.

Klub koroških Slovencev v Mariboru že dolga leta vodi Janko Kuster, ki je nastopal joče kulturnike iz zamejske Koroške tudi pozdravil.

Doslej so vsaki dve ali tri leta priredili pevski koncert. Tovrstni nastopi so se razširili, zlasti to velja za leto 1984. Takrat so prešli od kulturnoprosvetnega sodelovanja tudi na gospodarsko in politično delovanje med Mariborom in nekaterimi kraji v zamejski Koroški. Pri tem imata poleg že omenjenega kluba, mariborske mestne zveze kulturnih organizacij, mestne skupščine Maribor in njenih občin in drugih veliko zaslug Rajko Kramberger in dr. Vladimir Bradčič. Prvi je bil takrat podpredsednik mestne skupščine Maribor, drugi pa predsednik mestne kulturne skupnosti.

V zadnjih 55-ih letih so pripravili več kot 40 pevskih koncertov. Na letošnji zaključni slovesnosti, ki se je odvijala pod simboličnim naslovom »Med Peco in Dra-

vo« so nastopili: Moški pevski zbor »Folte Hartman«, slovensko prosvetno društvo Edinost iz Pliberka, moški pevski zbor Kralj Matjaž iz Libuče, dekliški pevski zbor in zbor iz Podjune pri Pliberku.

Tokrat so v prostorih mariborske tehniške fakultete odprli razstavo likovnih del: Helmuta Blažaja, Alberta Krajgerja, Alberta Messnerja in Stanka Sadnjaka. Nato so pripravili literarni večer. Na njem so svoja dela predstavili: Milka Hartman, Anita Hudl, Herm Germ in Janez Pirnat. V kulturnem domu v Svečini pri Mariboru so člani igralske skupine katoliškega prosvetnega društva iz Šmihela uprizorili gledališko predstavo Barashevo in Maronovo delo Cvetje hvaležno odklanjalo.

V okviru letošnjih koroških kulturnih dnevov so bili v Mariboru še pogovori o poglobljenem gospodarskem in kulturno političnem sodelovanju. Na njem so med drugimi sodelovali: dipl. inž. Feliks Wieser, dr. Matvež Grilec, dr. Janko Malle in še drugi – vsi v imenu zamejskih Slovencev in njihove enake boju za uresničevanje enakopravnih manjšinskih pravic. Ob tem je ves čas prevladovala misel, o tem je bil sprejet tudi sklep, ki je v današnjem času vzdihoval po Miklovi Zali in po Gospi sveti in njenemu knežjemu kamnu ter še o čem res premalo. Potrebno bo storiti še kaj več. Sodeč po teh pogovorih in upoštevajoč splošno razpoloženje, so na avstrijskem Koroškem poslej ustvarili samozavestno slovensko jedro. Tudi prek gospodarskega sodelovanja zamejski Koroški Slovenci ohranjajo svoj narodnostni obstoj. Pri tem jih je treba podpirati.

Vse to in najbrže še kaj drugega je v tem trenutku še kako pomembno. O tem pričajo nedavna dogajanja v Celovcu: v verigi miru so poleg koroških Slovencev sodelovali nemško govoreči avstrijski demokrati in izražali, da se s Slovenci čudovito razumejo. Spraševali so se, zakaj jim vseh tistih pravic in enakopravnosti, že zdavnaj napisanih v državni pogodbi, ne bi priznali. Na zborovanju koroških heimatinstovcev pa so na javen način zatrjevali, da se počutijo ogroženi in da dokler Koroška ne bo popolnoma čista, ne bo miru. O tem so seveda ponovili zahtevo po ločevanju dvojezičnega šolstva. Torej nekaj takega, kar bi pomenilo geto.

Blizamo se 21. stoletju. Zdi se neverjetno, vendar je res, da avstrijske oblasti svojih obveznosti do narodnih manjšin na Koroškem niso izpolnile. Ali niso koroški kulturni dnevi zaradi tega tudi ena izmed oblik tega boja?

Drago Miklavc

Književniki, udeleženci NOB

Marjan Marinc-Mac

Ob 65-letnici rojstva

Vodja frontnega gledališča Sedmega korpusa, igralec, režiser in pisec partizanskih skečev Marjan Marinc-Mac se je prisrčno na svet 19. oktobra 1921 v Kamniku. Če zapišemo prismejal, imamo v mislih njegovo hudomušno, k pravemu humorju nagnjeno naravo, ki je prišla do izraza tudi v partizanih. Po osnovni šoli in maturi na srednji šoli v Ljubljani je moral študij na ljubljanski univerzi prekiniti zaradi sodelovanja z narodnoosvobodilnim gibanjem. Že leta 1941 se je namreč povezal z Osvobodilno fronto in zgodaj odšel v partizane. Sprva je bil bорец v raznih brigadah, nato komisar v bataljonu UB, pri Kočevju pa je bil ranjen. V oktobru leta 1944 je postal vodja frontnega gledališča Sedmega korpusa do konca vojne, ko je odšel na nove dolžnosti v Beograd. Leta 1951 je bil s činom majorja demobiliziran. Odšel je v novosadsko Opero, kjer je v letih 1952–1955 režiral opere: Carmen, Lucio di Lamermore, La Bohème, Ples v maskah, Tosca, Wertherja, Manon Lescaut, Don Pasquala, Morano...

Iz Novega Sada je odšel v Ljubljano k RTV. Bil je urednik oddaje Veseli večeri in vodja radijske režije. To je bila prava služba za uveljavljanje njegovih pisateljsko-humorističnih ambicij. Napisal je velikansko število radijskih iger, dram, komedij, satir in parodij. Najbolj znan in priljubljen pa je zaradi radijskih iger za otroke, za katere je dobil veliko domačih in tujih priznanj in nagrad. Poleg mnogih jugoslovanskih nagrad je prejel tudi Prix Jean Antoin v Monte Carlu in leta 1970 nagrado budimpeštanske zabavne

olimpiade. Kot radijski režiser je z uspehom gostoval v Berlinu in Bremnu. Njegove radijske igre so izvajali v vseh jugoslovanskih radijskih postajah in tudi v tujini. Število njegovih enodejank, skečev in humoresk presega sto.

Prav tako je napisal veliko število veselih in zabavnih radijskih iger za otroke: Velikakacija, Krasen cirkus, Mali hišni svet, Maček Mustafa, Zebliček Špiček, Kukavica, Strahopetulus, Sanjski škrt, Srebrni konj, Čarobni svinčnik, Dideldudel ima besedo, Pika, Rumeni bonboni, Zmaj Frfotaj, Zmešnjava pa taka, Velika uganka, Kapitalske gosi... Vse te igre je tudi sam režiral. Na natečaju za mladinske radijske igre je prejel nagrado RTV Zagreb za Zelo zapleten primer (1971). V letih 1955–1958 je režiral in napisal veliko število skečev za Vesele večere. Na radiu je režiral tudi mnogo množičnih spektaklov, komedij, satir, parodij, simboličnih pravljic za odrasle, utopičnih parabol.

Pisal je tudi za gledališče: skeče, enodejanke, drame in komedije. Že v prvi sezoni po osvoboditvi je ljubljanski Drami ponudil v uprizoritev komedijo Vse zaradi imena, njena vsebina se dogaja v okupirani Ljubljani.

Literarna zgodovina ga obravnava kot najplodovitejšega dramatika zabavne dramaturgije na Slovenskem po osvoboditvi. Gotovo pa je, da je najplodovitejši komediograf in pisec skečev, kar jih je kdajkoli bilo na Slovenskem, nekakšen Fadil Hadžić v slovenski izdaji. Nekaj njegovih skečev in enodejank je objavljeno v zborniku Enodejanke (1958) pri Delavskem prosvetnem

servisu. Prvi njegov celovečerni uprizorjeni dramski tekst je Komedija o komediji (1957, 1958). Literarni zgodovinar Jože Koruza v razčlenbi te Marincve komedije zapiše, da je avtor dokaj vsakdanjo zgodbo o ljubezenski avanturi in zakonskih težavah z različnimi funkcijami preobloženega direktorja oblekel v dramski okvir pirandellovske improvizacije. Ta dramaturški domislek je bil v njegovi dramatik enkrat. Napisal je še komedijo iz sodobnega življenja Ad acta (1958, 1959). Edini njegov resnejši dramski poskus je Muza na marsardi (1959), a tudi (zopet) komedija v treh dejanjih Poročil sem se s svojo ženo (1960, 1961). Ponašljajoči se osrednji motiv Marincve iger so zakonske težave, nastajajoče iz nesposodnih nasprotij in nesporazumov ter stanovanjskih težav. V komediji Ad acta obravnava problem starokopitnega birokrata, ki se s težavo vživlja v nove družbene razmere.

Njegove komedije so uprizorila gledališča v Ljubljani in Celju. Marincveva literarna gledališka posebnost so skeči, drobni odrski prizori z učinkovito poanto; polni dobrodušnega, pa tudi pikrega humorja in satire: Idealna tajnica, Sodobni scenarij, Majhna pomota, Dolžnost je dolžnost, Usluge, Joj, uboga glava, Nesporazum, Oče na polikliniki, človek, ki se ni mogel smeati, Nahod, Selitev in podobne. Ti so zelo pripravljeni za uprizorjanje na manjših odrih.

Našega jubilara se borci spominjamo kot uspešnega vodjo Frontnega gledališča Sedmega korpusa, kamor je prišel po odrskem tečaju v Črnomlju, kjer sva skupaj sedela kot ukaželjna bodoča partizanska igralca; jaz sem ostal v Črnomlju pri Slovenskem narodnem gledališču, on pa je odšel med frontnike Sedmega korpusa.

Frontno gledališče je imelo srečo, da je dobilo v osebi

Marjana Marince partizanskega kulturnika, ki je v sebi združeval gledališko vodstvene sposobnosti, igralski in recitatorski talent ter talent za pisanje skečev. Aleksander Valič ga v svoji knjigi Frontniki takole plastično opisuje: »Marjan Marinc je bil srednje velik, nekoliko čokat Ljubljčan, ki je bil s svojo vsestransko sposobnostjo za našo gledališko skupino izredno dragocen. Igral je harmoniko, pisal kratke skeče, v njih nastopal in znal hladnokrvno presoja ti zamotane nevednosti, ki tako skupino spremljajo, in znal je biti povrhu še duhovit!«

Za repertoarne potrebe Frontnega gledališča je napisal skeč Skrivač in skupaj s Savnikom skeč Kdo trka, ki je bil po osvoboditvi natisnjen v Obzorniku (1952).

V obdobju od prvega avgusta 1944 do 26. maja 1945 je v Frontnem gledališču odigral glavno vlogo v Skrivaču, vlogo Barabulka v skeču Vladimirja Suhadolskega Bedak, vlogo Belogradista v skeču Marjana Kozine Štirje bratje in vlogi Pipa v skeču Kdo trka. Bil je tudi napovedovalec pri priljubljenem Zvočnem tedniku Zvonimirja Sintiča in seveda recitator na šteštih mitingih.

Kadarkoli sem v partizanih srečal Marjana Marince-Maca, sem brž pozabil na krutost vojne in se za hip zibal v dobro voljo, ki jo je Mac na veliko trosil okrog sebe. To je bila takrat resnično izredno dragocena vrлина našega jubilara, ki se je še dandanes ni znebil. To svojo legendarno dobro voljo še kar naprej trosi v svoje skeče, komedije, radijske igre, s katerimi razveseljuje gledalce in poslušalce najrazličnejših profilov. In verjemite, ti gledalci in ti njegovi poslušalci se njegovim šalam in domislekom iz vsega srca smejiyo. To pa je za našega jubilara lepša čestitka ob jubileju kot uradno slavlje.

D. M.

JAVOR

35

(Dnevnik, Ana Frank, prevod je izšel pri Mladinski knjigi leta 1984, uvodno besedo je napisala Natalija Ginsburg, spremni besedi pa Iztok Illich in Marijan Tršar.)

Naši stalni dopisniki poročajo

Celjski Maistrovi borci v Dješkah

Letošnji jesenski tovariški izlet smo napravili pretekli četrtek še živeči Maistrovi borci iz Celja, kakor vedno s Kokaljevim avtobusom, zopet na slov. Koroško, tokrat v Dješke, nemški Diex, naj-severnejšo slovensko vas v avstrijski Koroški.

Preko mejnega prehoda Holmec smo se peljali skozi Pliberk in mimo večih prikupnih slovenskih vasi, pustili Vovbre, kjer so avstrijske tolpe l. 1919 na zverinski način ubile idealista Srečka Puncerja in Grebinja ob desni strani. Po lepo asfaltirani cesti smo pripeli v gorsko vas Dješke, ki leži 1152 m visoko pod znano Svinjo planino, visoko preko 2000 m, ki je ob jasnem vremenu vidna tudi z naše gore Oljke.

Ko smo se vzpenjali po cesti navzgor skozi gozdove na obeh straneh ceste, smo lahko opazili, da tudi tu umirajo gozdovi. Prizadeti so v glavnem javor, brest, breza in jelša. Več opozorilnih tabel, visečih na drevesih prča o tem žalostnem pojavu, v gozdu pa je videti na več mestih

suha, gola debla, štrleča v nebo!

Dješke je prijazno, manjše naselje, zelo obiskani turistični in letoviški kraj, pozimi in poleti, z nekaj gostišči in manjšo trgovino. Posebno je ta kraj znan po veličastni najbolj originalno ohranjeni taborski cerkvi in obzidjem iz srednjega veka, ko so prihajali še Turki v našo deželo.

Za nas je bilo še posebno zanimivo lepo oskrbovano pokopališče okrog cerkve ob obzidju, saj je bilo na nagrobnih spomenikih brati večinoma slovenske priimke in imena, v cerkvi sami pa so nas presenetili še vedno slovenski opisi na križevem potu, ki jih spomeniško varstvo najbrž ne pusti spremeniti. Pri vходу v cerkev je na zidu pritrjen aparat s slušalko in na aparatu nemški, angleški, francoski in slovenski pripis, da je treba vreči 10 šilingov v aparat in dvigniti slušalko. Tako se dobi kratka informacija o kraju.

Nagovoril sem starko, ki je šla mimo našega avtobusa in ga radovedno ogledovala in

jo vprašal, če razume slovensko. Takoj mi je v lahko razumljivem koroškem narečju odgovorila slovensko in povedala, da stari vaščani, kolikor jih ona pozna, okrog 30 po številu, medsebojno doma govorijo le slovensko, mladi ljudje, ena cela generacija, pa ne znajo več slovensko. Na moje vprašanje koliko let ima ona, mi je dejala, da jih šteje 83. Povedala je tudi, da je župnik Slovenec in da se s Slovenci večkrat po maši pogovarja.

V gostilni in v trgovini smo se zanimali, če lahko kaj kupimo z dinarji, pa so nam odgovorili, da je to mogoče le s šilingi. Zanimali smo se za cene in zvedeli, da stane npr. ekspres kava 17 šilingov, isto, stane brizganec. Zelo drago torej, saj veljajo Dješke za planinski in letoviščarski kraj, kamor je treba vse potrebščine dvažati iz doline.

Od prihajajočih planincev sem zvedel, da je mogoče priti na Svinjo planino z avtom skoroda do koč, ki je

dobro oskrbovana in da na planini še ni snega.

Vrnili smo se po skoro dveurnem postanku v dolino s prijetnimi vtisi.

Žal nam ni bilo naklonjeno sonce in tudi hladno je bilo. Sicer bi bil obisk tega prijaznega kraja s pogledom na preko 2000 m visoko planino in razgled v dolino na velik del Koroške še lepši.

Ob koncu še majhna zgodovinska pripomba. V decembru leta 1918. sem bil po odredbi Franja Malgaja dodeljen naši posadki v Trušnjah. Od tod smo dobili nalogo, da pod poveljstvom nadporočnika Franja Pavlina odide 20 mož iz Trušenj skozi gozdove po bližnjicah v Dješke. Pot nam je kazal domačin. Prišli smo tja, ne da bi naleteli na kakega sovražnika in Dješke zasedli. Bila je to takrat skromna majhna vasica, čisto slovenska. Vaščani so nas zelo prijazno sprejeli in oskrbeli prenočišče in drugo.

Tako sem sedaj, v letu 1986 zopet prišel v Dješke, ki pa so popolnoma narodnostno in gospodarsko spremenjene v moderni letoviščarski in turistični kraj, ki smo ga zaradi takrat nesposobnih politikov izgubili.

Dr. ERVIN MEJAK

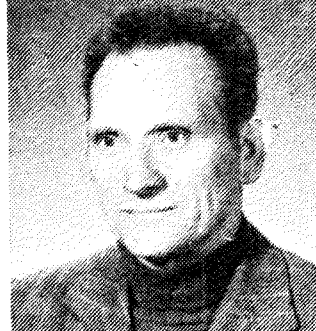
Mala anketa

Za dan republike doma

Kje in kako bodo preživeli bližajoče se praznike – občani Moravske doline, glede na to, da bo nekaj dni prostih? Kaj so nam povedali? Pričakovali smo, da bodo ostali večinoma doma, zaradi stabilizacijskih prizadevanj, najbrž pa so se tudi denarnice v zadnjem času stanjšale. To je tudi vzrok, da ostanejo v glavnem doma. Nekateri se bodo ob lepem vremenu podali na pohode ali na obisk sorodnikov.

sov partizanstva, ves revmast, težko tudi hodim, ker sem bil ranjen v nogo. No, če pa ne bom odšel nikamor, bom pa doma čital TV-15, na katerega sem naročnik od začetka izhajanja.

Ciril GROŠELJ, upokojenec in član ZB iz Vrhpolja pri Moravčah: »Nisem se še odločil. Videl bom, kako bo nanoslo. Udeležil se bom slavnostne otvoritve novega mostu in otvoritvi dveh avtobusnih zavetij v naši krajevni skupnosti. To pa je za nas krajane velika delovna zmagaja, saj smo veliko prispevali tudi mi z delom in denarjem za razvoj našega kraja.«

Mojca CERAR, stara 14 let iz Rače: »Letos končujem osnovno šolo. Sedaj sem doma, ker čakam na zaposlitev. Prosti čas pa izkoristim za pletenje in za ostala opravila. S starši sem bila pred kratkim prvič na Aljaževem stolpu, grem pa tudi po poteh spominov NOB občine Domžale. Med prazniki pa bom obiskala sorodnike, rada pa bi tudi do konca spleta pulover.«

Zinka JANČAR, delavka v tovarni »TOSAMA« Vir pri Domžalah: »Bližajoče se praznike bom preživela doma pri družini. Potrebno bo marsikaj postoriti, ker bom tri dni prosta, ženske pa imamo vedno dosti dela. Udeležila se bom proslave v naši šoli ob sprejemu cibicanov v pionirsko organizacijo, med temi je tudi moj sin. Ker potrebujemo denar za gradnjo nove hiše, z družino najbrž ne bomo šli nikamor.«

Viktor VRANIČ, upokojenec in udeleženec NOB, doma iz partizanske vasiče Tlačnica: »Pred prazniki bom s skupino naših upokojencev obiskal spomenike in pomnike po poteh spominov NOB občine Domžale. To bom napravil letošnje leto že drugič, pohodov se udeležujem rad. Predlagam, da se teh pohodov udeleži več naših upokojencev, posebno pa priporočam mladim.«

JOŽE NOVAK

Franc KRIZMAN-CIL, invalidski upokojenec in udeleženec NOB: »Vsako leto se udeležujem proslav, ki so krajevnega in občinskega značaja. Teh se bom udeležil tudi letos, če bom zdrav. Sem slabega zdravja, iz ča-

Ohraniti želimo spomin prihodnjim rodovom

Čas neizprosno odmika dogodke NOB. Slika mnogih dogajanj postaja motna tudi pri neposrednih udeležencih. Se vedno pa so popolnoma žive in sveže rane in prestano trpljenje. Vsi, ki smo preživeli grozote bojev, mučenja in stradanja, a tudi primere nepopisnega tovarništva, odrekovanja in junaštva, smo dolžni to trpljenje spoštovati. In pričakovali smo, da bodo rodovi, ki bodo prišli za nami, naše trpljenje res spoštovali, zato nas marsikdaj sedanjí odnos do njega boli.

Posebno prizadene človeka trpljenje otroka. Eno tistih koncentracijskih taborišč,

kjer so doživljale svoj konec zlasti številne kmečke družine, je bilo italijansko koncentracijsko taborišče na Kamporskem polju na otoku Rabu. V III. taborišče, ki je nastalo v času med 15. avgustom in 1. septembrom 1942, so Italijani stlačili pod preperele šotore matere z otroki, starčke in invalide. Takoj ob nastanku se je taborišče spremenilo v mučilnico zaradi popolnega pomanjkanja vode za pitje in umivanje v neznosni avgustovski vročini ter neznosnega prahu. Kasneje je pihala močna burja, bili so hudi nalivi, stalni prepilhi, blago, vlaga in neukrotljiva lakota. O trpljenju

v tem taborišču smo doslej premalo napisali. Približno podoba nam nudi knjiga iz leta 1985 Pričevanja rabških internirancev.

Da bi se ohranil spomin na matere mučenice, ki so trepetale za svoje otroke in se borile za njihovo in svoje življenje, na onemogle in popolnoma izsušene starčke, ki so obležali pod šotori, je Taboriščni odbor za Rab pri RO ZZB NOV Slovenije sklenil postaviti skromen spomenik na Kamporskem polju, kjer je bilo taborišče. Spomenik bodo odkrili v septembru 1988. leta, ko bomo organizirali večjo spominsko sloves-

nost ob 45-letnici osvoboditve iz italijanskih koncentracijskih taborišč.

Za denarno pomoč se je obrnil taboriščni odbor na vrsto delovnih organizacij, zlasti z območja tistih občin, od koder je bilo interniranih največ ljudi prav na Rab.

Mnoge so se hitro odzvale s svojim prostovoljnim prispevkom, mnoge pa so žal tudi zatajile. Prispevke še vedno zbiramo od delovnih organizacij, enako pa tudi ob občanov. Nakažete jih lahko na žiro račun RO ZZB NOV Slovenije, z oznako »Za Rab«, številka 50100-678-45473. Hvaležni vam bomo za vsak dinar.

HERMAN JANEŽ

Spomeniki NOB v občini Žalec

V jesenskih dneh 1986 je v Občini Žalec izšla knjiga »Spomeniki in spominska obeležja NOB v občini Žalec«. Knjigo je izdal Občinski odbor ZZB NOV Žalec, izšla pa je v spomin na štiri-desetletnico osvoboditve. Sprva je bila mišljena kot žepni priročnik, ki bi obiskovalca spomenikov vodil od spomenika do spomenika. Iz te prvotne zamisli se je razvila knjiga, ki uvodoma govori o žalski občini med dvema vojnama in v boju za osvoboditev. V tem poglavju je podan pregled žrtev in občini Žalec po krajevnih skupnostih. Preberemo, da je bilo žrtev 988, od tega 534 borcev, 244 talcev, 210 taboriščnikov. Pregled po krajevnih skupnostih nam pokaže, da je bilo največ žrtev iz delavskih središč, kjer je bilo že pred vojno močno revolucionarno gibanje – Griže, Zabukovica, Prebold... Izvedemo, da je bilo iz območja občine Žalec med vojno izgna-

nih 368 prebivalcev, zaprtih 954, interniranih 604 prebivalcev. Na območju sedanje občine Žalec je 128 spomenikov, spominskih obeležij in spominskih plošč. Ti so predstavljeni po sedanjih krajevnih skupnostih. Pri vsaki krajevni skupnosti je podana kratka zgodovina NOB te krajevske skupnosti, ki opozarja tudi na predvojno delavsko gibanje. Podani so kratki življenjepis žrtev in v besedi in sliki so predstavljeni spomeniki, spominska obeležja in spominske plošče, ki so v tej krajevni skupnosti. Tudi ti teksti skozi predstavitev prikazujejo posamezne dogodke iz NOB.

V knjigi je dodano poglavje »Opisi poti k spomenikom in spominskim obeležjem NOB«. V 31 opisih so podane več ali manj krožne poti od spomenika do spomenika, ali od ene avtobusne postaje do druge. Kot primer navajamo pot: Petrovče–Kasaze–Liboje–Zg. Beškovnik–Zabukovica–Bukovica–Migojnice–Žalec. Na ta opis se veže druga pot: Migojnice–Griže–Matke–Mrzliški kot–Hom–Bezovnik–Griže. V opisih so opozorila na vse spomenike ob poti in na druge kulturne spomenike, na naravne znamenitosti, na razglede itd. Pisec opozarja na planinska pota, na transverzale, ki vodijo po posameznih območjih in

prav tako lahko popotnika pripeljejo v kraje znane iz NOB.

Če povzamemo: v občini Žalec smo dobili knjigo, ki nam na izredno nazoren način prikazuje zgodovino NOB, ki je bogato ilustriрана in ki nas na izredno pregleden način lahko popelje na različne kraje, znane iz NOB; k temu nam lahko pomaga še karta občine Žalec, v kateri so vrisani spomeniki, spominski kamni, spominske plošče, grobišča, spominske hiše.

Uvod in opise po krajevnih skupnostih je opisal Anton Kotnik, prvoborec in častni občan občine Žalec. Opravil je izredno odgovorno delo. Opise poti je opravil znani delavec na področju planinstva Božo Jordan, fotografije so prispevali Ljubo Korber, Janez Krolfič, Božo Jordan. Nekatere od slik imajo že zgodovinski pomen, saj so nastale pred leti, opozarjajo na čas, ko je bilo spomensko obeležje postavljeno, pretekli čas pa je že prispeval svoje. Zato moramo vsekakor podpreti misel, ki jo je izrekel tov. Jordan na predstavitvi knjige: »...Želim, da bi knjiga popeljala mladino v tiste, marsikdaj že pozabljene koticke slovenske zemlje, v tišino gozdov, na obrobje doline, kjer sta izkrcavala slovenski fant ali slovensko dekle v borbi za svobodo slovenskega naro-

da...«. In ravno to ta knjiga omogoča, ni samo popis in opis zgodovine, temveč je vodnik, ki nas popelje na Dobrovlje, v Šmiklavške hribe in še bi lahko naštevati. Tov. Kotnik je uvodoma zapisal: »...Podatki o žrtvah NOB so pred leti zbirale posebne komisije po krajevnih organizacijah ZB. Zaradi časovnega odmika teh dogodkov je možno, da so podatki v nekaterih primerih tudi pomanjkljivi. Če se nam je primerilo kaj takšnega, vas prosim za razumevanje...«

Pazljivi bralec ali poznavalec zgodovine dejansko lahko najde to ali ono pomanjkljivost. Pri KS Liboje na primer imamo podatek, da je bil Ivan Rojc, rojen leta 1927 in ustreljen v Celju, originalni plakat o ustrelitvi pa govori, da je bil 4. 11. 1942 ustreljen Rojc Johan, rojen 11. 11. 1924 v Mariboru. Knjiga omenja njegovega brata Antona Rojca, rojenega 1. 1925, ki naj bi bil prav tako ustreljen v Celju, njegovega imena v knjigi »Poslovilna pisma za svobodo ustreljenih« ne najdemo. Primer navajamo kot dokaz, kakšno težko delo je opravil tovariš Kotnik, ki ni mogel preveriti vsakega podatka, ki mu ga je dala KK ZZB. Zato je bilo v okviru uredniškega odbora in v okviru ZZB dogovorjeno, da se vse pripombe zbira in da se pri ponatisu upoštevajo. Povpraševanje po knjigi že kaže na to, da bo potrebno knjigo prej ko slej ponatisniti.

FRANC JEŽOVNIK

Obnovili partizanski dom

Upravni odbor Partizanskega doma Vodiška planina pri občinskem odboru ZZB NOV Radovljica je na seji, 7. novembra pregledal in ocenil realizacijo finančnega načrta doma za leto 1986 in se seznanil s potekom in izvedbo obnovitvenih del v domu, ki so bila zaključena konec oktobra.

Kljub vsem težavam, ki so v začetku letošnje turistične sezone pestile delavce doma, predvsem pa zaskrbljujoče nizko število nočitev, je bilo finančno poslovanje in gospodarjenje pozitivno. Člani upravnega odbora so pohvalili poštrevnost in strokovnost vseh zaposlenih in upravnika, ki so zmogli prebrstati vse objektivne težave in protislovja, ki jih ni bilo malo.

Po dogovoru z vsemi dejavniki, ki so preko svojega gradbenega odbora skrbeli za neodložljiva obnovitvena dela, so do konca oktobra načrt prve faze obnove sklenili kot je bilo predvideno. Opravili so sanacijska dela v pritličnih prostorih za odpravo vlage, zgradili kopalnico v drugem nadstropju ter preuredili celotno električno napeljavo v objektu. Za drugo leto načrtujejo dokončno obnovo in ureditev doma, za kar bo prav gotovo tako uspešno kot letos poskrbel gradbeni odbor, ki ga vodi direktor Gozdnega gospodarstva Bled tovariš Novak.

JR

Nekaj odmevov

Že za petdesetletnico vstaje

Že danes moramo misliti in se pripravljati na dostojno proslavo srebrne obletnice petdesetletnice naše vstaje, ki bo čez pet let – 1991. leta. Ob drugih oblikah takratnih proslav naj bo to tudi dopolnjena izdaja Pomnikov. Ta naj širše predstavi oblike boja, žrtev in zmage občanov Kranja v NOB.

Tak predlog je komisija za informiranje pri Odboru podpisnikov družbenega dogovora o varstvu spomenikov ljudske revolucije in grobišč borcev na območju občine Kranj predložila ustreznim občinskim organom.

Kranj je pred enajstimi leti izdal knjigo Pomniki NOB, in sicer na 240 straneh z 217 slikami spomenikov, obeležij, grobišč in objektov s skupnim seznamom imen 1490 padlih borcev, talcev in žrtev okupatorjevega terorja. Toda vse zgolj iz območja občine.

To je bilo takrat veliko in priznanja vredno delo. Toda čas je že do danes prinesel vrsto novih izkušenj, prijemov in oblik takih publikacij. V novi knjigi naj bi bilo zajeto že predvojno revolucionarno, razredno gibanje s štrajki in podobnim, kar je pomenilo konkretno dozorevanje za sam boj. Hkrati naj bi nova izdaja Pomnikov izpopolnila razne vrzeli prve knjige in iz širšega vidika ohranila zanamcem resnični smisel in veličino osvobodilnega boja.

Te osrednje ideje in predloge bo obravnaval ustrezeni iniciativni ali uredniški odbor.

K. MAKUC

Domobranske postojanke na Brniku ni bilo

V TV-15 Naš tovariš je 6. novembra 1986 Jože Vidic napisal kritiko dopisnika J. Kuharja. Le-ta v svojih prispevkih v zvezi s praznovanji petih krajevnih skupnosti pod Krvavcem netočno navaja, da so borci Šlandrove brigade ob napadu na sovražne postojanke v Lahovčah, Cerkljah in na Brniku 4. oktobra 1944 v Zalogu uničili tudi štab Črne roke za Gorenjsko. Res je, da so Šlandrovci tedaj uničili poveljstvo Dolenjskega in Gorenjskega četniškega odreda, ki sta pravkar prišla na Gorenjsko, kar je opisalo že več piscev, pa tudi Jože Vidic v svoji knjigi Po sledovih črne roke.

Prav je, da je Jože Vidic na to netočnost opozoril dopisnika J. Kuharja, toda prav bi bilo, da bi bil Jože Vidic hkrati kritičen tudi do sebe. Tako namreč v svoji knjigi Po sledovih črne roke, na katero se ob tej priložnosti sklicuje, netočno navaja, da so borci Šlandrove brigade ob napadu na četnike v Zalogu napadli tud domobransko postojanko na Brniku (na katerem?) in da so to postojanko ustanovili domobranci iz Cerklj (tudi v drugi svoji knjigi Sedem krst za Ronkarjevo družino, Vidic na str. 410 navaja, da je bila na Brniku ustanovljena domobranska postojanka). Te navedbe Jožeta Vidica pa niso točne, saj na Zgornjem in Spodnjem Brniku, ne pred in ne po tem napadu domobranske postojanke ni bilo. Šlandrovci so na Zgornjem Brniku napadli izpostavo nemške žandarmerijske postaje iz Cerklj štirih ali šestih mož.

Pa še o čem bi lahko govorili v zvezi z dosedanjimi opisovanji napada 4. oktobra 1944 v Zalogu, Lahovčah, Cerkljah in na Brniku. Glede J. Kuharja naj povem, da je mlad in zelo prizadeven dopisnik. S svojimi prispevki obširno in sproti seznanja javnost s številnimi dejavnostmi in življenjem krajanov v Cerkljah in okolici. Veliko poročja tudi o partizanskih proslavah in negovanju izročil narodnoosvobodilnega boja prav izpod Krvavca. Toda, ker J. Kuhar izhaja iz povojne generacije, je razumljivo, da se kot dopisnik o partizanskih dogodkih, ki so povezani z današnjimi proslavami in prireditvami, opira na podatke, ki so napisani na spominskih obeležjih. Zato je prav, da organizacija, ki je v Zalogu postavila takšno obeležje, to popravi. Podobne napake na spominskih obeležjih bi morali odstranjevati tudi drugod, ker bodo sicer nanje opozarjali še naši zanamci. Pisci partizanskih dogodkov pa naj te tudi raziskujejo (na terenu, pri ljudeh) in naj ne prepisujejo le iz raznih knjig, zapisnikov zaslišanj zajetih sovražnikov in iz podobnih virov.

Franc Štefe-Miško

Kako so ukinili moje vosovstvo?

Pod tem naslovom v TV – 15 NAŠ TOVARIŠ št. 34 z dne 28. 8. 1986 je bil objavljen članek tov. Zdenka Zavadlava.

Vsebina članka daje enostransko in pomanjkljivo sporočilo, ki bralca navaja k napačnim zaključkom, zato dajemo naslednje pojasnilo.

Pokrajinski odbor skupnosti borcev VOS-OF za Primorsko ni izključilo nobenega borca VOS-OF iz zgodovinske evidence. Tako tudi tovariša Zdenka Zavadlava ne. Zgodovine se vendar ne da preprosto brisati.

Za podeljevanje priznanj, nagrad in odlikovanj se pa odbori VOS-OF ravnajo po že znanih sprejetih kriterijih. Med temi so predvsem: predlagani mora imeti nepretrgano in aktivno družbeno politično delo iz NOB do danes; po drugi strani pa ne sme biti v tem času kaznovan za protidružbeno delovanje (državno in družbeno varnost, kriminal in drugo).

Pri pripravi predlogov za podeljevanje plaketa in drugih priznanj ter odlikovanj je

bilo ugotovljeno, da tovariš Zdenko Zavadlav ne izpolnjuje teh pogojev. Iz teh razlogov ni bil vabljen na vsa nadaljnja podeljevanja priznanj, ker v tako »evidenco« pač ni mogel biti vključen.

Vsa ostala njegova navajanja pa bistva cele zadeve ne spremenijo.

Pokrajinski odbor
skupnosti borcev VOS-OF za
Primorsko

Poziv medvojnim izgnancem v SR Srbijo

Spet Vlak »Bratstva in enotnosti«

Vlak bratstva in enotnosti je tradicionalen že od leta 1961 in je odraz stalnih prijateljskih vezi med nekdanjimi izgnanci iz SR Slovenije. ki jih je okupator leta 1941 izgnal iz njihovih domov in njihovimi gostitelji v SR Srbiji, kjer so izgnanci našli svoj drugi dom. Velika večina je dobila toplo in prijateljsko zatočišče pri srbskih bratih in sestrah, ki so skupaj z njimi preživljali težave vojne vihre ter prenašali nadčloveške napore in trpljenje.

Značilno, za prireditve je, da je Vlak tradicionalni simbol ohranjanja, razvijanja in utrjevanja revolucionarnih izročil NOB ter pomemben prispevek k nadaljnjemu razvoju in krepitvi bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti. Vlak je postal najlepša oblika povezovanja med slovenskimi izgnanci in njihovimi gostitelji, postal je porok, da velike revolucionarne izkušnje ne bodo nikoli zamrle. So to prireditve so revolucionarna izročila NOB prenašajo tudi na mlajše rodove.

Medobčinska koordinacijska odbora Vlaka »Bratstva in enotnosti« v SR Srbiji in SR Sloveniji sta v soglasju z vsemi sodelujočimi občinami sklenila, da prihodnje leto organiziramo Vlak »Bratstva in enotnosti«, ki bo iz Sr Srbije

pripeljal gostitelje medvojnih izgnancev in njihove najožje družinske člane h gostiteljem v SR Slovenijo.

Vlak bo odpeljal iz Kraljeva oziroma Titovega Užica 4. junija, v Maribor oziroma na Jesenice bo prispel 5. junija, vračal pa se bo 8. junija 1987.

Občinske konference SZDL vseh sodelujočih občin v SR Sloveniji. Mestna konferenca SZDL Maribor in Medobčinski svet SZDL Ljubljana pozivajo slovenske medvojne izgnance in njihove ožje družinske člane, da se čimprej zglasijo na sedežu svoje občinske konference SZDL. Mestne konference SZDL Maribor ali Medobčinskega sveta SZDL Ljubljana, kjer prejmejo posebna vabila, s katerimi bodo najpozneje do 20. januarja 1987 povabili svoje medvojne gostitelje.

Vse ostale informacije v zvezi s prihodom Vlaka »Bratstva in enotnosti« dobite na sedežih svojih občinskih konferenc SZDL, na Mestni konferenci SZDL Maribor in Medobčinskem svetu SZDL Ljubljana.

MEDOBČINSKI KOORDINACIJSKI ODBOR VLAKA »BRATSTVA IN ENOTNOSTI« SLOVENIJE

Opravičilo

Srečko Grašič je v TV-15, ki je izšel 11. septembra, objavil članek z naslovom Obkrožali so me kar trije gestapovci. V njem med drugimi omenja Mariborčana Aleksandra Švajgerja, ki nas je v pismu, datiranem 24. septembra, prosil za Grašičev naslov in ga nato (9. oktobra), neposredno pozval, naj se mu v našem časniku javno opraviči, češ da »dogodki, opisani v tem članku, ne zadevajo njega, Aleksandra Švajgerja.«

Srečko Grašič nam je 31. oktobra poslal naslednje opravičilo:

»Po izidu tega članka sem šele zvedel vso resnico o tovarišu Aleksandru Švajgerju. Moj soborec v 12. brigadi, Mariborčan je povedal naslednje: da je imenovani sodelo-

val v manifestacijah 27. marca 1941 v Mariboru, da je bil prostovoljec v BJV aprila 1941, da je bil iz nemške policije odpuščen kot nezanesljiv in prišel v Dobropolje kot ostali begunci iz Štajerske, da je maja 1942 iz Dobregapolja šel v Kočevje, od koder so ga internirali v Gonars in da sta mu padla v NOV dva brata. Po osvoboditvi se je normalno vključil v izgradnjo naše domovine. Ker v članku nisem imenoval priimka in prizadel ime ostalih, naj bo to opravičilo za vse prizadete.«

Uredništvo k temu nima in ne želi imeti posebnih pripomb, razen želje, naj avtorji različnih spominskih zapisov, preden jih pošljejo v objavo, temeljito premislijo, kaj se jim je zapisalo in kako. Bolje bi bilo preverjati dejstva pred objavo kot šele po njej, ko postanejo razmerja mučna.

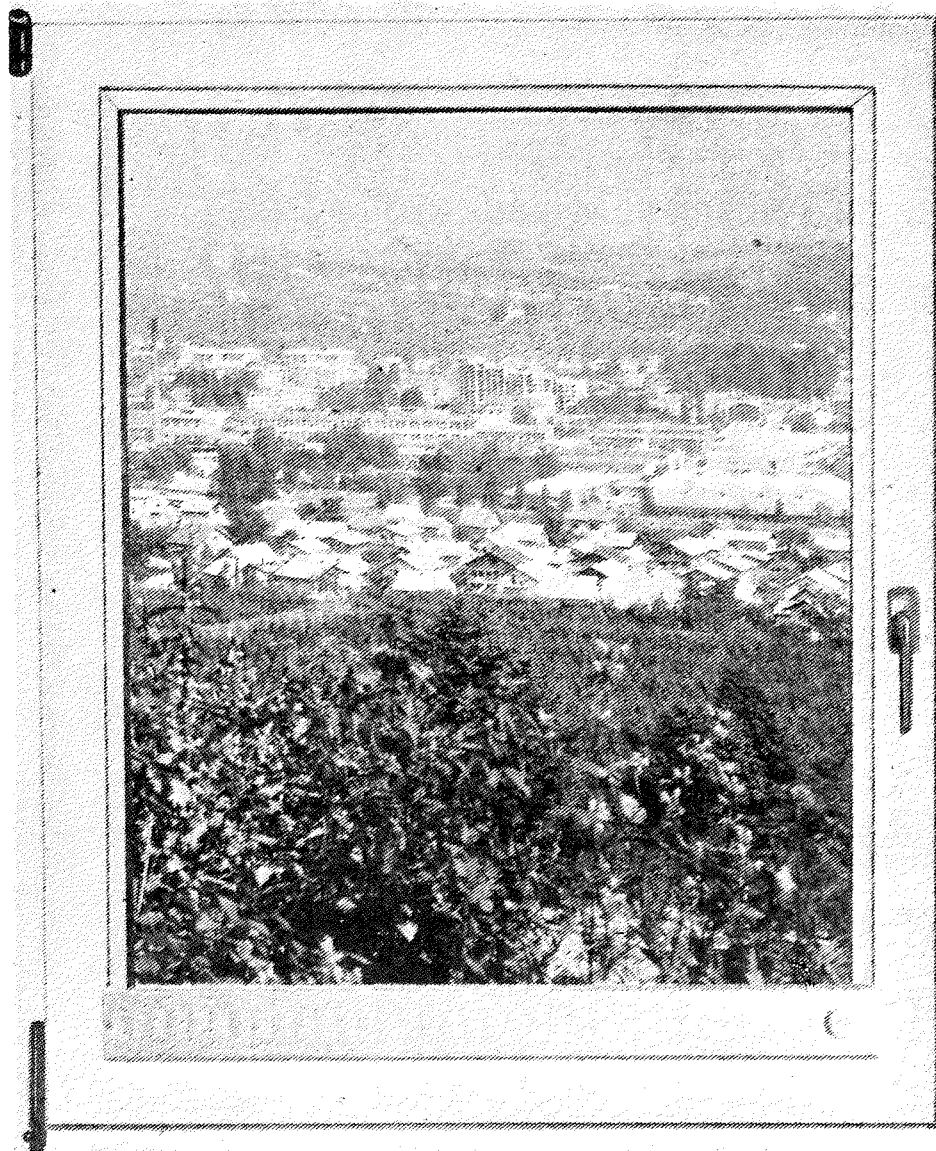

**SOZD ZDRUŽENEGA PODJETJA
STROJEGRADNJE LJUBLJANA, o.
sol. o.**

Proizvodnja strojev in
plastičnih izdelkov, n. sol. o.

63210 Slovenske Konjice

Žiro račun: SDK, filijala Slov. Konjice
TOZD tovarna strojev 50720-601-17559
TOZD tovarna plastičnih izdelkov 50720-601-17564
DS skupne službe 50720-607-15117

(nadaljevanje s 3. strani)

problemov, ki pa smo jih dobro rešili. Tako je imel eden od vojakov bolnega otroka in žena ni mogla nastaviti bolniškega staleža in smo ga spustili domov. Ko pa je prišla žena z dela, se je vrnil v enoto. Drugi je moral nahraniti živino in tudi njega smo spustili domov, vendar se je tudi on kmalu vrnil v enoto. Za takšne primere smo sestavili posebno skupino, v kateri sta bila poleg mene še zdravnik in starešina, odgovoren za varnost, ki je ocenila vsakega vojaka, ki je imel problem. Vsi, ki smo jih spustili iz enote, so se vanjo vrnili tako kot smo se dogovorili. Zelo pomembno je, da so vojaki videli, da imamo posluš za njihove težave.

Po drugi strani pa so imeli v enoti tudi dva ali tri primere, ki niso v čast njihovim akterjem. Gre za ljudi, ki so tudi v civilu nagnjeni k pijaci. Te so poklicali na pogovor, jih napotili spat, ker pa se niso držali dogovora so jih odstranili iz enote in sprožili zakonski postopek proti njim.

»Ta enota je zelo mlada, saj je povprečna starost štiriindvajset let. V teh dneh, ko smo bili skupaj, so fantje pokazali, da imajo pozitiven odnos do obrambe in do usposabljanja. Pohvaliti jih moram, da so se zelo trudili, da bi se kaj naučili in obnovili staro znanje. Pokazali so tudi veliko volje za opravljanje vseh nalog. Svojo vlogo pri motiviranju pa so opravili tudi aktivisti ZK in ZSM, skupaj s poveljstvi enot«, je pripovedoval Drago Seme. »Ti štirje dnevi so bili premlati, da bi zgradili trden vojaški kolektiv in da bi se

fantje med seboj bolj spoznali. Ta naloga nas čaka v prihodnje. Tako smo se že dogovorili, da bomo čez zimo pripravili dve smučarski srečanja, poleti pa se bomo srečali na bazenu. Posebej pa bomo pripravili tudi trimski pohod, ki se ga bodo udeležile tudi družine vseh poročenih pripadnikov enote.«

Vzorno sodelovanje s kraji

Tudi vaja velenjskih teritorialcev je znova ovrgla staro misel, da Slovenci ne marajo vojaške uniforme. Vsi vojaki, s katerimi smo se pogovarjali, so nas opozorili na vzorno sodelovanje s kraji. Ti so jih sprejeli za svoje, fantje pa so jim to vrnili na svoj način. Kljub temu, da imajo domačini polne drvavnice drv, so jim jih še nasekali. Nagrajili so stelo v gozdu in prelopatali nekaj vrtov. Zidarji so pomagali zidati in pokrili so streho na eni od domačij. Enemu od domačinov so pomagali raztrositi šest tovornjakov peska in še bi lahko naštevati.

Kakšen je bil odnos krajanov do teritorialcev, pa najbolj pričata dva dogodka. Enota se je ustavila pri neki domačiji, njen gospodar pa je tudi rezervni vojaški starešina. Prosil je, če bi lahko on imel politično uro, kar so mu tudi dovolili. Vsi vojaki in starešine pravijo, da tako uspešne politične ure še niso imeli. Vse, kar je povedal gospodar, je povedal iz prakse iz življenja.

Drug primer pa je iz Raven. Tam so si teritorialci zbrali domačije, pri katerih so prenočevali. To so bile tiste domačije, ki so bile bližje letališču. Zato so izpustili ti-

Franc Supovec

ste, v katerih so se zadrževali prejšnja leta. Ljudje so bili prizadeti in spraševali so se, zakaj niso prišli teritorialci k njim. Poveljstvo enote TO se je zato odločilo, da se bodo v prostih dneh oblekli v uniforme in do 22. decembra obiskali vse domačije, v katerih so spali in se jim s skromnim knjižnim darilom zahvalili za gostoljubnost, predvsem pa tiste domačije, na katerih med to vajo niso bili. Tako želijo obdržati dobre stike z njimi, saj jih bodo potrebovali na kakšni od prihodnjih vaj.

Vojaki so ocenili, da je bila vaja uspešna

Ivan Peter: »Mobiliziran sem bil v soboto zjutraj. Najprej smo dobili orožje, dopoldan smo ponovili, kako se ga razstavi in sestavi, kako ga vzdržujemo in v kakšnih razmerah ga lahko uporabljamo. Precej časa pa smo namenili pripravi za sklepnimi del urjenja. Popoldan pa

Jože Melanšek

smo pripravljali zaklone in postavljali žične ovire.

Mobilizacija in delitev orožja je potekala hitro in zdi se mi tudi tako, kot je bilo predvideno z načrtom. Tudi druge dejavnosti so teklo gladko in brez zastojev. Pohvaliti pa moram kuharje, ki so pripravili zelo okusno hrano. Spali pa smo v senu, na skednju. Zeblo nas ni, saj je vsak dobil tudi odejo. Če vzamem vajo kot celoto, je bila dobro pripravljena in izpeljana.«

Franc Supovec pa je pripovedoval: »Z vajo sem še kar zadovoljen, saj so vse stvari potekale hitro in nismo čakali, tako, da je čas hitro minil. Mislim pa, da bi morala hitreje potekati mobilizacija. Pri tem mislim, da bi morali vojaški obvezniki hitreje prihajati na zborna mesta. Kurir res ne najde človeka doma in ga išče toliko časa, da ga najde. Toda zdi se mi, da nekateri to večkrat izkoriščajo in to se mi zdi neodgovorno. Takšne vaje se

Andrej Jelenko

mi zdijo koristne, saj ponovim tisto, kar si se naučil v JLA, spoznaš pa še kaj novega.«

Sklepni del vaje so si ogledali tudi nekateri člani zveze rezervnih vojaških starešin iz občine Velenje. Podpredsednika občinske konference ZRVS Jožeta Melanška smo vprašali, če so rezervni starešine pogost gost na takšnih vajah teritorialcev.

»Letos je to že druga vaja, na kateri sodelujemo kot opazovalci tudi rezervni vojaški starešine. Letos maja smo si ogledali vajo, ki je potekala na območju Titovega Velenja in to na širšem območju Soštanja. Zato smo iz okoliških krajevnih organizacij ZRVS Gaberke, Soštanj, Zavodnj, Bele Vode in Skorno vključili vse rezervne starešine, medtem ko so ostale krajevne organizacije poslane svoje delegacije, ki so šle od štiri do osem članov. Na naši komisiji za

vojaško strokovno in idejno politično usposabljanje smo se že na začetku leta dogovorili z OSTO, da bomo vsi rezervni vojaški starešine čim več sodelovali pri teh praktičnih oblikah ter se tudi na ta način usposabljali. Teoretični del našega usposabljanja pa naj bi bila analiza in ocena vaje, ki smo jo videli. Glede na to, da smo šli na sistem zastopstva, menim, da je udeležba naših članov na vaji v mejah pričakovane.

Eden od opazovalcev je bil tudi rezervni vodnik prvega razreda Andrej Jelenko. »Na tej vaji sem prvič v živo srečal dražljivce, to je bil solilec. Izkušnja z njim kaže, da bo treba v prihodnje nameniti zaščiti pripadnikov oboroženih sil in civilnega prebivalstva veliko več pozornosti. Vaja sama je bila dobro pripravljena in izpeljana. Motilo me je le posamično streljanje proti koncu, ki ga po moje ne bi smelo biti.«

Koristni video posnetki

Del vaje so posneli tudi na video. Pripadniki enote so si posnetke ogledali že med samo vajo. Pozorno pa so si jih ogledali starešine. Zavedajo se namreč, da kamera ničesar ne skriva in kaže tako dobre kot slabe postopke vojakov v boju in na pohodu. Vse posnetke bodo lahko koristno uporabili za usposabljanje v teritorialni obrambi ter tudi v zvezi rezervnih vojaških starešin.

Končajmo ta zapis s stavkom starešine Viktorja Brgleza: »Z urjenjem samim, streljanjem in sklepnim napadom na letališče smo lahko zelo zadovoljni.«

Bojan Kuntarič

Zmaga ob zori

23. novembra 1918

23. novembra 1918. leta, je ob štirih zjutraj, prva slovenska vojska slavila veliko zmago. Po ukazu svojega junaškega generala Rudolfa MAISTRA je v Mariboru razorožila »Zeleno gardo« (Schutzwehr) vse do poslednje, Slovincem sovražne puške.

Kakor vsako leto se bodo v soboto, 22. novembra 1986, ob 11. uri dopoldne zbrali še preživeli MAISTROVI BORCI pred spomenikom borcem za severno mejo ob vhodu v mestni park. S primernim sporedom se bodo spominjali slavnih dni rojstva prve naše DRŽAVE SLOVENCEV, HRVATOV in SRBOV, ki so ji s puško v roki pod vodstvom neustrašnega in odločnega generala MAISTRA zakoličili severno mejo. Po sklepu mestnega odbora ZVEZE PROSTVOLJCEV – BORCEV ZA SEVERNO MEJO 1918/1919 v Mariboru

vabi

na proslavo kar se da veliko zavednih domoljubov predsednik Zmago Porekar

Knjiga o Tomšičevi brigadi razprodana

Napovedi nekaterih prerokov, da bo knjiga Francija Strleta Tomšičeva brigada 1942-1943 obležala v skladišču, ker da je predraga, se niso uresničile. Založili sta jo založbi Borec in Partizanska knjiga, in sicer založba Borec 3500 izvodov, Partizanska knjiga pa 500 izvodov. Kljub dvema počitniškima mesecema so pri založbi Borec dali zadnje iz skladišča že 4. novembra. V dneh do 12. novembra 1986 je prodajna služba te založbe izposlovala in prevzela v komisij-sko prodajo še 200 knjig, ki so bile na zalogi pri Partizanski knjigi, od 18. novembra pa tudi teh knjig ni več v skladišču. Manjše število teh knjig imajo v prodaji še tle zbiralci naročili: Zvone Stemberger iz Aškerčeve 28 v Titovem Velenju, Stane Jakše, Ul. Nade Cilenšek 6 v Žalcu in Anica Bezeljak, Kapetana Mihevc 6 v Idriji, vendar je treba pričakovati, da bodo prodane prej kot v desetih dneh.

Druga knjiga o Tomšičevi brigadi je zares zelo draga, kajti za 7200 dinarjev si jo lahko privoščijo le malo kdo. Toda knjiga je bogato

opremljena, saj vsebuje kar 58 barvnih skic in 285 fotografij. Natisnjena je na finem, satiniranem papirju, ki je najdražji, da o vsebinskih kvalitetah ne govorimo. Zato je vredna tega denarja, kar je tržišče tudi potrdilo. Torej knjiga ni požela priznanja samo pri strokovni kritiki, ampak tudi pri bralcih oziroma kupcih. Brez pretiravanja lahko trdimo, da je dosegla uspeh kot malokatero knjige njene vrste.

Velika škoda je, da je brez knjige ostala pretežna večina preživelih borcev Tomšičeve brigade ali sorodnikov padlih in umrlih. Ti so se zanašali, da jo bodo dobili brezplačno, kakor so prvo. Izjeme so borci iz Žalca, za katere je poskrbel pododbor 1. SPUB Tone Tomšič iz Žalca in zanje s pomočjo delovnih organizacij nabavil 88 knjig. Drugod so ostali prazni rok, osrednji odbor pa ni storil niti tega, da bi objavil, naj si knjigo sami kupijo, ker on nima denarja. Upajmo, da se bo zavzel vsaj za ponatis, saj je knjiga tudi njegov uspeh.

F. S.

5. VOLILNA KONFERENCA ZRVS SLOVENIJE 1982–1986

Pregled minulega petletnega dela

Jutri, v petek, 21. novembra, se bodo v Kulturnem domu Španski borci v Ljubljani sestali na peti volilni konferenci delegati Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije.

Največ pozornosti bodo prav gotovo namenili dvema točkama dnevnega reda, in sicer poročilu o delu organizacije v obdobju od leta 1982 do letos in programskim usmeritvam do leta 1990.

V poročilu o petletnem delu je med drugim zapisano, da je ZRVS v tem obdobju zaosttrila soodgovornost svojih članov in organizacij pri reševanju aktualnih vprašanj družbenopolitičnega in gospodarskega razvoja in odpravljanju pomanjkljivosti in pojavov, ki ga zavirajo. V minulem obdobju smo v naši družbi sprejeli pomembne usmeritve in sklepe o položaju ZRVS v sistemu splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite. Na tem temelju je Predsedstvo Jugoslavije sprejelo sklepe, v katerih je ZRVS opredeljena kot pomembna družbena organizacija v sistemu SLO in DS in pomenijo dolgoročne usmeritve za njeno prihodnje delo. Obravnava in uresničevanje teh skle-

pov sta bili med prednostnimi nalogami organizacij in članov ZRVS Slovenije.

Pri usposabljanju rezervnih vojaških starešin si prizadevajo za boljše kakovost, vendar se še vedno srečujejo s pomanjkljivostmi ki jih še niso odpravili.

V usmeritvah za delo organizacije v prihodnjem obdobju so zapisane temeljne in prednostne naloge za organizacije ZRVS, v skladu z mestom in vlogo, ki jo imajo v naši družbi kot del organiziranih socialističnih sil, predvsem na področju SLO in DS. Zasnova ne so na oceni stopnje razvoja ter uspehov v preteklosti. Pri tem so bile tudi slabosti in težave, ki narekujejo, da se še temeljiteje angažirajo za uresničevanje nalog na vseh področjih, kjer rezervni starešine prispevajo h krepitvi obrambne pripravljenosti, varnosti in družbene samozaščite.

Poleg tega bodo delegati obravnavali tudi finančno poročilo, poročilo o 16. srečanju »Bratstvo in enotnost«, ki je bilo julija v Sloveniji, in izvolili nove organe svoje organizacije.

B. K.

Vabili

Vabimo vse borke in borce, 10. SNOUB Ljubljanske na zbor skupnosti borcev, ki bo v soboto, 22. novembra 1986, ob 11. uri v Domu JLA v Ljubljani, Trg OF 13 (pri avtobusni postaji).

Na zboru bomo po poročilih in razpravi sprejeli sklepe za nadaljnje delo in izvolili nov odbor skupnosti borcev, potem pa bo tovariško srečanje.

K udeležbi vabimo tudi tiste borke in borce, ki zaradi spremenjenega naslova ali nepopolnega popisa osebnega vabila morda ne bodo prejeli.

ODBOR SKUPNOSTI BORCEV X. SNOUB LJUBLJANSKE

Skupnost borcev IV. brigade VDV partizanskih kurirjev Odbor za severno Primorsko vabi kurirje relejnih postaj severne Primorske na skupščino, ki bo v ponedeljek, 24. novembra 1986, ob 10. uri v sejni dvorini DPO Kidričeva 9, Nova Gorica.

Odbor

tv-15 naš TOVARIS

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vsaj slovenskega naroda za leto 1978 – Casopisni svet TV-15 naš tovaris: MIRA SVETINA (predsednica); člani: DUŠAN BENKO, RASTKO BRADASKA, MILAN FILIPIČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN REPINC, JOŠT ROLC, VANDA ŠKODNIK in delegati: LOJZE ERBEŽNIK, RK ZRVS SLOVENIJE, VLADIMIR DEJAN, IS SKUPŠČINE SRS, MARINKA LEVIČNIK, SPIZ SRS Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino: BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRASEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; Lektorsko-redaktorica: MIRANDA MRČELA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: BOJAN ZVONAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročninski oddelek: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 2.200 din, posamezna številka v prosti prodaji 50 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana. Mikiošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije šte. 42 I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov – Korektore in tisk: CGP Delo, Ljubljana; Titova 35